

Monialaisen käsityöläisen taito ja ammatinvalinta

Saara Sinivuori

Pro gradu -tutkielma

Helsingin yliopisto

Käsityönohjaajan koulutus

Huhtikuu 2015

Ohjaaja: Ritva Koskenurmi-Sivonen

Sisältö

1 JOHDANTO	1
2 TAITO	3
3 TAITOJEN OPETTAMINEN JA OPPIMINEN	7
3.1 Mestari-oppipoikamalli.....	8
3.2 Taidon oppiminen.....	10
3.3 Taitokulttuuri	14
4 TAIDON TAITAMINEN	17
4.1 Ammattitaito	18
4.2 Eksperttiys.....	19
5 KÄSITYÖ	21
5.1 Käsityötaito	23
5.2 Käsityötaidon oppiminen	24
6 HILJAINEN TIETO JA TAITOTIETO	26
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
7.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	29
7.2 Tapaustudkimus	30
7.3 Tutkimushenkilö.....	33
7.4 Aineistona haastattelut	34
7.5 Aineiston analysointi.....	36
8 TUTKIMUSHENKILÖN KÄSITYÖAMMATIT	40
8.1 Perheen, koulun ja yhteisön vaikutus käsityöläisyyteen.....	39
8.2 Hitsaaja	42
8.3 Puuseppä	43
8.4 Naisen taidot miesten maailmassa	44
8.5 Metalli- ja puutyötaidojen hyödyntäminen muissa ammateissa	45
8.6 Kultaseppä	45
8.7 Floristi	47
8.8 Kangaskukkien tekijä.....	49
9 TAITOJEN OPPIMINEN AMMATEISSA	51
10 TAITOJEN YHTEYS ERI AMMATTEIHIN	53
11 USEAT KÄSITYÖAMMATIT.....	57
12 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
13 POHDINTA	63
LÄHTEET	70

1 JOHDANTO

Käsityöammattien moninaisuus tulee esille silloin kun mietitään mikä on käsityötä, ja millaiset ammatit voidaan yhdistää käsityöalalle. Käsityötä on määritelty monin eri perustein, mutta perusperiaatteena voidaan pitää, että tuotteita tehdään pääasiallisesti perinteisin menetelmin käsin. Käsityöammateissa tuotteita valmistetaan sisustukseen, vaatetukseen, käyttöesineiksi ja koristeiksi. Teollisen tuotannon vastakohtana käsityön ammattilaisten työlle on ominaista yksilöllisyys ja suunnittelu asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaisesti, sekä käsityön korkea laatuvaatimus. Käsityöalan toimintaan kuuluu myös korjaaminen ja entisöinti, taidekäsityö sekä muotoilu.

Käsityöammatti ei ole pysyvä luokitus vaan ajankuva muuttaa sitä. Samaan aikaan kun vanha käsityöperinne saattaa päättyä tekijöiden puutteessa, uusia käsityöammatteja syntyy vastaamaan ajan asettamiin tarpeisiin. Ihon alla -TV-sarjaan tehtiin erikoisefektejä, mm. arpia ja haavoja, silikonista. (Yle Uutiset 28.10.2014). Tämä vaatii käsityöalan erikoisosaamista johon maskeeraajat ovat hakeneet oppia ulkomailta, koska ala on Suomessa vielä tuntematon. Kaksikymmentä vuotta sitten tuskin tiedettiin baristan tai design-makeisten valmistajan ammasteista, jotka ainakin alan taitajat nimeävät käsityöammateiksi. Tulevaisuuden käsityöammatteja on haastavaa lähteä arvaamaan ja menestyminen niissä riippuu monesta markkinoiden ja kulttuurin tekijästä. Vanhoista käsityöammateista mm. paanukatontekijöitä ja köydenpunojia on jäljellä vain kourallinen, eikä tarvetta koulutuksen järjestämiselle ole. Onneksi ammattitutkinnon voi hankkia työskentelemällä mestarin opissa ja tekemällä näyttötutkinnon. Tämän tutkimuksen yksi käsityöosaamisen alue, kangaskukkien tekeminen, saattaa kadota Suomesta, mikäli jatkajaa ei löydy. Halusin tutkimuksellani tuoda tämän käsityötaitamisen erityisosaamisen näkyväksi.

Käsityöläisellä on halu luoda käsillään asioita, jotka ovat yksilöllisiä, käytännöllisiä ja kauniita. Käsillä tekeminen ja itsensä toteuttaminen ovat usein syynä käsityöammattiin hakeutumiselle. Omat tunteet ovat vahvasti mukana tekemisessä, ammattitylpeys, laatu ja

oman työn kriittinen arviointi ovat ominaisia käsityön tekijöille. Tutkimukseni taustalla on kiinnostus käsityöläisen taitoa kohtaan. Ihailen seppien ja lasinpuhaltajien varmoja työotteita ammattinäytöksissä, ja valmiit käsityöt inspiroivat minua miettimään työvaiheita ja taitoja, joita käsityön tekeminen on vaatinut. Käsityöt saavat tarkastelussani paljon ihailua jos niiden tekemiseen on tarvittu jotakin spesifiä tai erityisesti tarkkuutta vaativaa taitoa. Taidon oppiminen on yksilöllistä ja siihen on monta erilaista tapaa. Käsityöammattiin kouluttautumiseen on myös monta eri polkua, ja oikean ammatin löytäminen voi olla joskus sattumasta kiinni. Käsityöaloilla taidot ovat hyvin moninaisia, mutta ne eivät ole sidoksissa ainoastaan materiaaliin ja alaan. Useiden käsityötaitojen hallitseminen voi auttaa uusiin ammattiin kouluttautumisessa. Kokemukset kasvattavat hiljaisen tiedon määrää, joka luo vankan pohjan taidon oppimiselle.

Sanotaan, että tänä päivänä nuorien tulisi kouluttautua useampaan ammattiin, jotta he varmistaisivat paikkansa työmarkkinoilla. Viime viikolla eduskunnassa oli käsittelyssä lakiesitys, jonka tarkoituksena oli evätä opintoraha toiseen korkeakoulututkintoon opiskelevilta. Tämä onneksi kaatui. Nuorten täytyy hyvin varhaisessa vaiheessa päättää opiskelusuuntauksistaan, eivätkä kaikki ole siihen peruskoulun viimeisenä vuonna valmiita. Joskus uravalinta osoittautuu vääräksi, tai työtä alalta ei ole. Onneksi silloin on mahdollista uudelleen kouluttautua.

Tutkimus tarkastelee monialaisen käsityöläisen taitojen yhtäläisyyttä useassa eri käsityöammatissa, sekä syitä useaan käsityöammattiin hakeutumiselle. Ammatinvaihtoon voi liittyä useita syitä, eikä sitä tarvitse kokea epäonnistumisena, vaan elämää rikastuttavana etuoikeutena. Moniammatillisuus voi suoda mahdollisuuksia kehittää aivan uusiakin ammatteja, ja laajemman kokemuspohjan omaaminen sallii joustoa työtehtävien yhdistelemisessä ja kehittämisessä. Kun ammattitaidot ovat vielä käsityöaloilta, pystyy niitä hyödyntämään harrastuksissa ja arkielämän tilanteissa, joissa käyttöesineet kaipaavat korjaamista tai puuttuvan tarpeen voi tyydyttää itse tehden.

2 TAITO

Taitava, osaava, näppärä, kätevä, taidokas, etevä, kyvykäs, nokkela ja pystyvä ovat adjektiivejä, jotka kuvaavat henkilöä, jolla on jokin taito tai useita taitoja tehdä jotakin hyvin. Taito mielletään usein kyvyksi tehdä jotakin näkyvää käsillä, mutta taito voi olla myös kognitiivisia taitoja, kuten ajattelun taito, puhumisen taito tai ongelmanratkaisun taito. Latinalaisella sanonnalla ”Ars longa, vita brevis”, taito pitkä, elämä lyhyt, yleisemmin tarkoitetaan sitä, että taito elää. Itse tulkitSEN tämän niin, että taidon hankkimiseen ja sen kehittämiseen kuluu ihmisen koko elinaika. Tällä viitataan elinikäiseen oppimiseen, jolloin emme aina edes tiedosta, että kehitämme jo opittuja taitoja tai opimme uusia taitoja ympäristöstä, jossa elämme. Tässä luvussa pohdin, mitä taito on ja miten se määritellään.

Ihmisillä ja eläimillä on erilaisia kykyjä ja valmiuksia, joita kutsutaan osaamiseksi tai taidoiksi. IhmistEN taidot siirtyvät kielen, kasvatuksen ja opetuksen kautta kulttuuriperintönä tuleville sukupolville. Taito-sanAN juuret ovat kreikankielen sanassa tekhné. Sen käännös latinaksi on ars, joka viittaa sekä taitoon, että taiteeseen. Taitaminen ja osaaminen suomeksi käännettynä viittaavat myös tekniikkaan ja taiteeseen. Voidaan puhua tekniikasta, kun puhutaan mistä tahansa taitoa vaativasta toiminnasta. Tekniset keksinnöt, kuten erilaiset välineet ja työkalut ovat edesauttaneet taitojEN kehittymistä. (Niiniluoto 1996, 49–50.) Kuten tästä voidaan päätellä, taidon määrittämiseen on käytetty kautta historian erilaisia merkityksiä, joilla on yhteys osaamiseen, taitamiseen, tekniikkaan, perintöön ja taiteeseen. Arkikielessä taidon määrittelemisen perustuu ihmisen omaan arvioon siitä, onko jokin teko taitoa vaativa tai omaako tekijä kykyjä, jotka voidaan myös taidoksi määritellä.

Tekhné-sanalla on varhaisessa vaiheessa viitattu yleisesti kaikkeen tekemiseen ja toimintaan ja käytännölliseen osaamiseen. Yleisesti sanalla tekhné tarkoitetaan sellaista osaamista, joka on saavutettu oppimisen ja harjoittelun kautta. Tämä voi olla taito, joka erottaa haltijansa joukosta ja nostaa muidEN yläpuolelle. Tällaisia kykyjä ei siis saada synnynnäisinä lahjoina, eivätkä ihmiset omaa niitä vaistonvaraisina toimintoina, vaan niiden eteen täytyy tehdä työtä. (Sihvola 1992, 12.) Tämän käsityksen mukaan esimerkiksi fysiologiset kyvyt, kuten hengittäminen tai äänteleminen, eivät tuolloin olisi taitoja vaan ihmisen ominaisuuksia, jotka saadaan synnynnäisinä.

Tästä Fitts ja Posner (1969, 3-5) ovat eri mieltä. He asettavat taidollisen suorituksen edellytykseksi järjestelmällisyyden, päämäärään ohjaavuuden sekä reflektoinnin. Useimpien taitojen ajatellaan olevan opittuja, mutta taitoja ohjaavat myös refleksit, ja jotkin taidot ovat synnynnäisiä. Tällaisia taitoja ovat mm. hengittäminen ja yskiminen. Luontaisia, synnynnäisiä taitoja, jotka eivät vaadi opettelua, kutsutaan universaaleiksi taidoiksi. Toisena ovat opitut taidot, jotka jaetaan vielä sensomotorisiin taitoihin ja kielellisiin taitoihin. Erilaiset taidot kuten esimerkiksi avaruudellinen hahmottaminen, nopeuden arvioiminen ja äänteiden tunnistaminen ovat useiden monimuotoisten komponenttien tulos.

Vaikka taidolla yleensä tarkoitetaan käsillä tekemistä tai jotakin vankkaan osaamista esimerkiksi ammatissa, on filosofiassa määritelty sellaisiakin taitoja kuten hyvän elämän taito tai kasvattamisen taito. Ollilan (1992, 269–276) mukaan hyvän elämän taitoa tarkastellaan esimerkiksi kauneuden, mielihyvän, laaja-alaisuuden, syvyyden ja rakkauden ilmentymänä.

Anttila (2007, 79, 84–85) luonnehtii taitoa seuraavasti: taidot syntyvät omista kokemuksista, itse suorittaen ja asiantuntijan esimerkistä. Taidon hallinta edellyttää harjoittelua ja keskittymistä, sekä pyrkimystä parantaa suoritusta uudelleen. Taidon hallitsija työskentelee helposti, nopeasti ja tarkasti, ja hän on varma suorituksestaan. Suoritusta tai tulosta havainnoimalla voidaan arvioida taitoa tai sen puutteellisuutta. Anttilan vuonna 1983 tekemän tutkimuksen mukaan taito on monen persoonallisuuden ja lahjakkuuden tekijöiden summa. Näitä ovat esimerkiksi verbaalinen lahjakkuus, avaruudellinen hahmottaminen ja käden koordinaatio. Lisäksi vaaditaan kognitiivista kyvykkyyttä, josta hän käyttää nimitystä yleinen lahjakkuus. Tällä tarkoitetaan kykyä havaintojen tekemiseen, päättelyyn ja ajatusten ilmaisemiseen. Näiden kykyjen lisäksi tarvittiin vielä joukko erityisiä tekijöitä.

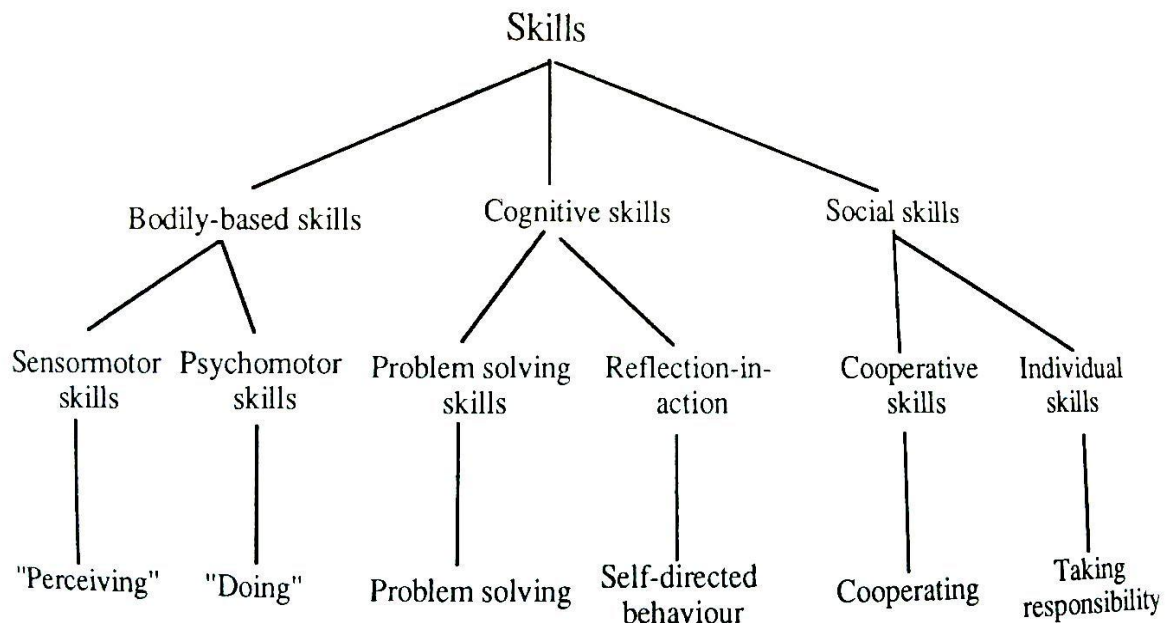
Aulanko (2008, 105.) liittää taitojen määrittelemiseen valintojen, lähemmin oikeiden valintojen tekemisen. Taidokkaasti suoritettussa työssä tehdään oikeita valintoja. Oikeiden valintojen tekeminen on yhteydessä aiempiin kokemuksiin ja niistä saatuun tietoon. Epäsopivien valintojen eliminoiminen vaatii myös tietopohjaa, jota aiemmat kokemukset antavat. Päivittäistä itselleen perustelua tai valintojen järkeilyä käytetään jatkuvasti, kun valitaan esimerkiksi työtapoja tai välineitä arkirutiineihin, kuten siivoamiseen.

Taitojen määrittämisen tiukka erottaminen on Vartiaisen, Teikarin ja Pulkkinen (1989, 41–42) mielestä keinotekoisia. Taidot ovat oppimistuloksia, jotka saavutetaan eri oppimisvaiheiden kautta. Taitojen luokituksessa voidaan käyttää monia eri tapoja, mutta viime kädessä ne perustuvat tehtävän asettamiin vaatimuksiin. Taidoissa on sekä yksinkertaisia, että monimutkaisia älyllisiä ja motorisia taitoja. Taidot voidaan luokitella **havaitsemiseen liittyviin, älyllisiin tai motorisiin taitoihin**. Havaitsemiseen liittyviä taitoja ovat eri aistien kautta tulevat tiedot ja niiden muokkaaminen ja tiivistäminen. Älyllisellä tasolla tapahtuvaa tiedonmuokkaamista toiminnan säätelemiseksi on esimerkiksi kyky päättää, miten määrättyssä tilanteessa tulisi toimia. Motorisia taitoja ovat lihasliikkeiden koordinoinnit, joita on harjoiteltu hyvin. Kaikki taidot sisältävät kuitenkin koko tiedon käsittelymekanismin, motorisen taidon oppiminen vaatii myös kognitiivisia kykyjä.

Puhuttaessa taidoista, kyvyistä ja oppimisesta, näiden rajanveto on toisinaan haastavaa. Gagné, Briggs ja Wager (1988, 43–49) nimeävät viisi kategorialaajaa, jotka vaikuttavat oppimistuloksiin. Näistä vain kaksi on taitoihin liittyvää, ja kolme muuta liittyvät verbaalisiin kykyihin, kognitiivisiin strategiaihin ja asenteeseen, joka edistää oppimista. Taidot jaetaan motorisiin ja intellektuaalisiin taitoihin. **Intellektuaaliset taidot** mahdollistavat ihmisen toiminnan ympäristön kanssa symboleja ja käsitteitä käyttäen. Kielelliset taidot ovat osa näitä, ja jokainen taidon osa-alue kehittyy yksilöllisten kykyjen mukaan. Intellektuaalisen taidon oppiminen tarkoittaa sen oppimista, kuinka tehdä jotakin ja kykyä selittää se verbaalisesti. On mahdollista, että ihminen osaa sekä selittää että tehdä selittämänsä asian, mutta on myös mahdollista, että ensin osaa kertoa, miten jokin tehdään kykenemättä itse suoritukseen. **Motorisia taitoja** ovat esimerkiksi kirjoittamisen taito, luistelu ja purkin avaamisen taito. Yksi opittu taito edistää jo opitun taidon soveltamista muihin. Esimerkiksi taito kirjoittaa lyijykynällä kirjain E, usein johtaa taitoon käyttää E-kirjainta muissakin yhteyksissä; kirjoittaa se erikokoisena eri välineillä, käyttää kirjainta sanojen muodostamisessa jne.

Taitoja voidaan ryhmitellä myös ammatillisen jaottelun kautta. Enkenberg (1994, 210–211) on jaotellut ammatilliset taidot kolmeen eri osa-alueeseen (kuvio 1). Kuviosta voidaan päätellä, mitä osa-alueita erilaisten taitojen hallitseminen tukee. **Keholliset taidot** yhdistävät oppimisen kehon ajatusmaailmaan ("mind in the body"), **kognitiiviset taidot** aivotoiminnan ("mind in the brain activities") ja **sosiaaliset taidot** viittaavat sosiaalisen

toiminnan ajatusmaailmaan. "Perceiving" tarkoittaa kokonaisvaltaista ja syvää ymmärtämistä, oivaltamista ja hahmottamista, jossa pystytään erottelevaan oleellinen epäoleellisesta. "Doing" – termillä tarkoitetaan rutiininomaista tekemistä, jossa ajattelu on yhteydessä manuaaliseen tekemiseen. Ongelmanratkaisussa pystytään virheettömällä ja taidokkaalla ajatteluprosessilla ratkaisemaan uusia, tuntemattomia ongelmia. Itseohjautuvaa käytöstä on oppijan kyky ohjata omaa oppimisprosessiaan metakognitiivisia ajattelumalleja apuna käyttäen.

KUVIO 1. Ammatillisten taitojen ryhmittely Enkenbergin (1994) mukaan.

3 TAITOJEN OPETTAMINEN JA OPPIMINEN

Taitojen opettamiseen voidaan soveltaa opettajan roolia samalla tavalla kuin mihin tahansa oppimiseen. Salakarin (2007, 75–77) mukaan opettajan toiminta, menetelmät ja vastuun siirto oppilaille on yksilöllistä ja tapauskohtaista. Taitojen opettamisessa korostuu kuitenkin aivan erityisesti fyysisten suoritusten harjoittelu, johon liittyy erityisesti käytännön harjoittelu. Vain itse tekemällä ja harjoittelemalla voi oppia taidon ja työn. Palautteen saaminen opettajalta on taidon oppimisessa tärkeää taitojen kehittymisen kannalta. Opettajan rooli taitojen opettamisessa on merkittävin oppimisen alkuvaiheessa, mutta oppimisen edistyessä tavoite on, että vastuu siirretään asteittain oppijalle niin, että tämä kykenisi käyttämään taitoa myös aidossa toimintaympäristössä. Tavoitteiden asettamisella, oppimisen ohjaamisella, palautteella, arvioinnilla ja itsearvioinnilla on merkittävä tehtävä kun päämääränä on lopputuote, oli se sitten taito, tavara tai palvelu.

Opetuksen suunnittelussa tulisi ensiksi huomioida oppilaan lähtökohta, hänen senhetkinen osaamisen taso sekä aiemmat kokemukset ja opinnot. Oppijälähtöisessä opetuksessa pyritään saamaan kosketus oppijan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan, jotta pystytään motivoimaan tätä, herättää halu ja innostus oppimiseen. Alusta asti oppijan tulee tietää mitä hänen tulee osata, millaiset tavoitteet oppimiselle asetetaan. Opettajan tai kouluttajan aihealue-tuntemus sekä pedagogiset taidot yhdistettynä henkilökohtaisiin kokemuksiin ovat merkittäviä. Koulutuksen järjestäminen vaatii teoreettisen ja käytännöllisten osuuksien tasapainoista suunnittelua.

Kolmen askeleen taitojen opetuksen menetelmä Romiszovskin 1999, mukaan: (ks. Salakari 2007, 90–94.)

1. *Tietosisällön jakaminen*: peruskäsitteet ja -periaatteet, vastaus kysymyksiin miksi, milloin ja miten suorittaa tehtävä. Oppilas itse selvittää nämä esimerkiksi tutustumalla kirjallisuuteen ja kokeilemalla. Kaikkea ei tarvitse selvittää tässä vaiheessa; riittää kun on tarpeeksi tietoa aloittamiseen.

2. *Perustiedon jakaminen:* opettaja demonstroi ja verbaalisesti ohjeistaa samalla parhaaksi koetun menetelmän oppijalle. Tässä ei pyritä oppimiseen virheiden kautta. Oppija toistaa mallisuorituksen vaihe vaiheelta tai ohjatusti, minkä jälkeen hän saa palautteen suorituksesta.
3. *Taitavuuden kehittäminen:* sopivien ja vaihtelevien harjoittelumahdollisuuksien luominen, toiminnan itsearviointi.

Käsityötaitoja opettaessa tulen itsekin usein käyttäneeksi erilaisia oppimiskokemuksia ja tarinoita opettajan tai oppilaiden ideoista, onnistumisista ja epäonnistumisista. Syrjäläinen ja Haverinen (2008, 156–157) tarkastelevat kerronnallista lähestymistapaa taitojen opettamisessa. Opetustilanteen muokkaaminen tarinaksi sen sijaan, että sen osittaisi eri tilanteisiin, tekee siitä kokemuksena ymmärrettävän. Tarinoissa on aina kaksi puolta, sekä opettajan että oppijan, ja molemmat voivat hyötyä näistä. Opettaja voi kertoa oppilailleen tarinan jostakin epäonnistumisesta, jolloin oppilaat tietävän millaisiin vaikeisiin tilanteisiin saattavat työskennellessään joutua, ja voivat välttää ne. Oppilas voi työskennellessään käyttää kerrontaa, jolloin opettajan on helpompi ymmärtää oppimisprosessi, jota oppilas käy läpi. Opettajan aktiivinen kertomusten ja tarinoiden käyttö opetuksessa auttaa oppilaita omaksumaan kerronnallisen toimintamallin. Oppilaat myös omaksuvat tarinoiden jakamisen muiden opiskelijoiden kanssa, ja nämä voivat hyödyntää toisten kokemuksia omassa oppimisessaan.

3.1 Mestari-oppipoikamalli

Ammatillisesta taitojen oppimisesta on tullut tutuksi nk. mestari-oppipoika- tai mestari-kisällimalli. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa ammatin taitaja, mestari opettaa nuoremmalleen ammattiin liittyvät taidot. Tämä tapahtuu yleensä niin, että oppipoika on mestarin rinnalla työssä oppimassa taitoja, joita kyseinen ammatti vaatii. Näin ollen oppipoika pääsee heti todelliseen toimintaympäristöön havainnoimaan ja oppimaan, mitä työ todellisuudessa on. Situationaalisen oppimisen malli Laven ja Wengerin (ks. Salakari 2007, 79) mukaan perustuu oppipoikakoulutuksen ideaan. Oppimiseen tarvitaan toimintayhteisö, joka ohjaa oppijaa kasvamaan toimintayhteisön työtapoihin vastuuta

vähitellen lisäämällä. Kaikkia työtehtäviä ei edes pystyisi opettamaan perinteisellä opettajajohtoisella tavalla, vaan ne täytyy oppia toimintayhteisössä itse tekemiseen osallistuen.

Syrjäläinen (2003, 35) kirjoittaa myös toimintayhteisön, taitokulttuurin merkityksestä mestari-oppipoikamallissa. Oppipoika opiskelee ja saa vaikutteita mestarilta taitokulttuurissa, joka tähtää asiantuntijuuteen. Kun oppipoika kehittyy, hän saa kisällin arvonimen ja voi alkaa harjoittaa itse ammattia. Vasta kisällinä työskennellessään ja paljon kokemusta kerättyään, ehkä vuosien kuluttua, oppipojasta on kehittynyt tämän taitokulttuurin mestari. Opiskelija kehittyy taitokulttuurissa, kun hän aistii kaikkea ympärillä kokemaansa. Tällaisessa ajattelumallissa oppimisessa ratkaisevinta ei ole yksilön tapa tai kyky oppia, vaan kulttuuri ja toimintayhteisö ohjaavat oppimista.

Taitojen oppimisessa on usein samoja piirteitä kuin oppipoikamallissa. Salakarin (2007, 79–81) mukaan oppiminen lähtee mestarin tai opettajan kanssa toimimisesta, mutta kun taidot karttuvat, ohjauksen määrää vähennetään ja oppija pystyy toimimaan itsenäisemmin. Perustaitojen oppimisen jälkeen mestari voi opettaa erityistaitoja, ja lopulta oppipoika kykenee toimimaan täysin itsenäisesti. Mestari-oppipoikamallin onnistuminen edellyttää tiimityöskentelyä, jossa tulokas saa osallistua ja toimia osana kokeneiden ammattilaisten ryhmää tai parina mestarin kanssa. Mestari tukee oppilastaan eri ongelmanratkaisutilanteissa ja tekee omaa ongelmanratkaisuprosessiaan näkyväksi. Mestari opettaa ensin tiiviissä lähiopetuksessa, ja yhdessä työskennellen välittyy myös tärkeää hiljaista tietoa. Vastuuta lisäämällä pyritään oppijan itsenäiseen tehtävän suorittamiseen omaa toimintaa ja oppimista reflektoiden.

Brandt, Farmer ja Buckmaster (1993, ks. Salakari 2007, 79–80) ovat kehittäneet kognitiivisen oppipoikamallin, jonka vaiheet olen havainnollistanut kuvioon 2 seuraavasti:

KUVIO 2. Kognitiivinen oppipoikamalli Brandtin, Farmerin ja Buckmasterin (1993) mukaan.

3.2 Taidon oppiminen

Fitts ja Posner erottavat kolme vaihetta, jotka toistuvat monimutkaisten taitojen oppimisessa. Siirtymät vaiheiden välillä eivät aina ole toistuvia ja säännönmukaisia, koska siirtymät tapahtuvat vaiheittain tehtävästä riippuen. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan **kognitiiviseksi vaiheeksi**, jolloin aloittelija pyrkii ymmärtämään tehtävän ja sen vaatimukset. Tässä vaiheessa ohjaajan rooli on merkittävä toiminnan ymmärtämisen auttamisessa ja

rohkaisevan palautteen antamisessa. Taidon oppimisen varhaisen vaiheen kommentteihin, kysymyksiin ja vihjeisiin tulisi kiinnittää huomiota, koska myöhemmin ne saattavat jäädä huomioimatta. Varhaisessa vaiheessa käyttäytyminen on vanhojen tapojen muokkaamista yhdistämällä niihin opittuja uusia tapoja. Toista vaihetta kutsutaan väli- tai **assosiaatiovaiheeksi**. Tässä vaiheessa vanhat tavat mielletään omaksi yksiköksi, niitä käytetään vielä ja uudet, opitut tavat vakiintuvat käyttöön. Virheitä pyritään eliminoimaan vaiheittain. Välivaiheen keston vaikuttaa uuden taidon kompleksisuus ja uusien tapojen omaksuminen ja integroiminen vanhoihin. Erilaiset osatekijät vaikuttavat taidon oppimiseen ja erilaisten taitojen oppimiseen vaaditaan omat strategiat. Harjoittelun suunnittelussa tulee miettiä, onko osataitojen harjoittelu erikseen vai samanaikaisesti tehokkaampaa, kuinka harjoittelu ajoitetaan, kuinka paljon toistoa tarvitaan jne. Viimeinen taidon oppimisen vaihe on nimeltään päätösvaihe tai **autonominen vaihe**. Siinä toiminta automatisoituu ja vaatii entistä vähemmän kognitiivista työskentelyä. Ulkoiset tekijät, kuten ympäristö ja sen aiheuttamat häiriöt eivät keskeytä tai häiritse toimintaa yhtä herkästi. Tässä vaiheessa taitojen prosessoinnin osuus vähenee. Tämä tarkoittaa, että henkilö voi käyttää opittuja taitoja samanaikaisesti, kun uutta oppimista on käynnissä tai kun hän työstää toista tehtävää. Siitä huolimatta taidot edelleen kehittyvät ja nopeus ja tehokkuus kasvavat. (Fitts & Posner 1969, 11–15; Anderson 2000, 280–282.)

Anttila (1992, 60–61) kuvaa taidon oppimista Fittsin ja Posnerin vaiheiden mukaisesti. Lisäksi hän mainitsee motorisen harjaantumisen merkittäväksi assosiaatiovaiheessa. Kognitiivisen osuuden vähentyminen mahdollistaa enemmän tilaa motoriselle kehittymiselle ja toiminnot nivELYTETÄT toisiinsa. Autonomian vaiheessa rasituksen sietokyky lisääntyy, samoin häirinnän sietokyky. Täydentymisen vaiheessa pystytään hahmottamaan ja hallitsemaan kokonaisuuksia erillisreaktioiden sijaan.

Taitojen oppimisessa itse tekemisellä on teoria painotuksen sijaan tärkeä merkitys. Pohjola (2007, 169) ja Salakari (2007, 15–16) väittävät, että taidon oppiminen vaatii harjoittelua ja harjaantumista, joka on samanlaista kuin tapojen ja kulttuuristen käytäntöjen oppiminen. Taitoja opitaan tekemällä, jolloin aluksi opitaan havainnoiden, mallia ottamalla ja jäljittelemällä. Itsenäisen toiminnan osuus kasvaa myöhemmin, samoin omien taitojen ja osaamisen reflektointi. Taitoja opitaan kokemuseräisesti ja oppiminen tapahtuu omien

kokemusten ja käytännön kautta. Erityisesti motorisia taitoja opitaan yrityksen ja erehdyksen kautta. Mallioppimisessa kokematon aloittelija havainnoi kokeneemman tekijän tapoja ja työotteita ja reflektoi näitä omaan toimintaansa, pyrkimyksenä parempi suoritus. Mentaaliset mallit, kuvat jotka mielessä on tehtävästä, ohjaavat toimintaa. Jotta taidon voi oppia, on pyrkimyksenä saada oppijalle sellainen mentaalinen malli, jonka avulla hän kykenee suoriutumaan tehtävästä ja oppimaan lisää itsenäisesti. Motoristen taitojen kehittämisessä ajattelun lisäksi tarvitaan paljon käytännön harjoittelua. Harjoittelun avulla päätöksenteko ja toiminnot automatisoituvat, samoin tiedon eri osia pystytään yhdistämään suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja työn tekeminen nopeutuu. Ihmisellä on tietty päämäärä, jonka mukaan hän suuntaa toimintansa. Kyky ohjata omaa toimintaansa kohti päämäärää on taitoa, tämä on myös riippuvaista sosiaalisesta ympäristöstä.

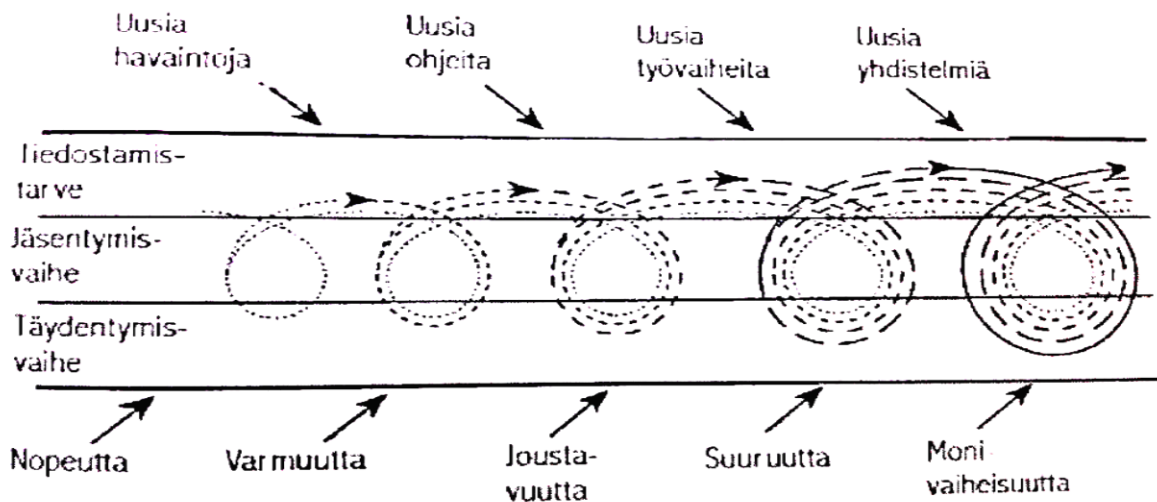
Uusia taitoja opeteltaessa kaikki toiminta perustuu Suojasen (1992, 124) mukaan tietoiseen tapaan toimia. Tehtävästä yritetään löytää sääntöjä, joiden mukaan sen suorittamien ja oppiminen mahdollistuvat. Harjoittelun tuloksena pystyy hallitsemaan yksittäiset operaatiot, ja muodostamaan näistä suurempia kokonaisuuksia. Toiminnan vahva osaaminen mahdollistaa sen, että tarkkaavaisuuden voi siirtää seuraavaan asiaan.

Taidon itseään uusintavalla mekanismilla Heinänen (2007, 103) tarkoittaa tilannetta, jossa tekijä uskoo hallitsevansa taidon, jolloin hän voi oppia uuden taidon, jota voi käyttää entistä vaativampiin ongelmiin ja tavoitteisiin. Joskus taidon vahva hallitseminen voi kuitenkin rajoittaa luovuutta, kun taito ohjaa toimimaan opitulla tavalla eikä lähdetä etsimään uusia ratkaisumalleja.

Puhuminen tekemisen yhteydessä nopeuttaa taidon oppimista. Aulanko (2008, 107) väittää, että uuden taidon oppiminen vain toistamalla samaa tekemistä vie viisi kertaa kauemmin, kuin jos taitoa opetellaan keskustelemalla työstä, välineistä ja metodeista samalla kun harjoitellaan uutta taitoa. Taidon oppimisessa tekemisen motiivi ja merkitys täytyy ymmärtää. Kun oppiminen perustuu vain toistoihin, taitoa ei pysty myöskään siirtämään yhtä hyvin toiseen toimintaan ja tilanteeseen kuin tilanteessa, jossa oppimiseen on liitetty keskustelu ja aktiviteetin arviointi.

Kotitaloustaitojen ajatellaan usein olevan rutiininomaisia, useiden toistojen seurauksena automatisoituneita toimintoja. Heinilän (2008, 61–62) mukaan rutiiniin liitetään yleensä negatiivinen sävy, varsinkin jos tarkoitetaan lapsiperheessä välttämättömiä kotitöitä ja lastenhoitoa. Toimintojen toistaminen liittyy tapaan tehdä asioita ilman sen syvempää merkitystä. Rutiineilla on kuitenkin turvaa ja säännönmukaisuutta tuova merkitys, ja ne koetaan sellaisena tärkeiksi. Jonkin rutiininomaisen taidon hallitessaan tekijä voi samanaikaisesti keskittyä toiseen toimintaan, ja näin ajatellen rutiinit ovatkin jonkin taidon korkein ilmentävää osaamista.

Taitojen vaiheittaista oppimista on kuvattu Anttilan (1993, 61) mallissa kierteenä, joka on jaettu kolmeen eri vaiheeseen (kuvio 3). **Tiedostamisvaiheessa** tehdään havaintoja, luodaan mielikuvia ja opetellaan hallitsemaan tehtävään vaadittavia reaktioita. Tässä vaiheessa painopiste ei kuitenkaan ole motorisessa harjoittelussa ja koordinaatio on vielä hidasta, virheellistä ja karkeaa. Tiedostamisvaihe on kestoaltaan lyhyt. **Jäsentymisvaiheessa** harjoittelun ja toiston avulla toiminta automatisoituu. Kognitiivinen osuus vähentyy kun motorinen suorittaminen lisääntyy. Taito vakiintuu, virheitä tulee vähemmän ja nopeus lisääntyy. **Täydentymisvaiheessa** automatisoituneita taitoja kehitetään moninaisemmaksi ja sovelletaan eri tilanteisiin. Kehittyminen on jatkuvaa ja voi tapahtua pitkän ajanjakson kuluessa. Erilaisten häiriöiden ja rasituksen sietokyky kasvavat samalla kun automatisoituneet toiminnot nopeutuvat. Uudet havainnot, ohjeet ja työvaiheet sekä näiden yhdistelmät aloittavat vaiheiden syklin uudelleen samalla kun tekemiseen tulee nopeutta, varmuutta, joustavuutta, suuruutta ja monivaiheisuutta.

KUVIO 3. Taidon vaiheittainen oppiminen (Anttila 1993).

Salakari (2007, 179–180) tiivistää pidempi kestoiseen taitojen oppimisen kolme merkityksellisintä asiaa:

1. Vain itse tekemällä voi oppia.
2. Aidonkaltainen toimintaympäristössä opiskeleminen tukee sitä, että opittu voidaan siirtää työelämässä aitoon toimintaympäristöön.
3. Ilman riittävää harjoittelua ei voi taata osaamista.

3.3 Taitokulttuuri

Motivaatio taitojen oppimiseen on riippuvainen ihmisen sosio-kulttuurisesta taustasta. Taidot ovat kulttuurin muokkaamia ja kehittyneet sen vaikutuksesta. Sen vuoksi taidot eivät ole irrallisia ja ennustettavia, kulttuurin kokemuksista erotettavia. Kulttuurisessa ympäristössä eläminen ja havainnointi sekä aktiivinen vuorovaikutus siinä, mahdollistavat kulttuurin taitojen omaksumisen. (Koskennurmi-Sivonen, Anttila & Virtanen 2008, 123.)

Keller ja Keller (1998, 15) ovat tutkineet seppien työhön ja tuotteisiin vaikuttavia tekijöitä. He mainitsevat tietovaraston, joka on karttunut aiemmista kokemuksista, taidot ja välineet, joita tarvitaan raudan kuumentamiseen ja muotoilemiseen. Mutta seppien tekemät tuotteet ovat myös kulttuurin tuotteita, koska kulttuuri muokkaa ajatuksia ja mielikuvia, ja näin ohjaa perinteisten, kulttuuriin sidottujen mallien ja muotojen jatkuvuuden tuotteissa.

Saariluoma (1990, 187–188) kirjoittaa taitokulttuureista, joita on kulttuurihistoriasta löydettävissä useita. Tällaisia ovat mm. sveitsiläinen kellosepäntaito, Firenzen maalaustaide ja Ateenan kukoistuskausi. Luovassa vuorovaikutuksessa ylletään korkeatasoiseen yksilösuoritukseen, kun oma toiminta on jatkuvan kilpailun ja yhteistyön piirissä. Sosiaalisessa, kriittisessä yhteisössä käsitejärjestelmät kehittyvät ja ne kehitetään yhteistyössä muiden taitajien kanssa yhteisen toiminnan tuloksena. Taitokulttuurissa työskentelytavat myös opetetaan muille kulttuurin edustajille ja he voivat lisätä omat tarkennukset ja innovaatiot näihin. Näin taitokulttuuri kehittyy, ja sen käsitevarasto karttuu. Myös erilaiset yritykset rakentaa luovia yhteisöjä ja aivokeskittymiä tavoittelevat samaan. Esimerkiksi Kalifornian ”Piilaakso” on tällainen alue, jossa yhteen keskittymään on sijoittunut suuri joukko saman alan asiantuntijoita. Tästä on pääteltävissä, että taitava ajattelu syntyy yhteistyössä, kulttuurisessa vuorovaikutuksessa, ei yksilöiden itsenäisessä, eristäytyneessä työskentelyssä.

Mestari-oppipoikamallissa kyseessä on myös eräänlainen taitokulttuurissa tai yhteisössä työskentely. Enkenberg (1994, 206) sanookin, että opiskelija oppii oleellisen; alan kielen, uskomukset, ongelmat ja ratkaisumetodit, liittymällä yhteisöön. Muodollinen koulutus ei tarjoa samanlaista kulttuuria asiantuntijuuden tai erityisosaamisen ja hyvien käytännöntaitojen saavuttamiselle.

Myös Kojonkoski-Rännäli (2009) korostaa ympäristön merkitystä. Hänen mukaansa parhaimmillaan käsityötaidon voi oppia taitokulttuurissa, jossa työskennellään tiettyjen materiaalien, tekniikoiden ja välineiden ympäröimänä, mestarin ohjauksessa. Näin ajatellen käsityötaidon oppiminen on tilanteeseen ja kontekstiin sidottua. Taitokulttuurissa työskenteleminen luo merkityksen tekemiselle ja antaa mielekkyyden kokemuksia, sekä sitouttaa tekijän työhönsä.

Taitokulttuuri poikkeaa merkittävästi tietokulttuurista. Graae (1993, 2) erottaa nämä kaksi sillä, että tietokulttuurissa pyritään hallitsemaan yksittäistä toimintaa niin, että se voidaan myydä yleiseen. Tällöin yksittäisellä ei ole merkitystä ja tietoa etsitään tiedon vuoksi. Taitokulttuurissa pyritään luomaan tuloksia ja tuotteita, jotka kehittävät taitoa ja vievät eteenpäin taidon osaamista. Tiedon arvo perustuu omakohtaisesti omaksuttuna ja sen luonteen mukaisena osaamisena, kun taito taas nähdään osaamisena, jossa ihminen toteuttaa sitä oman luontonsa mukaan, osaavana.

Taidon oppiminen on aina yksilöllinen kokemus johon vaikuttavat monet yksilöön ja ympäristöön liittyvät tekijät. Salakari (2007, 71–73) tiivistää taitojen oppimisen seuraavasti:

- Oppijan täytyy tietää tavoite, mihin oppimisessa pyritään.
- Mallin antaminen, etenkin alkuvaiheessa on oppimisessa merkittävää.
- Erilaiset kokemukset jäävät muistiin, josta niitä hyödynnetään uusissa oppimistilanteissa.
- Harjoittelun ja toistojen avulla erilaiset toiminnot automatisoituvat ja muuttuvat yläkäsitteiksi. Nämä vievät vähemmän muistitilaa ja muistia voidaan kuormittaa uusilla asioilla.
- Monipuolinen kokemus ja työskentely vaihtelevissa olosuhteissa muokkaavat oppijan mentaalista mallia työstä. Sen kehittymisestä riippuu kuinka oppija pystyy soveltamaan oppimaansa uusissa ja vaihtelevissa tilanteissa
- Oppimisympäristö tulisi liittää asiayhteyteen ja aikaan. Mahdollisimman aidon oppimisympäristön ja olosuhteiden luominen edistää oppimista.
- Muuttuvissa vaatimuksissa ammattitaidon ylläpitäminen edellyttää oppimaan oppimisen taitojen ylläpitämistä.
- Oppiminen on prosessi, jonka täytyy tuntua mielekkäältä ja tarkoituksenmukaiselta, jotta se on tehokasta.
- Opitun asian siirtäminen ja soveltaminen eri olosuhteisiin eivät ole itsestään selvyys, vaan niihin pitää pyrkiä tietoisesti.

4 TAIDON TAITAMINEN

Aristoteles on luonnehtinut taidon hallintaan liittyviä eroja vertaamalla tavallisen käsityöläisen ja taidon hallitsijan kykyjä. Hän erottaa tavallisen käsityöläisen mestarista sillä, että tavallinen käsityöläinen oppii taidon kokemuksen ja totumuksen kautta. Mestari taas tuntee taitoon liittyvän teorian, ts. säännöt ja yleistyksset, jotka liittyvät taitoon ja sen oppimiseen. Varsinaisessa toiminnassa kokemusten avulla saavutettu taito ei ole huonompi kuin teorian kautta opittu, mutta siitä huolimatta teorian ymmärtämisen kautta mestarin taitaminen on ylivoimaista kolmessa suhteessa:

1. Teorian ymmärtäminen lisää tietoa ja tiedon avulla pystyy löytämään keinot tavoitteeseen pääsemiseksi.
2. Mestari pystyy keksimään syyn, tämä on keinon ja tavoitteen välitekiä, yhteys näiden kahden välillä.
3. Vain teorian ja asiaan liittyvän yleisen ymmärtämällä pystyy opettamaan ja siirtämään taitoa eteenpäin. (Tällä tarkoitetaan teoreettisella päättelyllä etenevää opetusta, ei kokemukseen pohjautuvaa.) (Ks. Kakkuri-Knuuttila 1992, 121–122.)

Taidon hallinta on Anttilan (2007, 88–89) määritelmän mukaan ihmisen persoonallisuuteen kuuluvaa kyvykkyyttä, joka on osa ihmisen luonnollista, psyykkistä olemusta. Vaikka oppimisen näkökulmasta ollaankin kiinnostuneita siitä, miten taito kehittyy opiskelun seurauksena, on taidon hallitseminen yleensä pysyvä ominaisuus, joka ei muutu vaikka ulkoiset tekijät muuttuvat kun tullaan aikuisikään. Taidon ymmärtäminen ei takaa taidon hallintaa, vaan ymmärtämisen muuttaminen taidoksi on seuraus oppimisprosessista, joka on erilainen kuin tiedollisessa oppimisessä. Taito kehittyy eri osatekijöitä harjaannuttamalla. Näitä ovat esimerkiksi psykomotoriset, havainnon, muodonannon, informaation käsittelyn ja persoonallisuuden tekijät. Taidon osatekijöitä harjaannutetaan asteittain yksinkertaisesta vaativampiin. Taidon oppimisen tasanteilla suoritus voi säilyä samanlaisena jonkin aikaa, kunnes se taas kehittyy astetta parempaan. Hallittu taito ei katoa vaikka sitä ei käytettäisi

pitkään aikaan, vaan se taantuu ja voidaan palauttaa vuosienkin jälkeen (esimerkiksi pyörällä ajaminen).

Aloittelijan ja taiturin erottaa Vartiaisen ym. (1989, 39) mukaan työskentelyssä siinä, että taituri pystyy ennakoimaan tulevia tapahtumia, esimerkiksi häiriöitä. Samoin hänen sisäinen ajankäyttöä koskeva suunnitelma on pidempi kuin aloittelijan. Taitaja toimii ennakoivan strategian mukaisesti, kun taas aloittelija reagoi tilanteen luomiin vaatimuksiin. Taidolliset erot ilmenevät nopeutena, kiireettömyytenä, tarkkuutena ja tuloksellisuutena. Taitava suoritus perustuu sisäisiin malleihin, jotka ohjaavat työskentelyä.

4.1 Ammattitaito

Ammattitaitoa voidaan yksinkertaisesti määritellä taidoksi, jota ammatissa suoriutuminen vaatii ja jota ilman ei ammattia pysty kunniakkaasti hoitamaan. Media on tuonut esille tapauksia (valelääkärit), joissa henkilöillä ei ole ollut ammatin vaativaa pätevyyttä, vaikka niin ovat väittäneet, mutta nämä ovat pystyneet kuitenkin hoitamaan virkaa useita vuosia. Ammattitaidon tason määrittelevät yleensä asiakkaat tai palvelun saajat, ja siinä voi olla suurta vaihtelua. Helakorven (1992, 28–37) mukaan ammattitaitona pidetään pysyvää tekemisvalmiutta, joka edellyttää tietoja ja harjaantumista. Ammattitaito koostuu useista osataidoista, ja se voidaan osittaa pienempiin kokonaisuuksiin. Osittamista voidaan tehdä, kun halutaan tietää, mitä ammatti sisältää, miten tehtävä työ voidaan suunnitella ja toteuttaa tai miten kehittää ammatin oppimista ja opettamista. Ammattitaitoon vaikuttavat yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien lisäksi fyysiset ja sosiaaliset ympäristötekijät. Amatillinen taito on sekä motorisia että kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja. Näiden eri alueiden kehitys voi olla täysin toisistaan riippumatonta ja erilaista.

Haltia ja Kivinen (1995, 11–15) tarkastelevat ammattitaitoa kahdesta eri näkökulmasta: työn vaatimuksen tai työntekijän ominaisuuksien kannalta. Jos ammattitaito mielletään työn vaatimukseksi, muodostuu se ikään kuin työnantajan toivomuslistaksi siitä, kuinka työn tehtävät ja roolit jakautuvat tekijöiden kesken ja millaisia vaatimuksia tehtävillä on. Yksilön valmiudet nimitetään ammattitaidoksi vasta sitten, kun on olemassa ammatti tai työnjaollinen yksikkö, jossa näitä valmiuksia voidaan käyttää. Ammattitaidolla tarkoitetaan tietojen ja taitojen mahdollistamaa osaamista määrätyssä kontekstissa, amatillisella

pätevyydellä taas tarkoitetaan kykyä ja tahtoa toimia kriteerit täyttävällä tavalla jossakin ammatissa.

4.2 Eksperttiys

Mestari, ammattilainen ja ekspertti ovat määritteitä, joita käytetään yleensä taidon vankkumattomasta osaajasta, henkilöstä, joka omalla aihepiirillään hallitsee siihen liittyvät taidot niin hyvin kuin se on mahdollista. Eksperttiys saavutetaan Seitamaa-Hakkaraisen (2000, 9) mukaan vuosien opiskelulla ja käytännön harjoittamisella. Se vaatii valtavasti käytettävissä olevaa alakohtaista, spesifiä tietoa ja proseduraalisia taitoja. Eksperteilla on alakohtaisen tiedon lisäksi kyky järjestellä omaavansa tieto. Eksperttien tiedot ja taidot ovat kuitenkin erityisiä ja koskevat heidän omaa alaansa tai asiantuntija-aluetta.

Chi, Glaser ja Farr (1988, xvii-xx) yhtyvät Seitamaa-Hakkaraisen määritelmään, että ekspertit ovat huippuja yleensä vain omalla alallaan. Ekspertit eivät välttämättä pysty siirtämään huippuosaamistaan toiseen alueeseen, vaikka heillä onkin valtava tiedon määrä omasta alueestaan. Se juuri tekee heistä eksperteja omalla alallaan. Ekspertit pystyvät hahmottamaan useita merkittäviä malleja. Tämä kyky saavutetaan yleensä erityisosaamisen runsaan tiedon karttumisen myötä. Ekspertit ovat nopeita ja pystyvät ratkaisemaan ongelmia nopeasti vähäisin virhein. Nopeuden saavuttamiseksi on täytynyt harjoitella paljon, mikä on auttanut taidon automatisoitumiseen. Toimintojen automatisoituminen vapauttaa resursseja muihin tehtävän vaatimiin prosesseihin. Eksperteilla on erinomainen lyhytkestoinen ja pitkäkestoinen muisti. He ymmärtävät ja esittävät ongelmat syvemmin ja perusteellisemmin kuin noviisit, jotka tarkastelevat ongelmia pintapuolisesti. Ekspertit käyttävät paljon aikaa ongelmien analysoimiseen, ja heillä on vahvat itsetarkkailun taidot.

Keller ja Keller (1999, 16,19) kuvaavat ekspertin tietovarastoa tilanteessa, jossa seppä arvioi toisen seppän tekemää tuotetta. Tämä pystyy oman kokemukseen perustuvan tietovarastonsa avulla nimeämään, millaisia työvaiheita ja missä järjestyksessä nämä ovat

olleet. Omaamalla tällaisen tietovaraston ekspertti pystyisi tuotetta tarkastelemalla luomaan vastaavanlaisen tuotantostrategian itse.

Eksperttiyden saavuttamiselle katsotaan Seitamaa-Hakkaraisen (1997, 27) mukaan tarvittavan erityisesti kolmea taitoa. **Deklaratiivinen taito** viittaa kykyyn selittää asian pää- ja yksityiskohtia. **Proseduraalinen taito** on suunnitelmien ja toimintojen valitsemisen ja hallitsemisen taitoa. Näiden kahden taidon hallitsemisella on voimakas yhteys uuden tiedon ja taidon oppimiselle ja kyvyllä hyödyntää taito uudessa tilanteessa. **Metakognitiiviset taidot** ovat itsesäätelyn taitoja, jotka ohjaavat ekspertin suoritusta.

Glaserin (1990, 139–142) määritelmän mukaan metakognitio on kykyä tarkkailla omaa ymmärrystään. Ekspertillä on voimakas itsetarkkailun taito; hän tietää mitä tietää ja kuinka käyttää olemassa olevaa tietoa. Ekspertit ovat nopeampia tehtävän suorittajia kuin noviisit, mutta siitä huolimatta he käyttävät suuremman osan ongelmanratkaisuaikaa järjestelläkseen olemassa olevaa ongelmaa uudelleen. He käyttävät paljon aikaa ongelman syvempään analysointiin. Automatisoituneet taidot tehtävän suorittamiseen mahdollistavat sen, että ekspertit pystyvät tunnistamaan ongelman ratkaisuun tarvittavat tiedot ja niiden käyttökohteet välittömästi, sekä päättämään toimintamallit.

Ylensä uuden ratkaisumallin löytäminen tai tavoitteen saavuttamien vaatii reflektiivistä ja hallittua toimintaa. Seitamaa-Hakkarainen (2000, 14) yhtyy Glaserin näkemykseen, jonka mukaan eksperteille uuden ratkaisumallin löytäminen tai jo olemassa olevan soveltaminen on rutiininomaista tai itsestään selvää. Kun suunnittelijan on oppinut hyvän määrän erilaisia rutiineja, hän pystyy näitä käyttämällä saamaan aikaiseksi halutun tuloksen. Kun rutiininomaiset tehtävät eivät vaadi ponnisteluja, pystyy suunnittelija keskittymään haastavampiin ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen.

5 KÄSITYÖ

Tutkimukseni taidosta tarkentuu koskemaan erityisesti käsityöhön liittyvää taitoa, jonka vuoksi on syytä tarkastella käsityön määritelmää hieman lähemmin.

Anttila (1993, 10) määrittelee käsityöksi käsin tai käsissä pidettävien työkaluin suoritettua työtä tai työn tuotetta. Käsityöläiseksi lukeutuvat hänen mukaansa sellaiset ammattilaiset, jotka tekevät työnsä pääasiallisesti käsillään. Käsityö kuuluu edelleen osana kotitalouksien jokapäiväistä elämää. Kodin tekstiilien ja vaatteiden valmistaminen ja korjaus, käyttöesineiden valmistus sekä sisustus- ja korjaustyöt ovat osa suomalaista elämänmuotoa ja merkittäviä kuluttajan näkökulmasta.

Käsityöllä Suojasen (1993, 13–14) mukaan tarkoitetaan tuotetta, joka on tehty käsin tai enimmäkseen käsin ohjattavilla koneilla. Se voi olla tuotteen suunnittelu- ja valmistusprosessi kokonaisuudessaan tai erilaisia tuotteita (kuten esim. luonnoksia, materiaali- ja tekniikkakokeiluja), joita suunnittelussa ja valmistuksessa syntyy. Käsityötä käytetään lisäksi koulun oppiaineen nimityksenä.

Koulukäsityössäkin on yleistynyt kokonaisen käsityön käsite. Kokonaisella käsityöllä Kojonkoski-Rännäli (1995, 92–94) tarkoittaa prosessia, jossa sama henkilö tekee kaikki käsityön vaiheet suunnittelusta valmistukseen ja arviointiin. Käsityön arvoa ihmisen kehittymisen ja kasvamisen kannalta ei voida väheksyä prosessin kokonaisuuden ja eheyden kannalta. Ositetussa käsityössä työn suunnittelu ja valmistus on jaettu useille tekijöille. Sekä kokonaisessa että ositetussa käsityössä vaaditaan tekijältä ongelmien ratkaisutaitoa, materiaalituntemusta sekä työvälineiden käyttöön liittyvää tietoa ja kokemusta. Lisäksi tekijän tulee hallita erilaisia käsityötekniikoita. Ositetussa käsityössä tuotteen tekijän täytyy esteettisiä valmiuksia ja luovuutta käyttäen kyetä vielä ymmärtämään suunnittelijan ideat, jotta hän pystyy toteuttamaan ne käytännössä.

Myös Anttila (1993) näkee käsityön enemmäksi kuin vain käsin tai käsissä pidettävien työkaluin suoritetuksi työksi tai työn tuotteeksi. Toimintana käsityö koostuu hänen mukaansa

useasta eri vaiheesta. Siihen kuuluu varsinaisen valmistusvaiheen lisäksi myös suunnittelua, mielikuvan luomista, työhön liittyvää arvojen sekä toimintojen valintaa ja erittelyä sekä tulosten arviointia. (ks. Heikkinen ja Salmi 1993, 9.)

Vilkan (1993, 51–52, 55) mukaan käsityö ei ole ainoastaan puuhastelua käsillä, vaan se on ihmisen tapa ymmärtää maailma tietyllä tavalla. Käsillä tekeminen on ihmiselle samankaltainen olennainen piirre kuin käsitteellinen ajattelu. Kyky käsitteelliseen ajatteluun erottaa ihmisen eläimistä. Käsittämien tapahtuu usein käden kautta, ja käsityö opitaan kädestä pitäen. Käsityötä ei pysty kuitenkaan esittämään käsitteiden muodossa ilman siihen liittyvää kokemuksellisuutta. Pystymme kokemaan myös asioita, joita emme itse pääse tunnustelemaan. Tällöin käytämme muita aistejamme tai muiden jaettuja kokemuksia käsityksiemme muodostumisessa.

Laajemmin jaoteltuna Kojonkoski-Rännäli (1995, 67–68) jakaa käsityön käsitteenä kuuteen eri elementtiin. Ihmisellä on **perusintentio** tehdä asioita käsillään. Rakentaminen, pystyttäminen, vaaliminen ja hoivaaminen ovat osa ihmisen kehollisuutta ja liikkuvuutta ja siksi motivoivia ja tyydyttäviä aktiviteetteja. Käsityö ei ole tänä päivänä välttämätöntä eikä taloudellisesti kannattavaa, mutta siitä huolimatta käsityötä tehdään. Käsityössä ihminen on yhteydessä työstämäänsä materiaaliin, ja vaikka siinä voidaan käyttää myös koneita, on työskentelyn **tekniikkana käsin tekeminen**. Käsityössä ilmenee prosessien laatu, se on tekijän persoonallisuuden ja minäkuvan ilmentymä ja siksi yleensä tekijälleen merkittävä. Käsityöprosessista jää tuloksena **konkreettinen esine**. Suunnittelu, ideointi ja ongelmanratkaisutaidot ja näiden järjestäminen ovat osa **kokonaista tekemistä**. Käsityö on siis paljon muutakin kuin vain tuotteen tekemistä. Ihminen joutuu käsityötä tehdessään käyttämään fyysisiä ja motorisia taitojaan sekä älyllistä ja henkistä kapasiteettia. Tätä tukee perinteinen ajatus käsityöstä **olemisen sallivana tekemisenä**; ihminen järjestää käsityön avulla välttämättömän toimeentulon ja elämänsä sovussa ympärillä olevan kanssa. Käsityö kehittää ihmistä kokonaisvaltaisesti eri persoonallisuuden osa-alueilla sekä henkisiä ja fyysisiä kykyjä. Tätä kutsutaan **sisäiseksi kvalifikaatioksi**. Yksi näistä osa-alueista on nk. **käytännön järki**, kyky nähdä taustalla olevia tekijöitä ja ennakoida, miten ne vaikuttavat, sekä kyky arvioida suhteita kokonaisuuteen ja toisiinsa. Käytännön järki kehittyy, kun sitä harjaannutetaan käytännön toiminnassa ja taitoa vaativassa tekemisessä.

Käsityöllä on tuotteen valmistamisen lisäksi myös henkisiä arvoja, jotka nousevat keskusteluun erityisesti silloin, kun mietitään koulukäsityön merkitystä ja tuntijakoa. Käsityö on kokenut arvostuksen lisääntymisen ja käsitöiden tekeminen nähdään ajoittain jopa trendikkäänä. Anttilan (1993, 38–39) mukaan käsityön henkiseksi arvoiksi voi laskea ihmiskeskeisyyden ja sosiaalisen arvon, käsityö voi yhdistää ihmiset saman harrastuksen pariin. Käsityö voi tyydyttää luomisen tarpeen, se voi olla terapeutista ja viihdyttävää, ja tuottaa tekijälleen mielihyvää. Käsityö on merkittävä kulttuurin ja perinteiden ylläpitäjä. Käsityön teknologinen ja taloudellinen merkitys korostuu, kun pohdimme käsityötä teknisen osaamisen ja tuotteiden tuottamisen kannalta. Käsityön valintojen painottaminen ja tekeminen on arvovalintoja.

5.1 Käsityötaito

Käsityötaitoa pidetään usein lahjana, joka toisilla on tai sitä ei ole, ikään kuin se olisi synnynnäinen taito. Ympäristö, kiinnostus käsillä tekemiseen ja kokemukset ovat vieneet toisia ihmisiä käsitöiden pariin ja he ovat näin oppineet taitaviksi käsitöiden tekijöiksi. Usein myös ajatellaan, että taitavaa käsityöläistä ohjaa yleinen kiinnostus kaikkea käsityötä kohtaan. Kiinnostuksen ohjaamana hän oppii useita erilaisia käsityötekniikoita ja tapoja. Hyvä ompelija ei kuitenkaan ole välttämättä hyvä neuloja, koska työskentelytavat, materiaalit ja kiinnostus aiheeseen vaikuttavat oppimiseen ja taidon hallitsemiseen. Heikkinen (1993, 66–68) palaa historiassa 1900-luvun alkuun, jolloin käsityöllä ja käsityöläisellä tarkoitettiin ammattiin viittaavaa, käsityöllä elinkeinonsa saavaa tai sitä ammatikseen harjoittavaa henkilöä. Työ oli itsenäistä ja toimeentulo perustui myyntiin tuleviin tai korjausta vaativiin tuotteisiin, joissa laatu oli elinkeinon jatkuvuuden turvaamiseksi merkittävä tekijä. Yhteisö määritteli käsityöläisen taidon, joten se oli sosiaalinen ja määrättyyn aikakauteen sidottu. Valmistetut tuotteet ilmensivät käsityöläisen taitoa. Mikäli tuote pystyttiin tekemään itse, tehtaassa tai koneella tai se pystyttiin korvaamaan toisella tuotteella, tuli käsityöläisen taidosta merkityksetön.

Collanus (2008,75) esittää taidon keskeisenä käsitteenä, kun puhutaan käsitöiden harrastamisesta. Harrastaminen mahdollistuu silloin, kun on tietoa tekniikoista, materiaaleista ja välineistä. Käsityöprosessissa on kuitenkin kyse paljosta muustakin kuin

mekaanisesta suorituksesta tai tekniikan taitamisesta. Hän lainaa Donald Ellisiä sanoessaan, ettei käsityötä ei ole ilman ihmisen kuvitteellista tai todellista, tahtoa ja kehoa. Jos esimerkiksi suunnittelussa korostetaan vain materiaalien merkitystä, ongelmanratkaisua sekä motorista suoristusta, ihmisen kokemukset, aineellinen ja henkinen pääoma jää käyttämättä.

5.2 Käsityötaidon oppiminen

Anttilan vuonna 1992 tekemä tutkimus osoittaa, että käsityötaidon oppimiseen vaikuttavat useat eri persoonallisuus- ja kykytekijät. Muodonantokyvyn osatekijöitä ovat mm. käden toimintoihin liittyvät motorinen vakaus, tarkkuus ja sujuvuus, kuten myös käsien ja silmien yhteistyötä ohjaava koordinaatiokyky. Avaruudellinen hahmottaminen ja päättelykyky ovat välttämättömiä kaavojen käsittelyssä ja leikkuusuunnitelmia tehtäessä. Haptis-kineettinen havaintokyky mahdollistaa materiaalien ominaisuuksien tunnistamisen koskettamalla. Muita muodonantokykyyn vaikuttavia tekijöitä ovat muotoja toistava ja ratkaisuja etsivä muodonantokyky. Tutkimus osoitti myös persoonallisuuden tekijöitä, jotka vaikuttavat käsityötaidon oppimiseen. Käsityötä tekevillä on usein sidoshenkilöitä tai -ryhmiä, ja heiltä saatu palaute on merkittävää menestymiselle. Ominaista on myös sosiaalisuus ja halu toimia sosiaalisessa ympäristössä sekä voimakas minäkuva. Muina tekijöinä Anttila mainitsee vielä yleisen älykkyyden ja kyvyn tehtävistä suoriutumiseen, informaation käsittelykyvyn, sekä aktiivisen ja myönteisen asenteen työskentelyä kohtaan. (Anttila 1993, 49–50.)

Dormer (1994, 41–57) väittää, että olennaiset säännöt käsityötaidon oppimisessa voi omaksua ainoastaan tekemällä. Tämä on keskeinen huomio käsityötaidon oppimisessa. Taitoa ei voi ymmärtää tai tietää, ennen kuin osaa tehdä sitä. Filosofinen perusta tälle väittämälle, jolla on vaikutuksia myös oppimiseen ja opettamiseen, oli alun perin Wittgensteinin teoksessa *Philosophical Investigations* (1953). Käsityötaidon oppimiselle jäljittely on olennaista, minkä vuoksi taitavan ammatinharjoittajan kanssa työskentely edesauttaa oppimista. Oma arvostelukyky kasvaa silloin, kun oppiminen ja tekniikoiden hallinta vahvistuu. Samaan aikaan oppija pyrkii luomaan erilaisia skeemoja, keinoja ja struktuureja oikeiden päätösten tekemiseksi. Jotkut luoduista keinoista hylätään

myöhemmin, kun toiset taas säilytetään hyödyllisinä. Nämä luodut keinot toisaalta auttavat ongelmanratkaisussa mutta saattavat myös asettaa tekijän liian tiukkaan toimintamalliin. Arvostelukyky on luovuutta vaativa taito, joka kulkee yhdessä käytännönläheisen oppimisen kanssa. Ilman arvostelukykä ei tiedä mitä tekee, eikä pysty näin ollen kehittymään. Uuden taidon oppiminen on tavoitteellista. Kun haasteisiin on vastannut omaehtoisesti, vapaasta halusta, vaikuttaa se myös oppimiseen sitoutumiseen. Omaehtoiseen opiskeluun ei tuolloin suhtaudu vastaamalla pakkoon vaan ymmärtäen oppimisen merkityksen. Halu olla luova ei yleensä riitä saavuttamaan tavoitetta ja sitoutumaan niihin.

Myös Volpert (1976) korostaa käytännöllisten taitojen oppimista tekemällä (**fyysinen harjoittelu**) mutta mainitsee rinnakkain myös menetelmiä, joissa painottuvat puhuminen, kuvittelu ja ajattelu (**mentaaliset harjoitustavat**). Nämä voidaan jakaa vielä seuraavasti:

Mentaaliset harjoitustavat:

- Kognitiivinen eli ajatteluharjoittelu: oppilas analysoi omassa mielessä tehtävää tai suoritusta sääntöjä ja säännönmukaisuuksia etsien ja hyväksi käyttäen.
- Verbaalinen harjoittelu: tehtävää analysoidaan ääneen puhuen esim. muiden ihmisten tai työnopastajan kanssa.
- Mielikuvaharjoittelu: oppilas kuvittelee itsensä suorittamassa tehtävää mielikuvia apuna käyttäen.
- Havainnointiin perustuva harjoittelu: toisen henkilön suorituksen havainnointi. Tämä voi sisältää kielellistä analysointia tai keskustelua suorittajan ja havainnoijan välillä.

Fyysinen harjoittelu:

- Tekemällä harjoittelu: henkilö harjoittelee tekemällä tehtävän tai toistaa suoritusta. Tätä kutsutaan myös yritys- ja erehdysmenetelmäksi silloin, kun henkilö harjoittelee itseksensä.

- Simulaatioharjoittelu: harjoitellaan todellista työvälinettä kuvaavan jäljitelmän (simulaattori) avulla tai tilanteessa, joka jäljittelee todellisuutta. (ks. Vartiainen ym. 1989, 73–75.)

6 HILJAINEN TIETO JA TAITOTIETO

”Valtaosa ihmisen tiedosta on pinnan alla. Ihmisen viisauden pinnanalainen osa on alitajuista, pitkän evoluution myötä omaksuttua. Pinnan päällä näkyvä käsitteellinen osa on tietoista ja tietoisesti opittua. Käsitteellisellä tiedolla ei voida tavoittaa asioiden todellista olemusta”. (Kaplinski 1982, 115.)

On melko tavanomaista, että jossakin vaiheessa elämää on joutunut tilanteeseen, jossa on pyydetty kertomaan, miten jokin asia tehdään. Yhtä tavallista on se, että kykenee tekemään asioita, joita ei pysty muotoilemaan sanallisiksi ohjeiksi tai nimeämään, missä ja miten ne on opittu. Niiniluoto (1996, 50–51) sanookin, että ihmisillä ja eläimillä on paljon sellaista osaamista, joka ei vaadi kykyä ymmärtää tai selittää kielellisesti toimintaa tai siihen liittyviä sääntöjä. Tällaisten taitojen oppiminen on tapahtunut seuraamalla, matkimalla ja jäljittelyllä sekä yrityksen ja erehdyksen kautta oppimalla tai mallioppimalla, kuten mestari ja kisälli opissa. Esimerkiksi ensimmäisen kielen oppiminen tapahtuu juuri näin. Lapsi oppii sanaston ja kieliopin, vaikkei kielen rakenteita ja sääntöjä olekaan hänelle opetettu eikä hän pystyisi muotoilemaan näitä sanoiksi. Kieliopin säännöt ovat tuolloin piilevää tietoa (engl. tacit knowledge), jonka avulla kieltä pystyy käyttämään sääntöjen mukaisesti.

Tiedolla tarkoitetaan Koivusen (1997, 76–92) mukaan yleensä eksakteja asioita kuten matemaattisia kaavoja, kirjoitettuja asioita tai karttoja. Tämä on yksi tiedon laji, jota voidaan kutsua eksplisiittiseksi tiedoksi. Michael Polanyi (1891–1976) oli unkarilainen filosofi, joka halusi painottaa tunteiden ja ”kätketyn todellisuuden” osuutta ihmisen tiedossa. Polanyi loi käsitteen ”hiljainen tieto” (eng. tacit knowledge), jolla tarkoitetaan sellaista tietoa, joka vaikuttaa koko ajan, vaikka sitä ei voida sanoin ilmaista tai muotoilla. Tämä on toinen tiedon laji, jota ei voida käsitellä samalla tavalla kuin eksplisiittistä tietoa. Hiljainen tieto on käsien taitoa, ihon tietoa ja aivojen syvien kerrosten tietoa. Olennainen ero eksplisiittisen ja hiljaisen

tiedon välillä on se, että eksplisiittistä tietoa voidaan arvioida kriittisesti, kun se on esitetty eksaktisti, kun taas hiljaista tietoa ei pysty dokumentoimaan ja kriittisesti arvioimaan. Nämä kaksi erilaista tiedon muotoa kuitenkin täydentävät toisiaan. Ajattelu käsittelee molempia tiedon lajeja ja muodostaa niistä kokonaisuuden. Hiljainen tieto myös ohjaa ohittamaan turhaa tietoa tietovirrassa. Muistin kautta hiljainen tieto kulkee kahteen eri suuntaan: hiljaisen tiedon varastoon, joka aktivoituu tarvittaessa erilaisissa elämäntilanteissa, ja hiljaa unohduksiin painuvaan muistivarastoon. Uudet kokemukset ja tieto voivat kuitenkin muuttaa vanhaan muistivarastoa ja prosessoida tätä uudelleen.

Taidot ovat luonteeltaan hiljaista tietoa, kokemuksia, joita ei aina edes tiedosteta. Syrjäläinen & Haverinen (2008, 145) viittaavat myös Polanyin määritelmään, jonka mukaan ajattelu pohjautuu kehoon ja ihminen osaa enemmän kuin pystyy verbaalisesti kertomaan. Taitoa tai ammattimaista työskentelyä ei pysty analysoimaan tai osittamaan, koska se on muokkautunut yksilön kokonaisvaltaisista kokemuksista ja koostuu useasta elementistä. Taidon hallinnan välineet muodostuvat osaksi tekijää ja ovat merkittäviä tilanteeseen ja taitoon sidottuina. Näin ollen taidot omaksutaan vaiheittain ja osin tiedostamatta, ja ne ovat sitoutumisen ja henkisten ponnisteluiden tuotos.

Taidon ja hiljaisen tiedon selvin ero lieenee siinä, että hiljaisen tiedon pystyy siirtämään sanallisesti eteenpäin tai jopa myymään ilman ihmistä. Taito taas on tiukasti kiinni yksilössä. Taidon tuotteita voi myydä, mutta jos halutaan myydä taito, täytyy samalla luopua myös tekijästä.

Rolf (1995, 70) vertaa motiivia ja hiljaista tietoa. Motiivi vastaa kysymykseen, miksi jotakin tehdään. Motiivi ei aina ole tiedostettu. Hiljainen tieto vastaa usein kysymykseen, ”miten” tai ”millaisten välineiden avulla” ihmiset toimivat. Se millaiset välineet tai työskentelytavat valitaan, vaatii arviointia ja niihin vaikuttaa arvottamiset. Hiljainen tieto toimii yhdessä arvostuksien kanssa ja yhdessä ne ohjaavat välineiden ja käsittelytapojen valinnassa.

Tieto ja taito eivät ole samoja asioita, mutta vahvasti sidoksissa toisiinsa. Siitonen (2007, 219–220) perustelee tätä sillä, että silloin kun taito kehittyy, yleensä myös tietopohja asiasta kasvaa. Kun taitoa harjoitellaan, saadaan tietoa siitä mitkä seikat edistävät tai estävät

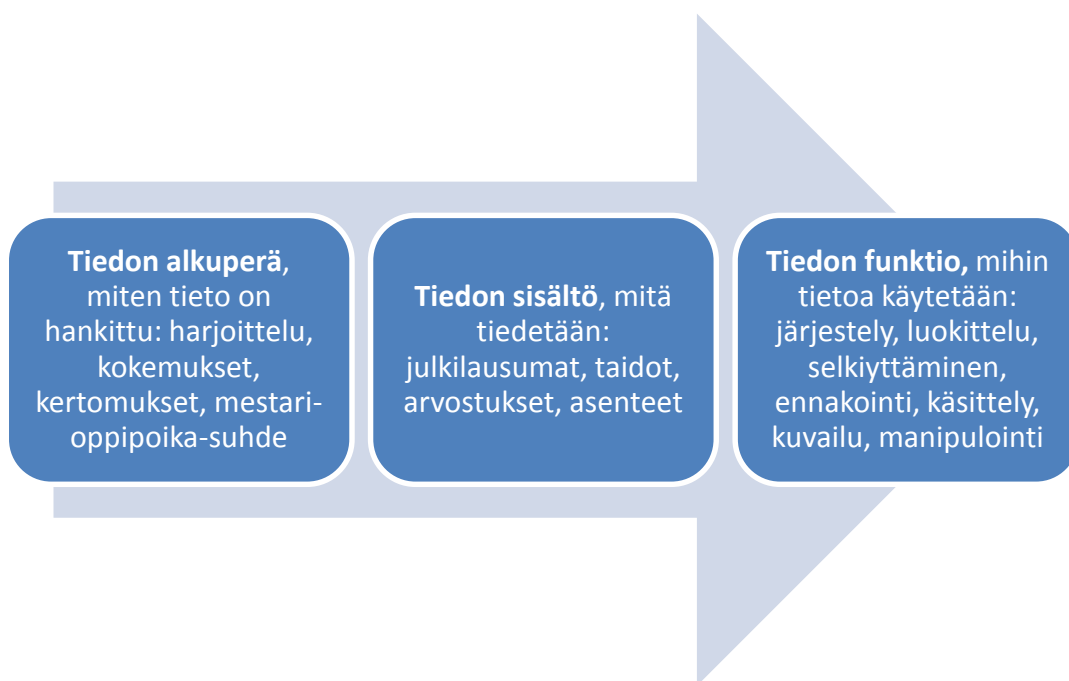
pyrkimyksiä taidokkaaseen suoritukseen. Harjoittelemisen on kaiken perusta ja yhdessä tiedon kanssa kokemus vie kohti taidokasta suoritusta. Vaadittava tietopohja riippuu taidonalasta. Samalla tavalla tietäminen on riippuvainen taidosta. Lukutaidon, myös kriittisen lukutaidon, tiedon etsimisen taidon ja tiedon käsittelytaidon puuttuminen eivät voi edistää tietämistä. Tieto pohjautuu kykyyn hankkia, järjestellä ja arvioida erilaisia väitteitä ja käsityksiä.

Niiniluoto (1992, 54 ja 1996, 53) erottaa termit tietää kuinka (know how) ja tietää että (know that), koska nämä tarkoittavat eri asiaa. Tietää kuinka jokin asia tehdään, ei kuitenkaan aina tarkoita osaamista. Ihminen voi tietää kuinka jokin liike tai solmu tehdään osaamatta kuitenkaan itse tehdä niitä. "Know that" viittaa taas jonkin säännön tai olemassa olevan tiedon soveltamiseen osaamisessa. Sanalla "know" tarkoitetaan näissä yhteyksissä osaamista ja se liittyy taitoon. Se on taitoa koskevaa tietoa. Taitotieto ilmaistaan yleensä väitelauseiden muodossa ja on kielellistä. Taitotieto voi olla myös hiljaista tietoa, osaamista, jota ei pysty pukemaan sanoiksi. Helakorven (1992, 25) mukaan taitotieto on käytäntöön ja teoriaan rakentuva tietorakennelma, ei ulkoa muistettu tieto.

Bereiter ja Scardamalia (1993, 46–49) käyttävät hiljaisesta tiedosta termiä "piilotettu tieto" (eng. hidden knowledge). Heidän mukaansa kaikilla ihmisillä on piilotettua tietoa ja he ovat riippuvaisia siitä, mutta erityisesti eri asiantuntijuuden alueilla piilotettu tieto on kehittynyttä. Bereiter ja Scardamalia nimeävät kolme tiedon osa-alueita, joissa piilotettua tietoa ilmenee. **Informaalinen**, epämuodollinen tieto on sellaista tietoa, jota rekisteröidään ympäristöstä päivittäin. Esimerkiksi tietoa erilaisten materiaalien vahvuuksista, painovoiman vaikutuksesta materiaalin putoamiseen, aikaisempien kokemusten tuomat muistikuvat tilanteista, ja miten niissä eri yksityiskohdat ovat vaikuttaneet toisiinsa. **Impressionistinen tieto** on sellaista mielikuvien ja tunteiden muodostamaa tietoa, jota yhdistetään olemassa oleviin aikaisempiin kokemuksiin ja faktoihin. Voidaankin sanoa, että mielikuvat ovat tietoa, joka pohjautuu niihin lukemattomiin kokemuksiin ja tapahtumiin, joista vain muutama saattaa olla merkittävä. Impressionistinen, mielikuviin pohjautuva tieto saattaa häivyttää muuta tietoa mutta palauttaa sen tilanteen tullen nopeastikin. **Itsesäätelytiedolla** tarkoitetaan taitoa, jolla ihminen pystyy ohjaamaan itseään tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Työelämässä itsesääätelytieto ei ole tietoa siitä, miten työ tulisi tehdä, vaan myös siitä, kuinka ohjata itsensä tekemään työ valitulla tavalla.

Rolf (1995, 27–28) jakaa hiljaisen tiedon kolmeen ryhmään tiedon alkuperän, sisällön tai funktion perusteella (kuvio 4). Tiedon alkuperä voi olla mestari-oppipoika suhteessa tai tieto on karttunut henkilökohtaisten kokemusten myötä. Tämä kategoria korostaa niitä tekijöitä, joiden myötä ihminen on oppinut tekemään asioita tai tietää niistä jotain. Tiedon alkuperänä voivat olla esimerkiksi tapahtumat ja kehityskulut, jotka ovat vaikuttaneet tiedon karttumiseen. Useat tutkimukset ovat käsitelleet hiljaisen tiedon sisältöä, ja siitä on tehty monia teorioita. Tiedon sisältöä ovat esimerkiksi julkilausumat ja asenteet. Tiedon funktiota tarkastellessa Rolf viittaa Polanyin teoriaan hiljaisen tiedon käytettävyydestä. Hiljainen tieto mahdollistaa taitojen käyttämisen yleisesti ja uusien taitojen oppimisen.

KUVIO 4. Hiljainen tieto kolmeen luokkaan jaettuna Rolfin (1995) mukaan.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Halusin tässä tutkimuksessa tuottaa tietoa eri käsityöammattien taitojen yhteneväisyydestä silloin, kun kyseessä on monen ammatin taitaja. Minua kiinnosti käsityötaidon oppiminen, ja tähän tutkimukseen ohjasi aivan erityinen käsityöläinen, joka on vuosien varrella hankkinut useita erilaisia käsityöammatteja, monella eri tapaa opiskellen. Tässä tutkimuksessa halusin saada selville, mitkä opitut taidot ovat yhteydessä eri ammatteihin ja edesauttavat uusiin käsityöammatteihin kouluttautuessa. Toinen mielenkiinnon kohteeni oli ne tapahtumat, kokemukset ja syyt joiden vuoksi tutkimushenkilö oli hankkinut niin useita käsityöammatteja. Näiden kiinnostuksen kohteiden pohjalta asetin tutkimukselleni seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Mitkä viiden erilaisen käsityöammatin taidot ovat yhteydessä toisiinsa ja näin edistävät uusien ammattitaitojen oppimista?
2. Mitkä syyt ohjaavat opiskelemaan uusia käsityötaitoja ammatiksi asti?

7.2 Tapaustutkimus

Tämän tutkimuksen menetelmänä käytän laadullista tutkimusmenetelmää tapaustutkimuksen näkökulmasta. Tämä tutkimus on myös henkilökuva, joka ilmentää tutkimushenkilön ammatillista elämänkaarta ja taitojen kehittymistä.

Tapaustutkimuksessa tutkitaan usein ilmiötä tai tapahtumakulkua, yleensä pientä joukkoa tapahtumia tai vain yhtä tapausta. Tapaustutkimus ei ole tutkimusmetodi, niin kuin se usein ymmärretään, vaan tapaustutkimuksen tavoitteena on esitellä ilmiö tai tapahtumakulku mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja monipuolisesti. Tutkimuskohteesta pyritään löytää tietoa, jota ei entuudestaan ole, ja lisäämään ymmärrystä siitä, miksi tapahtumat tai ilmiö eteni juuri tutkimuksessa ilmenneistä syistä. Usein tutkittavan tapauksen merkitys paljastuu vasta tutkimuksen edetessä, mutta tutkijan usko tapauksen tärkeyteen tai ainutlaatuisuuteen ohjaa tutkimuksen tekemiseen. Kun tapaustutkimusta verrataan esimerkiksi määrälliseen tutkimukseen, jossa aineistoa voidaan verrata taustapopulaatioon, suurin ero lienee yleistettävyyden luonteessa. Tyypillisiä tapauksia voi olla, mutta

keskimääräistä tapausta ei ole, jolloin ei yleistykseen voida saada edustavaa otosta. Kun tapaus esitellään ja kuvataan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja perusteellisesti, voi lukija itse kyetä yleistämään vertaamalla samaansa tietoa omiin kokemuksiinsa. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9-12, 30.)

Myös Kurunmäki (2007, 76–77) suosittelee, että tapaustutkimuksessa tarkasteltavien tapausten määrä rajataan huolellisesti, jotta vältetään liian runsaan ja irrallisen materiaalin keräämiseltä. Laadullisin menetelmin tapausten yksityiskohtainen tarkastelu käy liian työlääksi, jos tapauksia on useita. Tällöin tapauksia olisikin suositeltavampaa tarkastella määrällisen tutkimuksen menetelmin. Mikäli tapaustutkimuksessa pyritään vertailemaan kahta tai useampaa tapahtumaa tai ilmiötä, on tavoitteena ensin tunnistaa yksittäisten tapauksen ilmiöitä ja pyrkiä sen jälkeen asettamaan ilmiöt rinnakkain. Tässäkin tapauksessa vertailtavien tapausten määrä tulee olla suhteellisen pieni, jotta päästään tapaustutkimukselle ominaiseen perusteelliseen ja yksityiskohtaiseen ilmiön tutkimiseen. Vertailua voidaan käyttää myös samasta tapauksesta kun vertaillaan kohdetta eri ajanjaksoina.

Aaltola ja Valli (2001, 159–160) muistuttavat, että tapaustutkimus ei ole ainoastaan aineistonkeruun tekniikka, koska siinä voidaan käyttää erilaisia tiedonkeruun sekä tiedonanalysoinnin tapoja. Tapaustutkimukselle on olennaista, että tutkittava aihe, joka voi olla esimerkiksi henkilö, yhteisö tai yritys, muodostaa kokonaisuuden eli tapauksen. Tapaustutkimusta voidaan tehdä sekä määrällisin että laadullisin menetelmin ja monella eri tieteenalalla sosiologiasta kauppatieteisiin. Jotta tutkimuksen lukija ymmärtää, miten tutkimuksen johtopäätöksiin on päädytty, täytyy tapaustutkimuksessa, niin kuin monessa muussakin tutkimuksessa, tehdä tutkimusprosessi avoimeksi. Näin ollen lukija voi myös arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Tapaustutkimus pyrkii vastaamaan kysymyksiin kuinka ja miksi.

Tapaustutkimuksessa käytettävällä aikasarja-analyysillä tarkoitetaan yksittäisen muuttujan tutkimista peräkkäisinä ajanjaksoina. Tällä pyritään löytämään trendejä yhdestä tai useammasta muuttujasta. Kun havainnot sijoitetaan kronologiseen järjestykseen, voidaan tunnistaa sekvenssejä, tunnistettavia periodeja, ehdollisia seurantoja ja ajan kulumista. (Järvinen & Järvinen 1994, 50.) Tässä tutkimuksessa ammattitaitojen tutkiminen

kronologisessa järjestyksessä mahdollisti taitojen sijoittamisen aikajanalle, ja pystyin tulkitsemaan mistä ammatista tai elämänvaiheesta taidon alkuperä on. Tämä oli oleellinen tieto tutkimuksen kannalta, koska tutkimuksen ydinkysymys on mitkä aiemmin opitut taidot ovat yhteydessä myöhemmin opittuihin.

Syrjälän ja Nummisen mukaan (1988, 66–69) elämäkerrallisessa tapaustutkimuksessa pyritään prosessiluontoisen ja kokonaisvaltaisen kuvan luomiseen tutkimuskohteesta. Kun kuvataan yksilön elämäkokemuksia, tulisi elämäkerrallisessa tutkimuksessa esittää myös, miten ympäröivä yhteiskunta, sen arvot ja muutokset vaikuttavat suunnitelmiin ja päätöksiin joita yksilö tekee. Elämäkertatutkimus mahdollistaa ihmisen näkemisen kokonaisvaltaisena, joka määrittelee ympäristöään elämänprosessissaan. Tutkittavan kuvatessa elämäänsä, sekä tutkittava että tutkija voivat nähdä, miten eri elämänalueet sijoittuvat kokonaisuuteen ja mikä näiden merkitys ja suhde toisiinsa on. Tässä tutkimuksessa on paljon elämäkerrallisen tapaustutkimuksen piirteitä. Haastatteluilla on haluttu saada selville tutkittavan taitoihin liittyviä asioita, jotka ovat kiinteästi yhteydessä koko hänen elämäänsä ja prosessiin, jonka hän on tehnyt käsityötaitojen oppijana. Ammatti- ja koulutusvalintojen kautta on haluttu kuvata ajan henkeä, ympäristön suhtautumista ja työelämän vaatimuksia ja mahdollisuuksia.

Tutkimus, jossa aineistona ovat ainoastaan yhden ihmisen kokemukset, saattaa herättää kysymyksen, onko tutkimustulokset missään määrin yleistettäviä. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 181–182) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritäkään tekemään päätelmiä yleistettäväksi. Alkuperäinen ajatus kuitenkin on, että yksityisessä toistuu yleinen. Kun ilmiötä tarkastellaan yksityiskohtaisesti, saadaan usein selville myös se, mikä toistuu, kun samaa ilmiötä tarkasteltaisiin yleisellä tasolla. Ilmiöistä ei etsitä keskimääräisiä yhteyksiä tai tilastollisia säännönmukaisuuksia. Sen vuoksi laadullisessa tutkimuksessa aineisto voi koostua yhdestä tapauksesta tai yhden henkilön haastattelusta, tai se voi käsittää joukon yksilöhaastatteluja.

Myös Malmsten (2007, 73) esittää, että tapaustutkimuksessa pyritään tilastolliseen kokonaisvaltaiseen ilmiön ymmärtämiseen ja tapauksen ja sen lähtökohtien kuvailemiseen ja selittämiseen. Nämä ovat tapaustutkimuksessa yleistettävyyttä tärkeämpiä. Analyttisellä yleistämisellä taas tarkoitetaan Peuhkurin (2007, 133–134) mukaan sitä, että empiirisiä tuloksia verrataan aiempiin tutkimustuloksiin, ja tuloksia arvioidaan aiemmin

esitetyistä näkökulmista. Empirian ja teorian on samankaltaisina kytkeydyttävä toisiinsa, jotta voidaan tehdä teoreettisia päätelmiä, tapausten ulkoinen samankaltaisuus ei riitä. Yleistämisellä voidaan myös tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tuloksena kehittyy uusi teoria, tai ehdotus teoriaksi, jota voidaan myöhemmin testata uusissa tapaustutkimuksissa.

Huomautan kuitenkin, että läheskään aina tutkimuksesta ei kehity uutta teoriaa. Joidenkin perusteellisten tutkimusten pohjalta voi syntyä ehdotus teoriaksi, mutta teorian statuksen se voi saavuttaa vasta, jos sitä koetellaan ja se osoittautuu toimivaksi.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyrkimyksenä ole Hirsjärven ym. (1997, 161) mukaan tuoda esille jo olemassa olevia totuusväittämiä vaan kuvata todellisen elämän ilmiöitä sekä löytää ja paljastaa tosiasioita. Kohdetta kuvataan kokonaisvaltaisesti ja se nähdään moninaisena, jolloin kokonaisuutta ei voi rikkoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumille voidaan löytää monenlaisia suhteita, ja ne muokkaavat toinen toistaan.

7.3 Tutkimushenkilö

Alkuperäinen ideani oli etsiä suomalainen käsityöläinen, josta voisin tehdä henkilökuvaa sekä tutkia hänen erityisosaamistaan, käsityöläisyyteen liittyvää tekniikkaa tai taitoa. Minulle ehdotettiin tutustumista Maarit Rokkaseen, joka on monialainen käsityöläinen ja tietävästi viimeinen Suomessa ammatikseen kangaskukkia tehnyt henkilö. Kangaskukkien tekemisen perinne ulottuu satojen vuosien päähän Ranskaan, jossa tämä käsityöala edelleen elää ja voi hyvin. Suomessa kangaskukat ovat melko pienen ryhmän tuote, niitä hankitaan yleensä juhlaikäyttöön koristeiksi hattuihin ja asuihin. Myös teatterit ja ooppera ovat tilanneet Rokkaselta erityisesti niiden tarpeisiin suunniteltuja uniikkeja kappaleita. Globalisoituvassa maailmassa kotimaisten erityisalojen käsityöläisten elinkeinon mahdollisuudet kapenevat, kun esimerkiksi Aasiassa voidaan tuottaa sarjatuotantona käsityötä nopeammin ja halvemmalla. Markkinat ovat kotimaassa pienet ja tuotantokustannukset veroineen ja työntekijämaksuineen suuret.

Tutkimushenkilö on opiskellut useita eri käsityöammatteja ja toiminut lukuisissa eri yrityksissä sekä yksityisyrittäjänä. Tekstiiliyrittäjyyden lisäksi Rokkanen on työskennellyt hitsaajana, puuseppänä, kultaseppänä ja floristina. Opin näihin eri ammatteihin hän on saanut alan oppilaitoksessa, mestari-kisälliopissa tai itseoppien. Tutustuttuani Rokkaseen ja hänen laaja-alaiseen käsityöhistoriaansa, tutkimukseni tarkentui koskemaan monialaisen käsityöläisen taitoa ja uusien käsityötaitojen oppimista. Tutkimus on tapaustutkimus tämän yhden monialaisen käsityöläisen taitojen oppimisesta, mutta myös henkilökuva Maarit Rokkasesta.

7.4 Aineistona haastattelut

Kuten usein kvalitatiivisessa tutkimuksessa, niin tässäkin haastattelu toimii aineiston keruun menetelmänä. Haastattelun etuna voidaan mainita ainakin sen joustavuus tilanteen vaatimalla tavalla ja tapaustutkimuksessa tavoiteltava ilmiön perusteellinen ja yksityiskohtainen esittely. Haastattelukysymyksiä pystyin tarkentamaan haastattelun edetessä, sekä jälkeenpäin puhelinhaastattelulla ja sähköpostilla lähetetyillä tarkennuspyynnöillä. Haastattelun valitsemiselle on Hirsjärven ym.(1997, 205) mielestä useita eri perusteita. Haastattelussa halutaan antaa haastateltavalle mahdollisuus itse kertoa häntä koskevista asioista vapaasti. Tutkittava alue saattaa olla tuntematon, eikä tutkija tiedä etukäteen, mihin suuntaan vastaukset vievät. Haastattelussa on mahdollista nähdä haastateltavan eleet ja ilmeet ja haastateltava voi kertoa enemmän kuin pystytään etukäteen ennakoimaan. Vastaukset ovat yleensä monitahoisia, niitä voidaan selventää ja syventää haastattelun aikana, ja niihin pystytään pyytämään perusteluja ja tarkennuksia.

Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on aineiston kokoaminen luonnollisessa tilanteessa, jossa ihminen on tiedonkeruun instrumentti. Mittausvälineenä ihminen uskoo omiin kykyihinsä tehdä havaintoja ja joustaa tarvittaessa, sen sijaa että käytettäisiin esimerkiksi valmista kynä-paperitestiä. Tavoitteena ei ole teorian tai hypoteesin todentaminen, vaan pyrkiä paljastamaan jotakin odottamatonta aineistoa yksityiskohtaisesti tarkastelemalla. Tutkimusmetodin valinnassa pyritään siihen, että tutkittavan omat mielipiteet ja ääni pääsevät esille, ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina. Tutkimuksen kohdetta ei valita

sattumanvaraisesti vaan tiedetään etukäteen sen linkittyvän tutkimusaiheeseen. Laadullisessa tutkimuksessa suunnitelmien vaihtuminen ja tutkimussuunnitelman uudelleen muokkautuminen työn edetessä ovat tavanomaista. (Hirsjärvi ym. 1997, 164.) Haastattelurunko, jonka lähetin etukäteen haastateltavalle oli hyvin selkeä, mutta lähtökohtaisesti pelkistetty jaottelu asioista, joista halusin tietoa. Haastattelukysymykset täydentyivät ja lisääntyivät merkittävästi haastattelun edetessä. Olin käynyt tapaamassa tutkimushenkilöä kahdesti ennen varsinaisen haastattelun tekoa, ja nuo vierailut osoittivat, että haastattelulle kannattaa tehdä selkeä runko, jottei se lähde rönsyilemään liiaksi. Näissä etukäteistapaamisissa sain hyödyllistä taustatietoa tutkimushenkilöstä ja tutkimuskysymykseni selkiytyi. Ennen ensimmäistä haastattelupäivää lähetin tutkimushenkilölle kysymykset, jotta hänellä oli hyvin aikaa tutustua niihin ja tehdä itselleen vastauksista muistiinpanoa. Nämä osoittautuivat erittäin hyödylliseksi, koska omien muistiinpanojen tekeminen auttoi haastateltavaa palauttamaan muistiin vuosilukuja ja jaksoja sekä tapahtumien järjestystä. Sain muistiinpanot nähtäväksi ennen haastattelutilannetta, ja ne selkeyttivät entisestään haastattelun rakenteen tekemistä.

Haastattelujärjestystä suunnitellessani asetin kysymykset niin, että ensin selvitin tutkimushenkilön lapsuutta ja nuoruutta sekä tekijöitä, jotka ovat ohjanneet häntä hankkimaan monia käsityöalan ammatteja. Mielestäni oli merkittävää tässä tapauksessa kysyä lapsuuden ja nuoruuden käsityökokemuksista sekä sitä, millainen vaikutus perheellä, koululla ja harrastetoiminnalla on ollut. Tämän osion jälkeen ohjasin haastattelua kartoittamaan eri käsityöammatit ja niihin liittyvää taidon oppimista aikajärjestyksessä. Haastattelukysymyksiä ja -runkoa suunnitellessani lähtökohtana oli pitää kysymysjärjestys mahdollisimman pitkälle ammatteihin nähden kronologisena, alkaen ensimmäisestä ammatista viimeksi opittuun. Näin minun olisi helpompi löytää yhteydet aiemmin ja myöhemmin opittuihin taitoihin. Aikajärjestyksen pitäminen kerronnassa helpotti minua haastattelun purkamisessa ja yhteyksien löytämisessä. Tutkimuskysymykseni liittyvät niin oleellisesti aikaan, aiempiin kokemuksiin ja opittuihin asioihin, että taitojen yhteyden löytäminen olisi vaikeutunut liiasta rönsyilemisestä ja asioiden järjestyksen epäloogisesta etenemisestä.

Haastatteluvierailuita Maarit Rokkasen luo oli kaksi, ensimmäinen syksyllä ja toinen keväällä. Sen lisäksi teimme kaksi eri puhelinhaastattelua, jotka nauhoitin. Litterointivaiheessa ja analysoinnissa sain vielä täydentäviä vastauksia sähköpostitse aina pyydettyäessä. Haastattelutilanteet olivat hyvin luontevia, ja alusta asti tuntui, että henkilökemiamme haastateltavan kanssa sujuivat hyvin. Välillämme vallitsi luottamus, ja mikäli haastateltava mainitsi, ettei halua jotakin asiaa haastattelusta kirjoitettavan ja julkaistavan, niin ei myöskään tehty. Nämä asiat liittyivät haastateltavan elämän henkilökohtaisiin tapahtumiin tai ihmissuhteisiin, jotka eivät olleet tutkimuksen kannalta relevantteja. Haastatteluissa oli hyvin rehellinen ja avoin, keskusteleva ilmapiiri. Haastateltava sanoi jopa kokeneensa haastattelut jollakin tapaa terapeuttisena. Oman elämän ja siihen liittyvien tapahtumien ja oppimiskokemusten kertominen antoi palata ajatuksissa vanhoihin muistoihin.

Avoin haastattelu tutkimusaineiston keräämiseksi tuntui alusta asti kaikkein luontevimmalta. Hirsjärven ym. (1997, 208–209) mukaan haastattelulajit jaotellaan yleensä sen mukaan kuinka tarkasti haastattelu on säädelty, miten strukturoitu ja muodollinen se on. Avoin haastattelu muistuttaa enemmän keskustelua, jossa ajatukset ja mielipiteet tulevat esille aidosti vuorovaikutuksessa. Avoin haastattelu on kestoaltaan yleensä pidempi tai haastattelukertoja on useampia. Haastattelun ohjaaminen tutkimusta palvelevaksi on haastattelijan tehtävä, ja vapaamuotoisuuden vuoksi tämä onkin ehkä haastavin haastattelumuoto tutkijalle.

Avointa haastattelua voidaan Hirsjärven ja Hurmeen (1980, 45–46) mukaan suositella aineiston keräämisen menetelmäksi erityisesti silloin, kun halutaan jättää tilaa. Avoimessa haastattelussa ei ole strukturoitua muotoa, ja tarvittaessa teemoissa voidaan viipyä pidempään kuin oli aiottu, mikäli niistä nousee tutkimuksen kannalta merkittäviä asioita tai haastattelun tunnelma sitä vaatii. Menneisyyden tapahtumista keskustelu haastateltavan ja tutkijan välillä voi toimia muistin virkistämiseksi. Myös heikosti tiedostetut seikat voidaan avoimessa haastattelussa tarkentaa, tilanteissa joissa asian vierestä tulee merkittävää esille. Arkaluontoisten asioiden ja luottamuksellisen suhteen luomisessa avoin haastattelu tukee turvallisen dialogin syntymistä tutkijan ja tutkittavan välillä.

7.5 Aineiston analysointi

Kun mietitään tutkimukselle analysointitapaa Hirsjärvi ym. (1997, 224.) ehdottavat pääperiaatteeksi seuraavan kysymyksen asettamista: millainen analysointitapa antaa parhaiten vastaukset tutkimusongelmaan tai -kysymyksiin? Laadullisessa tutkimuksessa analysointiin on paljon eri vaihtoehtoja, vaikka analyysitavat voidaan karkeasti jakaakin kahteen: selittämiseen tai ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa. Selittämiseen käytetään päätelmiä ja tilastollista analyysia, kun ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään laadullista analyysia ja päätelmiä. Tavallisimpia laadullisia analyysimenetelmiä ovat teemoittelu ja tyypittely, sekä sisällönerittely ja diskurssi- ja keskusteluanalyysi.

Selittämistä ja ymmärtämistä on pidetty toistensa vastakohtina, mutta tästä ei olla yksimielisiä. Syrjälä ja Numminen (1988, 120–121) näkevät, että selittäminen on suppeampaa kuin ymmärtäminen, ts. asian voi selittää ilman, että sen on ymmärtänyt tai päinvastoin. Selittäminen ja ymmärtäminen muistuttavat kuitenkin paljon toisiaan ja samat tieteellisyyden säännöt koskevat molempia. Hypoteeseja asetetaan myös ymmärtämisessä ja pelkkä spekulointi ei ole ymmärtämistä. Syitä etsitään sekä selittämisessä, että ymmärtämisessä, tiedostaen ja tietämättä. Säännönmukaisuudet havaitaan ymmärtämisen yhteydessä ja nämä selittävät ilmiöitä. Tutkija pyrkii sekä ymmärtämään, että selittämään tapahtumia, toimintaa ja ilmiöitä.

Laadullinen analyysi rakennetaan Alasuutarin (1994, 30–38) mukaan kahdesta vaiheesta. *Havaintojen pelkistämisessä* aineistoa tarkastellaan teoreettisen viitekehyksen pohjalta kiinnittämättä huomiota muihin näkökulmiin. Tämän jälkeen näitä ”raakahavaintoja” yhdistellään ja näille annetaan yhteinen piirre, nimittäjä tai sääntö. Näin voidaan toimia silloin kun ajatellaan, että havainnoista on löydettävissä yhteisiä esimerkkejä tai näytteitä samasta ilmiöstä. Tarkoituksena ei ole määritellä tyyppitapauksia tai keskivertoja, ja yksikin poikkeus kumoaa säännön ja yhdistely tulee miettiä uudelleen. Elämän ja ilmiöiden moninaisuudessa raakahavainnot pelkistetään mahdollisimman suppeaksi havaintojen joukoksi, jotta tyypittely ja erottelu edes ovat mahdollisia. Toisesta vaiheesta Alasuutari käyttää nimitystä *arvoituksen ratkaiseminen*. Tällä tarkoitetaan merkitystulkintaa tutkittavasta ilmiöstä niiden

johtolankojen ja vihjeiden perusteella, jotka tutkija on kirjallisuudesta, aiemmista tutkimuksista ja aineistostaan saanut.

Sisällön analyysia on suositeltavaa käytettävän esimerkiksi silloin, kun aineistoa on runsaasti mm. avovastausten vuoksi. Sisällön analyysiä voi olla mikä tahansa menetelmä, jossa tehdään päätelmiä määrittelemällä sanomien spesifejä ominaisuuksista. Tarkasteluyksikkö voi olla esimerkiksi teema, aihe tai yksittäinen sana, symboli tai lause. (Holst 1968, ks. Hirsjärvi & Hurme 1980, 128–129.) Tämän tutkimuksen aineistoksi kerääntyivät loppujen lopuksi yli neljä tuntia kestäneet haastattelut ja niiden pohjalta litteroitu teksti, sekä useat haastattelua täydentäneet sähköpostit. Teksteistä määrittelin lausesisällöiltään tutkimuskysymyksiini vastaavat asiat, muut taitoihin liittyvät kokemukset sekä ammatteihin uudelleen kouluttautumiseen johtaneet syyt.

Aineistolähtöinen sisällön analyysi etenee haastatteluissa niin, että ensin haastattelut puretaan auki kuuntelemalla ja litteroimalla, eli kirjoittamalla ne auki sana sanalta. Kun näihin aukikirjoitettuihin teksteihin on perehdytty, pyritään ne pelkistämään, eli aineistosta karsitaan pois tutkimukselle epäoleellinen informaatio. Pelkistää, eli redusoida voi joko tiivistämällä tekstiä tai pilkkomalla se osiin. Pelkistämisessä, ja myöhemmin ryhmittelyssä tulee määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 111–112.) Keräsin haastattelusta kysymykset, joissa puhuttiin taidon oppimisesta. Tämän jälkeen jaoin taidot kahteen alaluokkaan, toiseen ryhmittelin taidot, jotka olivat yhteydessä kahden tai useamman ammatin taitoihin, ja toiseen alaryhmään tulivat taidot, jotka olivat ominaisia vain yhdelle ammatille.

Ryhmittelyssä pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia, jotka muodostavat luokkia. Nämä luokat nimetään käsitteillä niin, että ne kuvaavat kunkin luokan sisältöä. Tässä vaiheessa aineisto jälleen tiivistyy, kun jo lyhennetyt, pelkistetyt ilmaukset siirretään yleisimpiin käsitteisiin, alaluokkiin. Ryhmittelyn jälkeen on tavoitteena kyetä muodostamaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkittäviä. Jo tehdyistä ryhmistä muodostetaan yläluokkia ja niistä edelleen pääluokkia ja yhdistäviä luokkia. Näissä prosesseissa aineisto edelleen tiivistyy ja siitä

pyritään saamaan vastaus tutkimustehtävään. Tähän pääseminen edellyttää tulkintaa ja päättelyä niin, että tutkija pyrkii ymmärtämään asioita tutkittavien näkökulmasta. Tuloksissa nämä eri vaiheet ja niistä muodostetut käsitteet ja kategoriat esitellään. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 112–115.) Kun olin ryhmitellyt taidot kahteen alaluokkaan, tein kuvan, jossa esiintyvät yhtenä ryhmänä käsityöammatit ja toisena kahteen tai useampaan ammattiin liittyvät taidot. Kuvan avulla pystyisin selkeyttämään ajatuksiani taitojen alkuperää sekä yhteneväisyydestä näiden ammattien välillä.

Sisällön analyysia voidaan Tuomen ja Sarajärven (2003, 105–106) mukaan käyttää silloin, kun halutaan saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällön analyysin kohteena voivat olla esimerkiksi haastattelu, kirjat, keskustelu tai puhe. Tutkiessani syitä useiden käsityöammattien opiskelemiseen, lähdin keräämään haastattelusta kronologisesta järjestyksessä etenevästä koulutushistoriasta, mitä tutkimushenkilö on tuntenut tai ajatellut ennen seuraavaan koulutukseen siirtymistä. Syyt löytyivät haastattelutekstistä melko johdonmukaisesti, ja toki olin haastattelua ohjannut näitä käsittelemään, koska tämä on yksi tutkimuskysymyksistäni. Kun olin redusoinut haastattelun ja löytänyt sieltä ammatin vaihtoon liittyvät syyt, ryhmittelin nämä fysiologisiin, tuotannollisiin ja muihin syihin. Ammatinvaihtoon liittyvistä syistä tein vielä kuvan, jossa esitin ammatit ja siirtymisen kehämuotoiseksi tapahtumasarjaksi helpomman tulkitsemisen ja ymmärryksen tukemiseksi.

Aineiston analysointia ja järjestelyä tein jo haastatteluvaiheessa, vaikka lopullisen muotonsa se saikin vasta silloin kun koko aineisto oli koossa. Aineiston osittaminen ja järjestely jokaisen haastattelun jälkeen auttoi minua välttämään sellaisen aineiston keräämistä, joka ei ollut tutkimuksen kannalta merkittävää. Samalla pystyin myös näkemään, missä kohdissa aineistossa oli puutteita ja aukkoja, ja pystyin paikkaamaan ne seuraavalla haastattelukerralla.

8 TUTKIMUSHENKILÖN KÄSITYÖAMMATIT

8.1 Perheen, koulun ja yhteisön vaikutus käsityöläisyyteen

Kodin malli on ollut merkittävä Maarit Rokkasen käsityöläisyyden innoittaja. Lapsuudesta on jäänyt mieleen, että perheessä on tehty kaikki vaatteet, huonekalut ja korjaustyöt itse. Isovanhempien vaikutus on kuitenkin ollut kaikkein suurin. Rokkanen ei ollut sisarensa kanssa päivähoidossa kodin ulkopuolella, vaan mummo hoiti tyttöjä kotona. Mummo oli ompelijatar ja Rokkanen sai sisarensa kanssa tehdä jäännöspaloista ja tilkuista vaatteita nukeille ja itselleen. Ensin harjoiteltiin käsin ompeleminen, ja pian tytöt saivat käyttää mummon poljettavaa ompelukonetta töissään. Mummo kuoli, kun Rokkanen oli yhdeksänvuotias, ja jo siihen mennessä he olivat oppineet ompelukoneen käytön ja paljon ompelemisesta, nukeille oli ehditty tekemään jo suuri vaatevarasto.

Ukki oli kirvesmies, joka teki kaiken kengistä ja huonekaluista lähtien itse. Lapset otettiin kaikkeen tekemiseen mukaan jo hyvin varhaisella iällä. Tämä oli oikeastaan välttämätöntä jo senkin vuoksi, että lapset olivat isovanhempien luona päivähoidossa, ja isovanhempien täytyi hoitaa omat työnsä lastenhoidon ohella. Tytöt saivat ukin tekemät terävät mutta lapsen käteen sopivat lyhytteräiset puukot jo hyvin nuorena. Näillä tytöt tekivät erilaisia vuolemistöitä. Ukki teki puhdetöinä erilaisia tuohistöitä; kiuluja, korvoja sekä muita puuesineitä, joiden tekemistä lapset pääsivät seuraamaan ja osittain tekemään samoja työvaiheita mukana. Vaarilta Rokkanen on oppinut erityisiä taitoja, kuten tuohen ottamisen puun rungolta, pikilangan teon sekä monia kengän tekemiseen liittyviä taitoja. Vaari teki kenkiä omaan käyttöön, vaikkei varsinaisesti suutarina toiminutkaan.

Äiti oli ammatiltaan vakuutusvirkailija, mutta hän myös oli taitava ompelija ja teki lapsille vaatteet aina teini-ikään asti. Noin 12–13-vuotiaina tytöt alkoivat tekemään omat vaatteensa itse. Äiti on ollut kokeilunhaluinen ja harrastanut käsistöitä erilaisia materiaaleja kokeillen ja käyttäen. Hän on aina ollut taiteellisesti lahjakas ja maalannut nuoruudessaan tauluja. Edelleen, 80-vuotiaana hän harrastaa esimerkiksi erilaisia paperistöitä ja korttien tekoa.

Isä oli ammatiltaan kylmäkoneiden asentaja, ja hän otti Rokkasen mukaan töihinsä jo varhain. Tyttö saattoi toimia hitsipillin pitelijänä tai auttaa kappaleiden kiinni pitämisessä, kun isä asensi kylmälaitteita ja teollisuudessa käytettäviä kylmäkoneita. Rokkasen mielestä tällä on ollut suurin vaikutus siihen, että hän valitsi metallialan ensimmäiseksi. Se tuntui luontevimmalta. Vapaa-ajalla isällä ei ollut varsinaisia käsityöharrastuksia, mutta hän oli toimielias ja korjasi aina itse, jos jokin laite tai esine hajosi. Rokkanen oli usein seuraamassa, kun isä korjasi ja huolsi autoja, samoin kodin remonttitoissa. Maalaus- ja tapetointitaidot ovat isältä opittuja.

Perheellä oli metallin hävittämiseen varattu tunkio, jonne kerättiin kaikenlainen metallijäte. Rokkanen ideoi monenlaisia tuotteita tunkiolta löydetystä jätteistä. Vanhat männät hän puhdisti ja niistä teki niistä mm. tuhkakuppeja. Poistoon ja kierrätykseen menevät jätteet inspiroivat edelleen. Kohdalle osuessaan Rokkanen tarkastaa edelleen roskalavat siltä varalta, että sieltä löytyisi itse tehtäviin töihin materiaaleja.

Koulukäsityöistä Rokkaselle on jäänyt negatiivisia mielлекuvia. Vaikka taitoja oli kotona opittu, ei koulussa saanut edetä omien taitojen mukaisesti. Koulussa ei sallittu mitään luovuutta käsityöissä, kaikkien piti tehdä tekstiilityöt samalla mallilla. Rokkanen muistelee erästäkin virkkaustyötä, jossa hän olisi halunnut tehdä kirjovirkkausta, jonka hän oli itsenäisesti opetellut. Tätä ei sallittu, vaan piti tehdä yksiväristä tai raidallista. Erilaisen tekemisestä tai sen yrittämisestä jopa rangaistiin. Käsityönumero oli parhaimmillaan vain kahdeksan.

Kansakoulussa Rokkanen joutui kokemaan opettajilta fyysistä väkivaltaa, ja tämän vuoksi hänen oli vaikea suhtautua opettajiin ja heidän käyttämäänsä valtaa ja auktoriteettiasemaan kunnioittaen. Oppikoulussa opettajiin kohdistuneet negatiiviset tunteet tekivät koulunkäynnistä vaikeaa. Perhe päätti, että Maarit opiskelisi vuoden vaarin opissa ja kävisi koulussa tekemässä vain vaaditut kokeet. Vaari opetti puutöitä, mm. katajan käsittelyn, leilin ja erilaisten astioiden tekemisen katajasta, kenkien tekemiseen ja korjaamiseen liittyviä suutarin taitoja, pikinauhan vetämisen ja tuohen työstämisen tuotteiksi. Kaikki kotona opittu noudatti yleensä opettelussa sitä, että ensin Maarit seurasi, miten aikuinen teki ja yritti mallista tehdä itse perässä. Hän sai aikuiselta myös opetusta tarvittaessa.

Harrastaminen nuorella iällä oli lähinnä itsenäistä käsitöiden tekemistä: kotona tapahtuvaa ompelua, virkkausta ja puu- ja metallitöitä. Rokkanen on ommellut omat vaatteensa teini-ikäisestä, ja tuolloin hän innostui myös pirta- ja lautanauhojen tekemisestä. Rokkanen liittyi myös Nuoret Martat -nimiseen ryhmään, jossa tehtiin käsitöitä ja autettiin vanhempia Marttoja. Korujen tekeminen on ollut harrastuksena varhaisaikuisuudesta. Suurin osa koruista tuli itselle tai lahjaksi, mutta myös myyntiin. Rokkanen on tehnyt Kalevala-tyyppisiä koruja rauta- ja messinkilangoista vääntämällä ja kylmätaonnalla. Tämä käsityötekniikka on löytynyt kokeilemisen kautta. Rokkanen arvelee, että jotkut inkaintiaanien tekemät korut on tehty vastaavalla tekniikalla messinkilankaa vääntämällä ja kylmänä takomalla.

8.2 Hitsaaja

Ensimmäinen ammattikoulutus oli suurpaineputkihitsaajankoulutus ammatillisessa oppilaitoksessa. Rokkanen ehti työskennellä noin vuoden suurpaineputkihitsaajana, jonka jälkeen Rokkanen lähti opiskelemaan muita hitsaustekniikoita. Työhön sijoittumisen kannalta oli hyödyllisempää osata useita hitsaustekniikoita ja opiskelemaan oli helpompi päästä, kun oli aiemmin opiskellut jo jonkin toisen hitsaustekniikan. Tällöin opiskelija katsottiin nk. jatko-opiskelijaksi. Rokkanen on kouluttautunut hitsaamaan puikolla ja suojakaasulla eli MIG:llä. Rokkanen opiskeli myös alumiinihitsauksen ja TIG-hitsaamisen, joka on myös suojakaasulla tapahtuvaa hitsaamista mutta ilman lisäainetta. TIG-hitsaamista käytetään ruostumattomiin teräksiin. Hitsauskurssit kestivät keskimäärin 6-8 kk, ja ne järjestettiin ammatillisissa kurssikeskuksissa Hyvinkäällä, Riihimäellä ja Vaasassa. Opiskelu oli pääasiassa työmenetelmien ja työpiirustusten lukemisen harjoittelemista, eikä sisältänyt esimerkiksi yrittäjyyteen tähtääviä liiketaloudellisia opintoja.

Kun taidot hitsaajana olivat automatisoituneet, Rokkanen mietti erilaisia tapoja tehdä vaiheita entistä nopeammin ja tehokkaammin. Hän kehitteli omia tapojaan yhdistellä kappaleita ja välineitä sekä pyrki karsimaan työvaiheitaan, jotta pystyi työstämään useita osia samaan aikaan. Tämä vaikutti myös hänen ansioihinsa, koska työtä tehtiin usein urakkapalkalla. Lisäksi omien tekniikoiden kehittäminen vähensi työn fyysistä

kuormittavuutta. Kun työvaiheita ei tarvinnut miettiä, ajatukset olivat vilkkaasti uusien, parempien työskentelytekniikoiden kehittämisessä.

Rokkanen sanoo, että hän koki olevansa valmis hitsaaja heti, kun koulutus oli päättynyt ja hän oli saanut siitä todistuksen. Koulutus oli sisältänyt paljon käytännön harjoittelua, ja se tuntui riittävältä. Erityisesti työpiirustusten ymmärtäminen ja lukeminen oli koulutuksesta opittu vahva taito. Kyky lukea piirustuksia oli lähtökohta työn tekemiselle. Työolosuhteet olivat hyvin erilaiset opiskeluun nähden. Opiskelussa oli harjoiteltu paljon työskentelyn mekaanista osaamista, esimerkiksi siistin hitsaussauman tekemistä, mutta työssä piti opetella erilaisia tekniikoita kappaleiden ja työvälineiden paikallaan pitämiseksi.

Hitsaajana Rokkanen työskenteli lyhyissä työsuhteissa rakennehitsaajana tekemässä suuria altaita, Hyvinkään Koneelle nostureita, sekä Ruotsissa muutamassa eri kohteessa, toisessa niistä laivaa purkamassa. Sen jälkeen alkoi pitkä työsuhde Valtion Rautateillä Suomessa. Uudessa työpaikassa ei heti luotettu Rokkaseen taitoihin hitsaajana, olihan hän ajan erikoisuus naisena miesvaltaisella alalla. Hänelle osoitettiin ensin helpommaksi koettu työ, jossa hän valmisti junien rakentamiseen käytettäviä suuria tappeja sorvaamalla ja karkaisemalla sekä teki erilaisia konetöitä. Näitä töitä hän teki noin vuoden, ennen kuin hän pääsi haluamaansa hitsaajan työhön. Siinä hän tutustui teollisuudessa käytettäviin suuriin koneisiin, joita hän joutui myöhemmin käyttämään puuseppänä työskennellessään. VR:llä Rokkanen työskenteli hitsaajana seitsemän vuotta, kunnes VR:n tuotantolinja muuttui tavaravaunujen valmistamisesta matkustajavaunujen valmistamiseen, ja kaikille hitsaajille ei ollut enää työtä. VR tarjoutui uudelleenkouluttamaan Rokkasen puuseppäksi, koska avovaunuissa ja makuuvaunuissa oli paljon puuosia ja rakentamiseen tarvittiin työvoimaa.

8.3 Puuseppä

VR:n puuseppä opinnoissa opiskeltiin hyvin pitkälle samoja asioita kuin missä tahansa alan oppilaitoksessa. Erityisenä lisänä opinnot sisälsivät vielä vaununrakennukseen tarvittavia taitoja ja välineitä sekä kiinnikkeiden, kuten helojen ja ruuvien opettelua. Käsityökalut olivat tulleet tutuiksi jo vaarin opettamina, mutta uutena tulivat kaikki sähköiset työkalut sekä teolliset puuntyöstökoneet.

Opiskelu oli tehokasta ja opetus eteni vauhdikkaasta. Opinnot sisälsivät laajoja teoriaosuuksia sekä työssäoppimisen jaksoja. Välillä tehtiin oppilastöitä harjoitteena. Opiskelua ei kuitenkaan eriytetty millään tavalla, vaan opiskelijat laitettiin samalle viivalle välittämättä siitä, kuinka edistynyt tai osaava oppilas oli. Opiskeluissa ei saanut edetä taitotasonsa mukaisesti, vaan kaikki opiskelivat samat asiat. Opiskelijat saivat käyttää työnantajan välineitä ja koneita myös omien töidensä tekemiseen, ja monet harjoittelivatkin huonekalujen tekemistä, niin myös Rokkanen.

Materiaaleista etenkin koivu oli tuttu vaarin kanssa tehdyistä tuohitöistä, mutta nyt Rokkanen opetteli koivupuun työstämistä, koska sitä käytettiin paljon junakalusteiden rakentamisessa. Mänty oli uusi materiaali, samoin kuin saarni, jota käytettiin esimerkiksi pöytien reunoissa. Koivu ja saarni ovat huomattavasti kovempia puulajeja, ja niiden työstäminen on hitaampaa kuin esimerkiksi männyn, lepän tai katajan. Uutena asiana piti oppia myös työskentelemään männynpihkan kanssa. Liian kovaa tai nopeasti sahatessa tai hioessa se saattaa kasaantua ja mustua. Eri puulajien tuoksut tulivat tutuiksi, kun materiaalit monipuolistuivat.

VR työnantajana tuntui turvalliselta, ja Rokkanen olisi toivonut voivansa jatkaa tämän palveluksessa 11 työvuoden jälkeenkin. Kun hänellä todettiin olkarikko, eikä VR pystynyt sillä hetkellä tarjoamaan uutta koulutusta tai työtä, hakeutui Rokkanen ammatinvalinnanohjaajan luo pohtimaan uusia mahdollisuuksia sijoittua työelämään.

8.4 Naisen taidot miesten maailmassa

Työtovereiden suhtautuminen naistyöntekijään näkyi toisinaan ikävällä tavalla miesvaltaisilla hitsaajan ja puusepän aloilla. Vanhemmat, eläkeikää lähestyvät, sekä omanikäiset, parikymppiset kollegat suhtautuivat yleensä kannustavasti ja kunnioittaen. Jalansijan saaminen eri työyhteisöissä oli vaikeaa, kun välisukupolvi, 40–50-vuotiaat suhtautuivat naiseen epäillen ja halveksien. Osaamista ja taitoja piti yrittää näyttää niin, että pystyi osoittamaan olevansa parempi kuin miehet, jotta hyväksyttiin yhtä hyväksi. Paineet olivat kovat ja virheitä ei saanut tehdä missään.

Työnhakutilanteissa Rokkanen tunsi olevansa altavastaajan asemassa, kun tehtäviin valittiin mieluummin mies. Hän olisi toivonut pääsevänsä heti hitsaamaan, kun aloitti työt VR:llä. Hänellä oli jo usean vuoden kokemus hitsaajana toimimisesta, mutta hänet sijoitettiin sorvaus-, poraus- ja karkaisutöihin, kun niiden katsottiin olevan vähemmän vaativia. Taito karttui kokemuksen lisääntyessä, ja onnistumiset ja töiden virheettömyys lisäsivät itseluottamusta. Työskentelyä ohjasi kuitenkin jatkuva paremmuuden osoittamisen tarve miesvaltaisessa työyhteisössä, jotta tuli hyväksytyksi.

8.5 Metalli- ja puutyötaitojen hyödyntäminen muissa ammateissa

Opiskeluaikana Rokkanen työskenteli yhden kuukauden useana kesänä Käpylän kuntoutuskeskuksessa ammattinimikkeellä ”vanhempi ammattimies”. Tehtäviin kuului potilaiden kuljetuksia sairaaloiden välillä sekä talohuoltotehtäviä ja välineiden, kuten sairaalasänkyjen korjaustehtäviä. Käpylän kuntoutuskeskuksessa Rokkasella oli oma pieni verstaas, jossa hän sai työskennellä. Hän kehitti siellä myös erilaisia potilaiden arkea ja turvallisuutta lisääviä laitteita. Yksi näistä oli hipaisulla toimiva kutsulaite, jolla potilas pystyi pyytämään hoitajan luokseen. Rokkanen suunnitteli laitteen toiminnan ja muoviosien mallit itse ja valmisti näitä osana työtään. Hänen ystävänsä oli sähkömies, joka opetti Rokkaselle juottamiseen ja laitteen sähköistykseen tarvittavat taidot. Myös hitsaajan työssä oli opeteltu perusasioita sähkölaitteiden toiminnasta.

Sveitsissä työskennellessä aiemmin opitut hitsaustaidot tulivat tarpeellisiksi, kun maatalouskoneita täytyi korjata. Työnantaja oli tyytyväinen monia taitoja omaavaan maatalouslommittajaan, joka eläinten hoitamisen ja muiden maataloustöiden lisäksi pystyi tarvittaessa korjaamaan myös työvälineet ja -koneet.

8.6 Kultaseppä

Tapaamisessa ammatinvalinnanohjaajan kanssa pohdittiin monia eri vaihtoehtoja ja käden ongelmat asettivat vaihtoehdolle rajoitteita. Yhteistä ajatusta koulutussuunnasta ei löytynyt

ennen kuin Rokkanen oli poistumassa tapaamisesta. Kun ammatinvalinnan ohjaaja ehdotti kultasepänopeintoja, tuntuivat ne heti Rokkaselle luontevalta valinnalta.

Rokkanen haki Westendin invalidien ammattioppilaitokseen (WIA) ja pääsi pääsykokeisiin. Pääsykokeet olivat vaativat, ja ne sai suorittaa omassa aikataulussa. Keskimääräisesti kokeilailta kesti viikko tehdä annetut tehtävät, mutta Rokkanen suoritti pääsykoetehtävät hyväksytysti neljässä päivässä. Pääsykokeissa testattiin tarkkuutta ja hienomotoriikkaa ja välineinä käytettiin samoja käsityökaluja, joita hän oli käyttänyt puun ja metallin parissa työskennellessään, sahoja, viiloja, pihtejä ja poria, tosin pienemmässä mittakaavassa. Jo opiskeluaikana tuli ilmi, että kultasepän ammatissa tarvitaan monia taitoja, joita hän oli harjoittanut aiemmissa ammateissaan.

Kultasepän työhön liittyy myös monia uusia taitoja, jotka eivät olleet vahvasti osana edellisissä ammateissa. Matemaattista taitoa vaadittiin jo koulutuksessa, koska vaativa tentti täytyi suorittaa hyväksytysti ennen ammattitutkinnon saamista. Siinä testattiin kykyä laskea metalliseoksien pitoisuuksia, jotta nämä täyttävät laatuvaatimukset. Koruja ei pysty välineillä aina tarkasti mittaamaan niiden muodon vuoksi, joten hyvä hahmottamiskyky ja silmän symmetria ovat välttämättömiä taitoja kultasepälle. Esimerkiksi kiviä istutettaessa täytyy pystyä näkemään keskikohta, jos niin on aiottu. Työ vaatii suunnitelmallisuutta, kokonaisuuden hahmottamista ja työvaiheet päätetään ennen työn aloittamista. Hyvä piirustustaito vaaditaan, koska tuote suunnitellaan asiakkaan kanssa usein niin, että hän kertoo toiveitaan ja ideoitaan korusta, ja kultaseppä piirtää idean kuvaksi. Toisinaan asiakas antoi toiveensa puhelimitse, Rokkanen piirsi sen kuvaksi ja lähetti faxilla asiakkaalle hyväksyttäväksi. Uutena taitona täytyi opetella kaiverruksia varten vielä klassinen tekstaaminen. Metallin sulattaminen ja liittäminen sekä tulen käyttäminen näissä oli tuttua hitsaajan työstä, samoin työpiirustusten lukeminen ja tarkka mittaaminen. Uutena asiana kultasepän työssä tulivat metalliseoksien valmistaminen, korukivien tuntemus, hiominen ja istuttaminen sekä kaivertaminen. Metalleja ei enää liitetty yhteen hitsaamalla, vaan juottamalla.

Valmistuttuaan kultasepäksi Rokkanen teki alihankintana koruja kotonaan esimerkiksi yrityslahjoiksi, mutta hän työskenteli myös kultasepänliikkeessä ja teki aivan normaaleja kultasepän töitä. Hänellä oli oma yritys Ullanlinnassa, puolikas omistajuus kultasepänpajasta. Siellä hän teki enimmäkseen merkkejä ja mitaleja, joitakin vihkisormuksia ja uniikkeja kappaleita koruja, sekä korjaustöitä paikallisten asukkaiden koruihin. Myöhemmin hänellä oli vielä liike Helsingin ydinkeskustassa. Tämän liikkeen yhteydessä hän myös jälleenmyi raaka-aineita muille Suomen kultasepille. Omassa yrityksessään hän tutustui asiakkaisiin, jotka olivat kiinnostuneita oppimaan hopeakorujen valmistamista. Rokkanen opetti muutamia vuosia Helsingissä asuville diplomaattien rouville hopeakorujen tekemistä. Hän ystävystyi näiden kanssa, ja pian hänellä oli suurempi joukko halukkaita opetettavia. Osa päivästä omassa yrityksessä oli siis kultasepän töitä ja joinakin päivinä viikossa korujenteon opettamista.

Rokkanen ehti työskennellä kultaseppänä noin kymmenen vuotta, ja hänellä oli ollut pitkäaikainen haave muuttaa Sveitsiin. Hän ei onnistunut saamaan työlupaa kultaseppänä toimimiseen, koska Sveitsi kelpuutti vain sveitsiläisiä kultaseppiä. Hän päätti kuitenkin lähteä matkaan, kun sai työpaikan tuttavansa kautta maatalouslomittajana.

Viimeisinä kultasepän vuosina ennen Sveitsiin lähtöä Rokkasen näkö alkoi heiketä, ja se vaikeutti kultaseppänä toimimista. Lisäksi jatkuva paikallaan olo ja vaatimus saavutettavuudesta tuntuivat sitovilta. Kullan markkinahinta oli kohonnut merkittävästi, ja kilpailu alalla oli kovaa. Tarjontaa kultasepistä oli paljon enemmän kuin oli tarvetta. Nämä olivat seikkoja, joiden vuoksi Rokkanen ei enää Sveitsistä Suomeen kotiuduttuaan palannut kultasepän ammattiin.

8.7 Floristi

Rokkasen ura floristina alkoi samaan aikaan, kun hän aloitti kultasepän opinnot, vuonna 1988. Se, miten hän päätyi alalle ja töihin ennen täysin tuntemattomalle naiselle, oli monen sattuman summa. Samaan aikaan, kun Rokkanen haki kultasepän opintoihin, myös paikallinen puutarhaliike haki opiskelijaa oppisopimuskoulutukseen. Rokkanen haki myös

tätä paikkaa muttei tullut valituksi. Hän istui ystävänsä kanssa kahvilassa ja kertoi tälle pettymyksestään, ettei päässyt opiskelemaan floristiikkaa puutarhalle. Viereisessä pöydässä istui nainen, jonka yritys myi kukkia Hietaniemen hautausmaalla. Hän kuuli tämän keskustelun ja vaikutui Rokkasen motivaatiosta ja kiinnostuksesta niin, että tarjosi tälle mahdollisuutta tulla tutustumaan myyntipisteelle hautausmaalle. Rokkanen sai sieltä kesätyöpaikan ja alkoi itseopiskella kukkien sidontaa. Hän selvitti itse kokeilemalla ja kirjallisuutta hyödyntäen kasvien ominaisuuksia sekä yhteensopivuutta.

Tämä pesti kesti yhteensä noin kuusi vuotta. Koko kultasepän opintojen ajan, sekä jo valmistuttuaan ja kultaseppänä työskennellessään, Rokkanen työskenteli viikonloput, juhlapyhät sekä osan kesästä hautausmaalla kukkia sitoen ja myyden.

Kukkakaupoissa Rokkanen työskenteli ensimmäisen kerran, kun hän aloitti työt Kukkatukussa. Sieltä hänet lähetettiin Kukkatukun omiin kukkakauppoihin tuuraajaksi. Melko usein työpaikalle saavuttuaan hänen täytyi suoriutua yksin kukkakaupan pitämisestä ilman vakinaisen työntekijän ohjausta tai apua. Hän kokee kuitenkin suoriutuneensa hyvin vaadituista tehtävistä, ja hänen itseluottamuksensa omasta osaamisestaan vahvistui.

Kukkatukussa työskennellessään Rokkanen osallistui viikon mittaiselle sidontakurssille, jossa harjoiteltiin lähinnä julkisiin tiloihin tehtävien asetelmien tekoa. Tämä on ainoa floristiikan koulutus, johon Rokkanen on osallistunut. Koko floristiikan työhistoriansa ajan hän hankki aktiivisesti tietoa kasveista ja niiden ominaisuuksista. Hän tutki alan kirjallisuutta, mutta tärkein oppi on tullut itse kokeillen ja havainnoiden. Varsien tutkiminen, niiden painaminen, rakenteen selvittäminen ja vedenottokyky täytyi itse testata, jotta osasi yhdistellä oikeita kukkia keskenään. Myös ikääntymisen merkit ja kasvin elinvaihe täytyi selvittää, ennen kuin sen voi yhdistää toisen kasvin kanssa. Hän sai hyvää palautetta vaikuttavilta tahoilta, mm. alan tuomareilta, vaikka hän siihen aikaan uskoi omien taitojensa olevan perustasoa tai jopa alle. Rokkasella on ollut useita työnantajia, ja hän sai Kukkatukun suhteilla, sen asiakkailta, työtarjouksia tuuraamaan erilaisiin kukkakauppoihin. Pitkiä työsuhteita oli Kukkatalo Maritassa, Vihersuunnittelussa ja Kukkakauppa Cawellilla.

Floristin taitoja Rokkanen kuvaa sellaisiksi, joita ammattitutkinnolla ei välttämättä pysty saavuttamaan. Työnantajat eivät korostaneet ammattitutkintoa vaan pitivät tärkeämpänä osaavaa floristia. Rokkanen kokee, että vaikei hän olekaan saanut floristin ammatillista koulutusta, eivät hänen taitonsa ole floristiikan alueella yhtään muihin ammatteihin verrattuna heikompia. Hän uskoo, että joskus koulutus saattaa jopa haitata taitojen oppimista, kun opiskelijan ei tarvitse itse selvittää ongelmia vaan koulutus tarjoaa niihin ratkaisun. Hän myös uskoo, että on tehnyt työssään rohkeita valintoja, kun ei ole saanut opiskeluista tietoa, miten työ pitäisi tehdä.

Pitkäjänteinen työskentely ja keskittyminen ovat sidonnassa taitoja, joita tarvitaan, samoin taito tunnistaa ja yhdistellä värejä ja löytää näiden harmonia. Kasvituntemusta hän on kerännyt koko elinikänsä oman kiinnostuksen suuntaamana ja äidin perimänä. Äidin suuri kiinnostus kukkia kohtaan ja yhdessä kimppujen tekeminen jo lapsena ovat tuoneet kasvit ja kukat vahvasti läsnä oleviksi läpi elämän.

Käden vaivat, olkapäiden ongelmat ja tyvinivelien särky estävät floristina työskentelyn. Suurissa kimpuissa on paljon painoa, ja niiden tekeminen vaatii niin paljon puristusvoimaa, ettei Rokkanen pysty näitä enää työkseen tekemään. Hän on tehnyt kuitenkin tilauksesta joskus yksittäiskappaleita, esimerkiksi seppeleitä tai hautajaisvihkoja.

8.8 Kangaskukkien tekijä

Töölöläisessä kukkakaupassa työskennellessään Rokkanen tutustui naiseen, jolla oli kangaskukkia valmistava yritys. Nainen työskenteli kausiluontoisesti samassa kukkakaupassa floristina. Hän oli jo eläkeiän saavuttanut ja etsinyt monen vuoden ajan yritykselleen jatkajaa. Hänellä oli asiakaskunta valmiina, ja hän edelleen teki itse kukkia myyntiin mutta toi myös Aasiasta. Osa kukista oli osittain teollisesti valmistettuja, eli kukka oli tehty purkamalla valmis kukka osiin ja koottu uudelleen poistaen tai lisäten siihen osia.

Rokkanen sopi tapaamisen naisen kanssa ja pääsi kokeilemaan kukkien tekemistä. Hän sai ensin vapaasti itse tehdä kukkia ja nainen seurasi, miten hänen työskentelynsä eteni. Tämä vakuuttui Rokkasen tekemisestä, ja alle viikossa päätös oli tehty; Rokkanen ostaisi yrityksen ja alkaisi tekemään kangaskukkia. Kaupan yhteydessä ja osana sitä sovittiin, että entinen omistaja kouluttaa Rokkasen ja opettaa hänelle peruskukkien mallit ja kangaskukkien tekemisen periaatteet. Opetus kesti noin kymmenen kuukautta.

Rokkanen lähti kehittämään uusia työtapoja ja -välineitä heti koulutuksen alusta. Hän kehitti kankaan kovettamiseen liivatteella uuden menetelmän, jolla hän sai kovetusaineen tasaisemmin levitettyä. Nopeampi ja tasaisempi levittäminen tehtiin paineruiskulla. Terälehtien muotoiluun hän teki uuden työkalun kokeilemalla erilaisia keittiöveitsiä ja oikean löydyttyä pehmusti tämän niin, että sillä oli ergonomisesti hyvä työskennellä. Rokkanen on nähnyt terälehtien kovertamiseen käytettävän monenlaisia eri työvälineitä mm. YouTube-videoilla muttei kenelläkään samanlaista välinettä, jonka hän kehitti. Hakaneulan kiinnitystekniikkaa Rokkanen on yksinkertaistanut, samoin kukkateipin kiertämisen varren ympärille, niin että työskentely on nopeampaa ja varsi saadaan siistiksi yhdellä kappaleella. Uudet työtavat ovat säästäneet aikaa ja olleet näin tuottavampia kuin vanhat. Suurissa, usean kukan tilauksissa hän on pyrkinyt sarjoittamaan työvaiheet niin, että samaa työvaihetta tehtiin moneen kukkaan yhtäaikaaisesti, jotta työ nopeutui. Rokkanen pyrki löytämään nopeimman tavan tehdä kukkia kokeilemalla, mittaamalla aikaa ja turhia käden liikkeitä ja työvaiheita karsimalla.

Rokkasen esikuva kukantekijänä on pariisilainen Bruno Legeron, jonka kukan tekeminen on hyvin pitkälle kehitettyä ja ammattimaista, osin myös sarjatuotantoa. Kyseinen suku työllistää kymmeniä ihmisiä kukantekijöinä. Rokkanen tunnistaa realiteetit, vaikka haaveileekin, että pystyisi itse samaan. Hän toivoisi itse pystyvänsä olemaan suunnittelijan asemassa ja työllistävänsä käsityöläisiä, jotka kokoaisivat kukat. Suomessa markkinat ovat kuitenkin pienet, eikä se olisi mahdollista. Hän ihailee Bruno Legeron tekemien kukkien tekniikkaa ja laatua mutta uskoo, että omat kukat ovat tekniikaltaan ja laadultaan lähes tämän veroisia. Rokkanen tekee kukkia samalla asenteella, kuin hän tekisi kultakorua. Niiden tulee käyttäytyä ihmisen kantamana samalla tavalla kuin korujen, ja hän pitääkin niitä

koruina. Rokkanen asettaa kukille korkeat laatuvaatimukset, samoin kuin tekemilleen koruillekin.

Kaunokukka, nimi jota Rokkasen yritys kantaa, on tällä hetkellä hiljaisessa myynnissä, ja Rokkanen toivoo löytävänsä työlleen jatkajan. Hänen oma fysiikkansa, käsien nivelten tulehtumiset ja muut vaivat eivät kestä kukkien ammattimaista tekemistä. Kilpailu aasialaisten halpatuontikukkien kanssa on kovaa, mutta Rokkanen uskoo, että jo olemassa oleva asiakaskunta ja suomalaisen käsityön arvostus antavat yritykselle hyvät toimintaedellytykset.

9 TAITOJEN OPPIMINEN AMMATEISSA

Rokkanen sanoo, että hänellä on aina uusia taitoja opetellessa ollut halu omaan kokeilemiseen ja taitojen soveltamiseen. Hän on pitänyt ohjenuoranaan sitä, että ensin on opeteltava uudet taidot niin kuin opettaja haluaa ne oppilailleen opettaa. Sen jälkeen kun nk. perinteisen tavan on oppinut, tulisi olla mahdollisuus kehittää omaa tekemistään ja tekniikoita palvelemaan yksittäistä tekijää, pyrkimyksenä löytää itselle tehokkain, luovin ja ergonomisesti turvallisin työskentelytapa. Jokaisen taidon oppiminen on yksilöllistä, eikä hän pysty nimeämään mitään aikaa, jolloin hän on valmis kokeilemaan uusia tapoja ja irrottamaan opitusta tavasta. Jonkinlaisena sääntönä hän kuitenkin pitää, että opetettu asia pitää osata kiitettävästi ensin, ennen kuin saa alkaa soveltamaan.

Eri opettajat ovat yleensä hyväksyneet ja kannustaneet uusien tapojen ja taitojen opettelemiseen, mutta myös vastarintaa on ollut. Rokkanen sanoo, että hänen on ollut aina vaikea hyväksyä opettajalta passiivista asennetta uudistuksia kohtaan tai perustelua siihen, että jokin asia tehdään tietyllä tavalla vain siksi, että niin on aina tehty. Joskus Rokkanen on katsonut parhaaksi piilottaa omat niksit ja kokeilut, mikäli opettaja on ollut uusia työtapoja vastaan. Opettajien luottamuksen osaamiseen Rokkanen on huomannut esimerkiksi kultasepän opinnoissa, kun hänelle alettiin osoittamaan vaativampia korjaustöitä. Kokonaisuutena on kuitenkin jäänyt tunne siitä, että opettajien kanssa ei ole ollut ongelmia, ja kun on ansainnut luottamuksen, on saanut tehdä melko vapaastikin töitä omaan tahtiinsa.

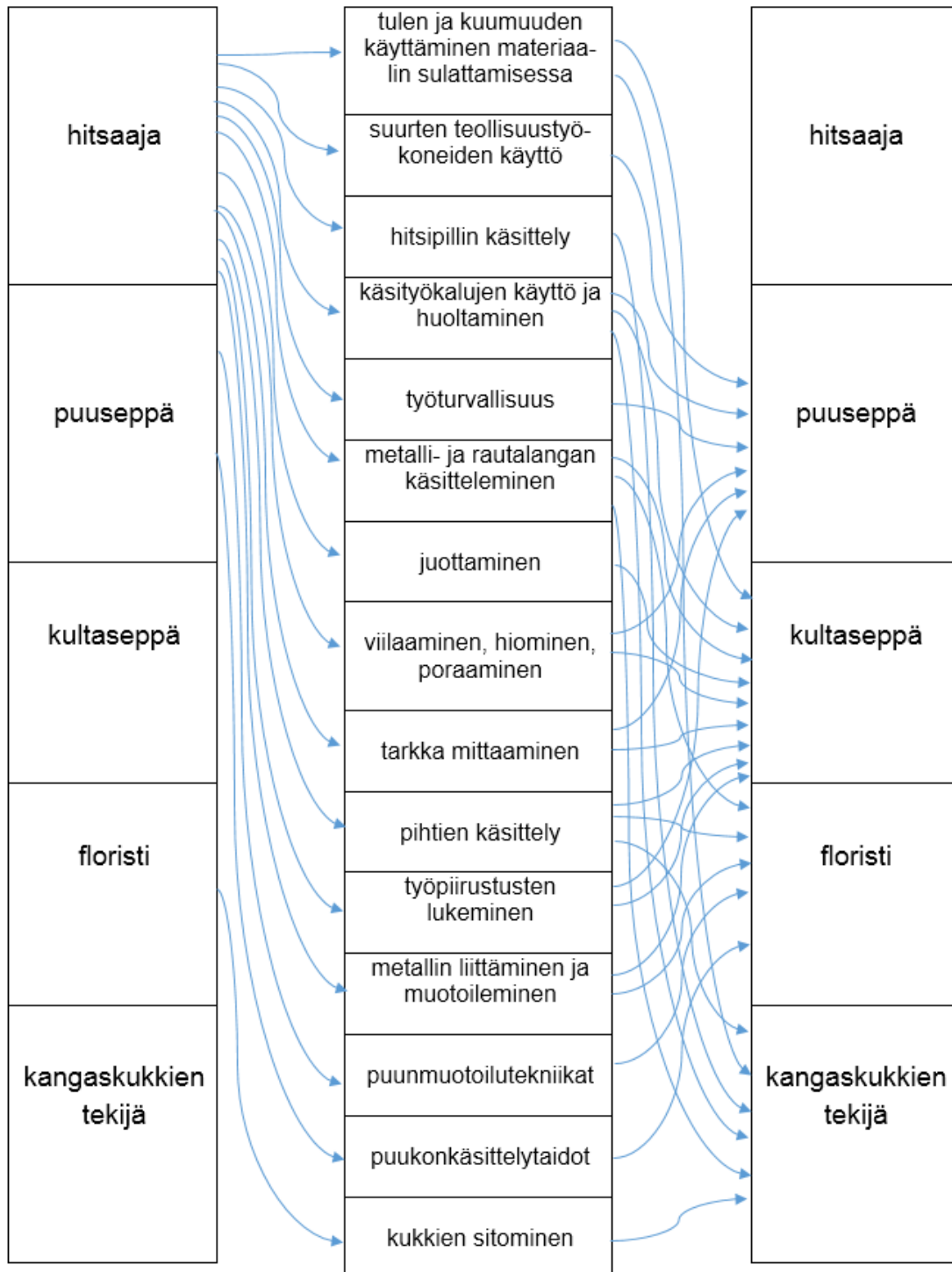
On hyvin todennäköistä, että Rokkasen yritys myydään tulevaisuudessa eteenpäin ja hän tulee itse opettamaan seuraajalleen kukkien tekemisen toimimalla mestarina oppipojalle. Opetuskokemusta hänellä on aiemmista ammateistaan kultaseppänä, kun hän opetti hopeakorujen tekemistä diplomaattien puolisoille, sekä kukantekijänä. Rokkasella oli apulainen kukkia tekemässä suuren tilauksen vuoksi, ja Rokkanen opetti tälle kukan tekemiseen liittyviä työvaiheita. Rokkanen uskoo, että hänen henkilökohtainen kokemus erilaisista tavoista oppia on muokannut hänen pedagogista käsitystään hyvästä opettajasta. Opettajan tulisi pyrkiä kehittämään omaa opetustaan jatkuvasti eikä kiinnittyä vanhoihin työskentelytapoihin haluamatta uudistua tai nähdä muita mahdollisuuksia. Tähän hän tulee itse pyrkimään silloin, kun opettaa muita.

Protektionismilla tarkoitetaan oman taidon tai osaamisen suojelemista tilanteissa, joissa opettaja tai mestari ei halua näyttää oppijalle jotakin taidon osa-aluetta kokonaisuudessaan tai ollenkaan. Tästä käytetään myös nimitystä closed-shop policy (Dormer 1994, 21). Opettaja saattaa esimerkiksi demonstroida jotakin taitoa mutta suojata katseelta osittain tekemisen tai jättää kokonaan sen demonstraatiovaiheessa tekemättä. Tähän saattaa syynä olla ammattisalaisuuden säilyttäminen tai pedagoginen syy, jolloin toivotaan, että oppija selvittää itse, miten kyseinen asia tehdään, ja oppii ongelmanratkaisusta.

Rokkanen suhtautuu protektionismiin kielteisesti ja kokee, ettei opettajalla ole oikeutta loppuun asti salata taitoon tai ammattiin olennaisesti liittyvää tietoa. Kultaseppän opinnoissa oli usein tilanteita, joissa opiskelijat joutuivat itse miettimään ratkaisuja erilaisiin ongelmiin ja keksimään toimintamenetelmiä. Tämän hän olettaa olleen pedagoginen ratkaisu, joka oli toimiva silloin, kun ongelman ratkaisemiseen oli varattu tarvittava aika. Rokkanen muistaa omista opiskeluistaan ainoastaan yhden tilanteen, jossa mestari käänsi selkänsä suojaksi, koska ei halunnut näyttää tälle, miten jokin työvaihe tehtiin. Protektionismista on jäänyt muistijälki, mutta hän ei pysty palauttamaan mieleen, missä tilanteessa tämä tapahtui ja minkä alan opinnoissa.

10 TAITOJEN YHTEYS ERI AMMATTIEN VÄLILLÄ

Havainnollistan tutkimushenkilön ammattitaitojen keskinäistä suhdetta kuviolla 5, joka osoittaa mitkä taidot ovat yhteydessä toisiinsa.

KUVIO 5. Käsityötaitojen yhteys eri ammatteihin

Kaaviossa ammatit ovat järjestyksessä ylhäältä alas ensin opitusta viimeiseksi opittuun. Nuolen lähtösuunta kuvaa, missä ammatista kyseinen taito on opittu. Taidosta lähtevä nuoli kuvaa, missä muissa ammateissa tätä taitoa tarvitaan. Kuviosta nähdään, että ensimmäisen ammatin yhteydessä opittuja taitoja voidaan useimmin hyödyntää muihin ammatteihin. Mitä enemmän tutkimushenkilö hankki käsityöammatteja, sen useammin kohdalle osui taito, jonka hän oli oppinut aiemmin jonkin toisen ammatin yhteydessä. Huomattavaa on, ettei kyseisessä listassa esiinny taitoja, joita tutkimushenkilö on oppinut harrastuneisuuden kautta tai perheenjäseniltään. Etenkin puusepän opinnoissa opeteltiin useita taitoja, joita Rokkanen oli opetellut vaarin opissa. On myös varsin suuri todennäköisyys, että eri ammateissa tarvittavia yhteneväisiä taitoja oli huomattavasti enemmän, mutta monen ammatin harjoittamisesta on kulunut jo pitkä aika, eikä kaikkia ammattiin liittyviä taitoja pysty palauttamaan mieleensä silloin, kun taitoja ei käytä aktiivisesti.

Hitsaajan eri ammateissa oli paljon yhtäläisyyksiä. Rokkanen opiskeli ensin suurpaineputkihitsaajaksi ja sen jälkeen mm. piste-, levyseppä- ja alumiinihitsausta. Uusien hitsaustekniikoiden yhteydessä metallityövälineiden käsittelemistä ja ammattimaista käyttöä vahvistettiin. Suurputkihitsaajan koulutuksessa oli jo käytetty ja tutuksi tulleet samat välineet: tukisakset, kulmahiomakoneet, kaasuleikkurit ym. Uutena taitona ja eron aikaisemmin opittuun oli sähköön käyttäminen hitsauksessa kaasun sijaan. Työturvallisuus ja silmien suojaaminen tuli opetella uudella tavalla, koska käytettävä suojavarustus erosi kaasuhitsaamisesta. Sulavaa metallia ei voinut katsoa enää tummien lasien läpi, vaan piti oppia hitsaamaan katsomatta kohdetta. Samoin mahdollisen sähköiskun huomioiminen ja välttäminen määrsi työturvallisuuden kriteerit uudelleen.

Hitsaajan ammatin monia taitoja tarvittiin myös myöhemmissä ammateissa. Hiljaisesta tiedosta, kuten esimerkiksi metallin kuumentamiseen ja sulamiseen liittyvästä tiedosta, oli hitsaajan kokemuksen jälkeen paljon hyötyä kultasepän opinnoissa ja ammatissa. Vaikka metallit käyttäytyvätkin erilailla, löytyy niiden käyttäytymisestä kuitenkin paljon yhtäläisyyksiä. Kultasepän työssä täytyi myös oppia, miten eri metallit käyttäytyvät kuumetessaan ja sulaessaan sekä miten metalleja liitettiin. Jalometalleja ei hitsata yhteen,

vaan ne liitetään juottamalla. MIG-hitsaus on omalla tavallaan myös juottamista. Siinäkin kaksi kappaletta yhdistetään toisiinsa sulattamalla kiinnitysaine. Tulta ja kuumuutta materiaalin muotoilemisessa käytetään myös kangaskukissa, koska kangaskukan terälehtien reunat poltetaan purkautumisen estämiseksi ja muodon saamiseksi. Tämän polttamisen voi tehdä joko kynttilällä tai hitsipillillä.

VR:llä oli suuria teollisuuskoneita puun käsittelyyn, ja niiden käytön oppiminen oli uutta. Suurten koneiden käyttäminen ei tuntunut kuitenkaan pelottavalta, koska levysepän työssä oli myös täytynyt käyttää suuria vastaavia koneita metallin työstämiseen. Suurien teollisuuskoneiden käyttäminen ja niihin tottuminen antoivat työturvallisuustaitoja, jotka olivat hyödyllisiä sekä puu-, että metallialiteollisuudessa. Koneet olivat peruseräiteiltään samanlaisia, ja niiden kanssa piti varoa samoja asioita. Työote puuntyöstökoneilla oli pelkäämätön, kun isoihin koneisiin oli jo metallityössä oppinut. Uusiin, ennestään vieraisiin työvälineisiin Rokkanen suhtautui ennakkoluulottomasti ja rohkeasti.

Sekä hitsaajan että puusepän työssä tehtävät annettiin yleensä työpiirustusten muodossa. Näiden tulkitsemiseen tarvittiin alalle erikoistunutta lukutaitoa toivotun tuotteen tekemiseksi. Työpiirustusten lukutaito, tulkitseminen ja ymmärtäminen olivat ehdottomia edellytyksiä työn suorittamiselle. Kappaleiden valmistamiseen tarvittiin myös eri työvälineillä suoritettavaa tarkkaa mittaamisen taitoa, jota tarvittiin niin ikään molemmissa ammateissa. Kultasepän työssä täytyi myös osata työpiirustusten lukua, sekä mitata tarkasti.

Vaarin kanssa työskennellessä käsityökalut, kuten sahat, viilat, pihdit ja porat, olivat tulleet tutuiksi. Näitä käytettiin sekä metalli- että puualan ammateissa. Samat käsityökalut olivat käytössä myös kultasepän työssä, tosin pienemmässä koossa. Kultasepän ammatissa vaadittavia taitoja Rokkanen vertaa usein metalli- ja puualan taitoihin, erona näissä on kuitenkin se, että samaa hiomista, poraamista ja sahaamista tehdään pienempiin esineisiin ja pienemmillä välineillä.

Käsityökaluja täytyi näissä osata myös huoltaa ja teroittaa. Tämä taito oli erityisen tarpeellinen kukan tekemisessä käytettävien välineiden kunnossa pitämisessä. Leikkurit ja

muut työvälineet vaativat jatkuvaa huoltoa ja teroittamista. Jos Rokkanen ei olisi pystynyt itse tätä tekemään, olisi moni työ viivästynyt, kun palvelu olisi pitänyt ostaa ulkopuoliselta. Kyseessä on vielä erittäin spesifit välineet, eikä näille välttämättä olisi edes löytynyt välineitä tuntevaa huoltajaa sopivan matkan päässä.

Erilaisten metalli- ja rautalankojen muotoilemiseen ja leikkaamiseen Rokkanen tutustui ensi kerran silloin, kun hän alkoi tehdä messinki- ja kuparilangoista koruja. Myöhemmin metallilankojen käsittelyä täytyi osata hitsaajan työssä sekä kultaseppänä, floristina ja kangaskukkien tekemisessä. Kultaseppä valssaa metalliseoksesta ohutta lankaa, josta koruja työstetään. Floristiikassa metallilankoja käytetään sitomisessa ja kukka-asetelmiin tehtiin metalli- ja alumiinilangoista lisäkkeitä, esimerkiksi taivuteltiin perhosia. Kangaskukkien terälehdet ja varsi yhdistettiin rautalangalla. Erilaisia pihtiä ja niiden käyttötekniikan hallitsemista tarvitaan aina, kun muotoillaan ja leikataan metalli- ja rautalankoja.

Puusepäntyössä opittu puukonkäyttötaito ja vuoleminen olivat hyödyllisiä myös floristiikassa, koska kukkien leikkaamisessa veitsi on tärkein työväline. Rokkasella on koruntekijänä kokemusta erilaisten materiaalien, esimerkiksi helmien käyttämisestä, ja hän uskalsi yhdistää näitä rohkeasti myös kukkakimppuihin ja asetelmiin. Useiden materiaalien tunteminen antaa laajan perspektiivin niiden käyttöön useassa käyttötarkoituksessa. Puusepäntyöstä ja vaarin kanssa tehdyistä tuohi- ja katajatöistä oli karttunut laaja puumateriaalien tuntemus. Tästä oli hyötyä floristin työssä, kun Rokkanen teki esimerkiksi seppeleitä tai asetelmia, joissa käytettiin erilaisia lehti- ja havupuun oksia. Asetelmissa käytetään paljon puisia ja metallisia alustoja ja telineitä. Aina näitä ei ollut oikean kokoisina tai muilta ominaisuuksiltaan sopivina saatavilla, joten ne piti tehdä itse.

Kukantekijänä Rokkanen on pystynyt hyödyntämään uusien mallien ideoinnissa kasvien ja kukkien tuntemusta, jota hän on kartuttanut lapsuudesta ja floristin työstään. Kangaskukkien tekijän tulee tietää aidon kukan muoto ja mistä osista kukka koostuu, millaiset ovat kukan terälehdet, heteet ja emit sekä millainen on kukan pinnan struktuuri. Kaikki kangaskukat

eivät ole toisintoja aidosta, eikä siihen aina edes pyritä. Kukan rakenteen ymmärtäminen ja muotokielen tunteminen mahdollistaa kuitenkin myös fantasiakukkien tekemisen.

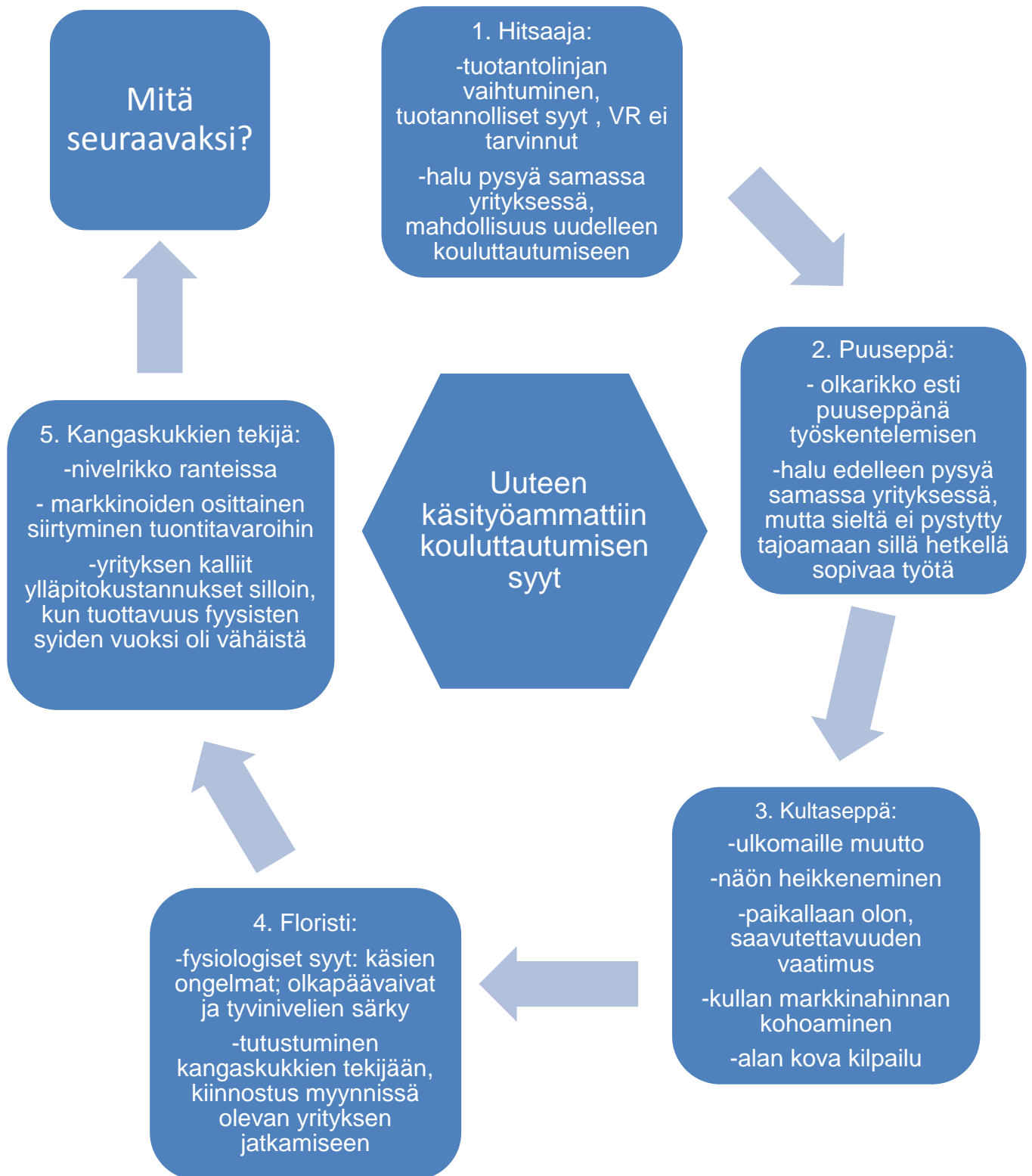
11 USEAT KÄSITYÖAMMATIT

Tutkimukseni toinen kysymys koski tutkimushenkilön ammattien valintaa ja moninaisuutta. Minua kiinnosti tietää, miksi joku opiskelee ja hakeutuu niin monenlaisiin eri ammatteihin, vaikka tässä tapauksessa ne olivatkin kaikki käsityöammatteja. Kuten aiemmista tutkimustuloksista voidaan todeta, ammatit ovat hyvin erilaisia ja niissä työstetään eri materiaaleja. Siitä huolimatta ammatteihin tarvittavilla taidoilla on yhteys. Ensi oletus voisi olla se, että useita käsityöammatteja on hankittu, koska aiemmin hankitut taidot tukivat uusien ammattien oppimista ja tutkimushenkilö on tietoisesti valinnut käsityöammatteja, joissa voi hyödyntää oppimaansa. Toinen oletus voisi olla se, että käsityöläisillä on sisäinen halu kehittyä käsityöläisyydessään. Teoriassa olen esittänyt näkemyksiä, joiden mukaan taidon karttuessa ja rutinoitumisessa tekijä kehittää uusia tapoja tehdä työ tehokkaammin tai itselleen haastavaksi mielenkiinnon ylläpitämiseksi. Tämä voi ekspertin tilanteessa tarkoittaa esimerkiksi syvempää tehtävän problematisointia ja analysointia tai erikoistumista ja taidon kehittämistä. Tämä tuli esille myös tutkimushenkilön kohdalla, kun hän kertoi hitsaustaitojen automatisoitumisen myötä alkaneensa hitsatessaan kehittämään tehokkaampia työtapoja, ergonomisesti turvallisempia työasentoja ja välineitä kappaleiden kiinnittämiseen.

Tutkimus osoitti kuitenkin, että tässä tapauksessa usean käsityöammatin hankkiminen ja kouluttautuminen johtuivat usein sattumasta. Tosin tässä kohtaa täytyy huomauttaa, että sattumaa ennen on ollut fyysiseen terveyteen liittyvä, tuotannollinen tai muu syy, miksi edellistä ammattia ei ole voinut jatkaa. Haastatteluista sain vaikutelman, että tutkimushenkilöllä oli monia mielenkiinnonkohteita käsityön suhteen, mutta lopullinen päätös ammattiin hakeutumisesta saattoi olla myös sattuman johdattamaa. Floristiikka oli alue, joka oli kiinnostanut jo lapsesta, ja hänellä oli toive jatkaa VR:llä puutarhurina, mutta silloin kun työskentely puuseppänä täytyi lopettaa, ei juuri sillä hetkellä ollut mahdollista kouluttautua ja jatkaa puutarhuriksi. Myöhemmin pääseminen floristin työhön ja itseoppimaan oli sattumaa, vaikka se oli ollut haaveissa jo aiemmin. Kultasepän opintoihin hakeutuminen oli

myös osittain sattumaa, koska puusepäntyön jälkeen tutkimushenkilöllä ei ollut selkeää suunnitelmaa minne jatkaa. Ammatinvalinnanohjaajan ehdotus aivan tapaamisen lopussa, juuri ennen kuin tutkimushenkilö oli poistumassa tapaamisesta, oli osittain sattumaa. Kultasepän opinnot tuntuivat kuitenkin heti juuri oikealta valinnalta, kiinnostus korujen tekoon oli jo olemassa ja omia malleja oli tehty harrastuksena. Sattumalla oli myös paikka siinä, että Rokkanen päätyi ostamaan kangaskukkia valmistavan yrityksen ja jatkamaan tätä. Jos hän ei olisi sattunut samaan kukkakauppaan töihin, jossa entinen omistaja työskenteli, voi olla, ettei hän olisi koskaan saanut edes tietää, että yritys oli myynnissä. Tämän pohjalta voidaan todeta, että ainoastaan metallialan, erilaiset hitsaajan työt ja koulutukset ovat olleet sellaisia joihin on tietoisesti suunniteltu hakemista.

Kokosin ammatin vaihtoon liittyvät syyt kehämaiseksi kuvioksi 6 ymmärryksen tukemiseksi. Ammatit on esitelty siinä järjestyksessä, kuin koulutukset näihin on hankittu. Kuvasta voidaan nähdä, että neljässä tapauksessa viidestä uuteen koulutukseen hakeutumisessa fyysiset syyt olivat osana. Nämä olivat joko käsiin liittyviä ongelmia tai näön heikkeneminen. Kahdessa tapauksessa osasyyt olivat tuotannollisia, eli markkinatilanteen tai tuotantolinjan muuttuminen. Kuten aiemmin on todettu, oli myös sattumalla ja elämäntilanteiden yllätyksillä vaikutusta siihen, miksi Rokkanen lähti opiskelemaan tai harjoittamaan uutta ammattia.

KUVIO 6. Ammatinvaihtoon ja uuteen ammattiin hakeutumisen liittyvät syyt.

12 JOHTOPÄÄTÖKSET

Taito on Bereiterin (2004) jaottelun mukaan yksi kuudesta persoonallisen tiedon osa-alueista ja kaikkia näitä kuutta osa-aluetta tarvitaan asiantuntijuuden muodostumiseen. Taito kehittyy harjoittelemisen ja käytännöllisen kokemuksen kautta. Hän erottaa taidossa kaksi komponenttia, jotka ovat kiinteästi kuitenkin yhteydessä toisiinsa. Kognitiivisella komponentilla tarkoitetaan ”know how” -käsitettä, tietämiseen siitä miten jokin asia tehdään. Sub-kognitiivinen komponentti tarkoittaa taidon karttumista harjoittelun myötä, jolloin taito tulee tehokkaammaksi ja sujuvammaksi sekä laadukkaaksi. (Ks. Tynjälä 2007, 13–14.) Taidossa ja sen oppimisessa ei voida sivuuttaa itse tekemisen ja harjoittelun merkitystä taidon oppimisessa. Tutkimushenkilö ei missään vaiheessa väheksynyt koulutusten merkitystä, vaikka tutkimus osoittikin, että myös itseopiskellen voi taitoja oppia. Tutkimushenkilö luotti siihen, että opettajalla on tieto siitä, miten jokin asia tehdään, mutta hän ei voi opetuksen edetessä kieltää oppilaalta soveltamisen yrittämistä ja uusien toimintamallien kokeilemista. Ensiksi tuli kuitenkin tehdä niin kuin opetettiin, ja harjoittelun ja taidon karttumisen myötä pystyi kokeilemaan muita tapoja.

Säännöt ja toimintaohjeet ovat aina yhteydessä taitojen oppimiseen, ja nämä voivat olla verbaalisia tai visuaalisia. Silloin kun opetellaan taitoa, johon tarvitaan käden harjaantumista, on ennen harjoittelun alkamista hyvä nähdä miten liike tulisi suorittaa. Myöhemmin harjoittelun merkitys on suurempi, koska kosketus- ja lihasmuisti harjaannuttaa työhön nopeammin ja tehokkaammin. Toimintaohjeiden ei kuitenkaan tulisi olla toimintaa ohjaavia niin, että tekijä on riippuvainen niistä, ja työskentelyssä tulisi säilyä palaute työstä tuotteen syntymisen muodossa. (Anttila 2007, 92.) Rokkaselle lapsena kotoa opitut taidot olivat hyvin pitkälle mallioppimiseen perustuvia. Vanhemmat ja isovanhemmat eivät tietoisesti aina opettaneet lapsille käsityötaitoja, mutta ottivat heidät mukaan omaan tekemiseensä seuraamaan ja tarjosivat mahdollisuuksia kokeilla itse mm. antamalla materiaaleja kokeiluihin ja lainaamalla välineitä. Työelämässä Rokkanen tarkasteli aina kriittisesti esitettyjä tapoja, ja mikäli keksi omasta mielestään paremman tavan, lähti hän hyvin pian kehittämään tätä. Esimerkiksi kukan tekemisessä hän huomasi jo mestarioppipoikakoulutuksen alkuvaiheessa, että joihinkin työvaiheisiin oli parempi metodi ja välineet. Siistimpi työnjälki valmiissa tuotteessa toimi palautteen antajana.

Yksi Aristoteleekseen määritelmä taidosta liittyy taidon periaatteiden ja tiedon ymmärtämiseen. Pelkkä mekaaninen tekeminen voi onnistua taidon suorittajalta, mutta asiantuntijuus vaatii syvempää ymmärrystä, kokemusta ja syiden ymmärtämistä. Vasta näiden omattuaan pystyy taidon opettamaan myös muille. (Sihvola 1992, 25.) Usein työssä tulee tilanteita, joissa uusia työntekijöitä ohjataan ja opetetaan uuteen tehtävään. Tutkimushenkilön kohdalla aineistosta ei erikseen löytynyt selkeitä mentorointitehtäviä, eikä niitä tietoisesti kysytty, mutta taidon opettamiskokemuksia ilmeni ainakin kultasepän tehtävässä, sekä kukan tekemisessä.

Mestari-oppipoikamallissa oppiminen perustuu asteittain vastuun siirtämiseen oppijalle. Aluksi mestari ohjaa ikään kuin kädestä pitäen, mutta taitojen karttuessa vastuuta lisätään oppijalle ja hän oppii itse tehden. Tähän kuuluu refleктоiminen ja aiemman opitun hyödyntäminen. (Salakari 2007, 80.) Tutkimushenkilön ammatti, jossa opiskeleminen tapahtui mestari-oppipoikamallilla, oli kukkien tekeminen. Siinä ei kuitenkaan noudatettu perinteisiä teorian mukaisia oppimismalleja, vaan tässä tapauksessa oppilaalle annettiin ensin valmis tuote käteen, sitten materiaalit ja välineet. Mestari seurasi miten oppipoika lähti tekemään kukkaa ilman ennakkotietoa siitä, miten se tulisi tehdä. Tämän jälkeen tuli vasta opetuksen vuoro.

Taitokulttuureiden merkitystä taidon oppimisessa on esitetty useissa eri lähteissä. Saariluoman (1991,185–187) mukaan taidon omaksumisessa yhteisön tuki ja yhteiset kokemukset luovat oman taitokulttuurin, jossa yksilö voi kehittyä kulttuurin osana. Taitokulttuurin omat käsitteet ja toimintatavat ovat kritiikin ja innovaatioiden lähteinä ja taitokulttuuri on yksilöiden sijaan yhteisön tuotos. Olin hieman yllätynyt ettei tutkimuksessani yhteisön tai taitokulttuurin osuutta taitojen oppimiseen ilmennyt minkään näistä viiden käsityöammatin kohdalla. Oppiminen muistutti lähinnä yksin puurtamista ja itsenäisesti asioista selville ottamista. En voi kuitenkaan väittää ettei esimerkiksi tutkimushenkilön työyhteisöllä olisi ollut osuutta taitojen oppimisessa, mutta tämä ei aineistosta tullut esille.

Siinä vaiheessa kun taito on automatisoitunut ja varsinainen tekeminen ei enää vaadi jatkuvaa keskittymistä, tekijä pyrkii yleensä käyttämään tästä vapautuvan ajattelun

kapasiteetin johonkin muuhun. Syrjäläisen (2006, 109) mukaan haaste vativammalle tavoitteelle tai ongelman ratkaisulle on annettu silloin kun edellinen tavoite on saavutettu. Haaste voi olla myös kehittää uusi luovempi ratkaisu samaan ongelmaan. Rokkanen käytti vapautuneen kognitiivisen kapasiteetin hitsaamisessa kehittämällä uusia välineitä ja tekniikoita kappaleiden yhdessä pitämiseksi hitsauksen aikana. Hän mietti hitsatessaan millaisilla välineillä vapauttaisi toisen kätensä pitelemästä osia, jolloin työ oli ergonomisesti vähemmän rasittavaa, nopeampaa ja hitsausjälki oli siistimpi. Joskus välineiksi riittivät aivan yksinkertaiset kumilenkit, toisinaan taas suunnittelu johti monimutkaisempien puristimien valmistamiseen.

Kukantekijänä Rokkanen kokee olevansa ekspertti. Hänellä on rutinoituneet työskentelytaidot ja paljon alakohtaista tietoa ja osaamista. Hänelle eksperttiys tässä yhteydessä tarkoittaa myös sitä, että hänen aihealueen tietämyksen vuoksi hän uskoo, että pystyy keksimään ja löytämään vielä paljon uusia materiaaleja, tekniikoita ja työskentelyvälineitä joita ei ole kukan tekemiseen aiemmin yhdistetty. Akin (1990) esittää, että luovaan suunnitteluprosessiin liitettävä eksperttiys sisältää kaksi tunnistettavaa piirrettä; ekspertti pystyy keksimään ongelmaan uuden ratkaisun tai pystyy järjestämään ongelman niin, että löytyneen uuden ratkaisumallin käyttäminen on luontevaa, itsestään selvää tai rutiininomaista. (Ks. Seitamaa-Hakkarainen 2000, 14.)

Käsitöiden tekemiseen liittyy eläminen ja tunteminen, ihminen hahmottaa käsillään tehden sitä materiaalia ja maailmaa jossa hän on itse osallisena. Osana tekemistä ihminen pystyy testaamaan omia mahdollisuuksiaan ja rajojaan. Näiden asioiden pohjalta Kojonkoski-Rännäli (1995, 54–55) nimittää käsityötä ihmisen perusintentioksi. Tekijää ei voi erottaa materiaallista ja kokonaisuudesta, hän on itse vastuussa siitä ja tekeminen on hänessä. Tutkimushenkilön persoonallisuus välittyi voimakkaasti hänen käsityöläisyytensä kautta ja käsityön rooli perusintentiona oli läsnä. Käsityö on ollut osallisena koko elämän sekä ammatillisuuden, että harrastuneisuuden näkökulmasta. Lukuisista ongelmista ja niiden tuomista rajoitteista huolimatta usko käsityön mahdollisuuksiin ja osallisuuteen elämässä ei ole kadonnut.

Erityisesti silloin kun taidot monipuolistuvat ja vahvistuvat, on vaikea määritellä millainen osuus aiemmilla kokemuksilla ja niistä rakentuvalla hiljaisella tiedolla on uuden asian oppimisessa. Hiljaisen tiedon osuutta tutkimushenkilön taidon oppimisessa on vaikea osittaa, mutta joitakin suuntauksia on nähtävissä. Bereiterin ja Scardamalian (1993, 47–49) kolmijakoisen tietokäsityksen mukainen impressionistinen tieto tarkoittaa sellaista tietoa, jonka selittäminen on mahdotonta. Tekijän vaisto määrittää sen mikä on paras ratkaisu ongelmaan ja tunteet ohjaavat voimakkaasti tekemistä. Informaalinen tieto taas karttuu tekijän fyysisten kokemusten kautta ja tällainen kokemus voi liittyä esimerkiksi materiaalituntemukseen ja -tietämykseen. Itsesäätelytaitojen avulla tekijä hallitsee tietojaan ja valitsee oikean toimintatavan. Rokkasen kasvituntemuksessa ja sen opiskelussa oli selkeästi kaikkien näiden Bereiterin ja Scardamalian nimeämien hiljaisen tiedon osa-alueiden ominaisuuksia. Rokkanen oli sitä mieltä, ettei sidonnassa tarvittavaa tietoa olisi edes voinut opiskella kirjoista, vaan se vaati kukkien ominaisuuksien testaamista käytännössä. Kasvien kestävyys, yhteensopivuuden ja elinkaaren vaiheen tunnistaminen kertyy ainoastaan kokemuksen myötä vuosien kuluessa. Myös metallista ja sen käyttäytymisestä oli kertynyt vuosien varrella hiljaista tietoa. Jo lapsesta metallin sulattaminen ja liittäminen oli tullut isän ammatissa ja auton korjaamisen seuraamisessa tutuksi, ja Rokkanen oppi tunnistamaan miten erilaiset metallit sulavat, millaisen lämpötilan sulaminen vaatii, ja millaista voimaa tulee eri lämpötiloissa käytettyyn metalliin käyttää. Kultasepän ammatissa tätä vuosien varrella kertynyttä hiljaista tietoa pystyi soveltamaan jalometalleihin, vaikka se ajoittain olikin tiedostamatonta. Syrjäläinen (2006, 110) sanookin, että taito häviää tietoisesta minästä kun se muuttuu osaksi hiljaista osaamista. Harjoittelun tuloksena hiljainen osaaminen kehittyi osaksi ruumiillista ja psyykkistä olemisen tapaa.

13 POHDINTA

Käsityön arvostus on kokenut uuden tulemisen 2000-luvulla. Käsityöt ovat kuuluneet kulttuuriperintöömme vuosisatojen ajan ja kertovat omaa tarinaansa perheen, suvun ja maakuntien historiasta ja arvostuksista. Käsityötaitojen merkitystä pohdittaessa on tarkasteltava, miten aika on muuttanut suhtautumista niihin. Käsityötaidot olivat itsestäänselvyyksiä aikana, jolloin vaatteet, huonekalut ja kodin tekstiilit valmistettiin itse. Teollisen tuotannon yleistyessä käsityöt eivät perustuneet enää tarpeeseen, ja ne saivat

erilaisia merkityksiä, esimerkiksi henkisen hyvinvoinnin lisääjinä. Taitoihin suhtautuminen on muuttunut. Yhä enemmän uskotaan, että taidot ovat synnynnäisiä lahjoja, joita ei pysty hankkimaan, jos niiden hankkimiselle ei ole edellytyksiä. Helposti kuulee sanottavan, ettei käsityötaitoja voi oppia, jos ei ole käsistään taitava, näppärä tai taiteellinen tai käsityön lahjaa ei ole annettu geeneissä. Ulkoisten tekijöiden merkitys mainitaan yleensä taitojen puuttumisen yhteydessä; käsityön opetus koulussa oli traumaattista, opettaja oli huono tai kotona ei autettu ja tuettu käsitöiden pariin. Näillä kaikilla on varmasti merkitystä käsityötaitojen oppimiseen, kuten myös siihen hakeudutaanko käsityöalan ammattiin.

Ennakkokäsitykseni taitojen yhteneväisyydestä tutkimushenkilön eri ammateissa oli se, ettei huomattavaa yhteyttä näiden välillä ole. Oletin, että ammattipareilla (esim. hitsaaja-puuseppä tai floristi-kukantekijä) joitakin taitoihin liittyviä yhtenäisyyksiä löytyy, mutta muuten katsoin näiden ammattien olevan niin kaukana toisistaan ja niin erilaisia, ettei tutkimuksesta tulisi ilmenemään montakaan taitoa, joka olisi yhdistävä useaa ammattia. Tämän oletuksen osoitin vääräksi, koska näiden ammattien taidoissa oli paljon yhteistä ja useita yhdessä ammatissa opittuja taitoja tarvittiin myös toisessa ammatissa. Voidaan sanoa, että aiemmista ammateista saadut kokemukset ja taidot edistivät suuresti sellaisen uuden ammatin oppimista, jossa käytettiin samoja taitoja.

Toinen ennakko-oletukseni, jonka tämä tutkimus osoitti vääräksi, liittyi uusien käsityöammattien hankkimiseen. Oletin, että tutkimushenkilöä ohjasi pääasiallisesti intohimoinen uusien taitojen oppiminen ja kiinnostus niitä kohtaan. Tosiasiallisesti uusiin ammatteihin ja koulutuksiin hakeutuminen tässä tapauksessa johtui yleensä elämäntilanteisiin tai työpaikkaan liittyvistä asioista ja sattumista sekä terveyteen ja fyysiseen kuntoon liittyvistä ongelmista. Yhdenkään ammatin valinta ei kuitenkaan ollut täysin sattuman varainen, ilman aiempaa kiinnostusta tai pohdintaa, vaan siihen liittyi aina jokin aiempi yhteys, kokemus tai kiinnostus.

Käsityön tulevaisuutta koskeva pohdintani liittyy käsityöammattilaisuuden jatkumiseen ja käsityöläisten elinkeinon turvaamiseen. Olen huolestuneena seurannut vierestä, sekä sosiaalisen median välityksellä, tuntemieni käsityöyrittäjien ja muutaman käsityön

ammattilaisen taistelua kilpailussa halvempien tuontitavaroiden kanssa. Erityisosaamisen alueilla Suomen markkinat ovat pienet, jolloin yrityksen menestymismahdollisuudet ovat entistä heikommät. Aasiassa työvoima ja materiaalikustannukset ovat alhaiset, ja tuotteita tuodaan markkinoille huomattavasti edullisemmin. Vanhat käsityöammatit häviävät tai muuttuvat harrastustoiminnaksi. Työpaikkojen vähenemisen myötä, myös koulutuspaikkoja vähennetään. Hiljalleen ammattitaitoisten tekijöiden määrä vähenee tai heidän tavoitettavuutensa on vaikeaa, koska esimerkiksi pääkaupunkiseudulla korkea asumisen hintataso ajaa käsityöyrittäjät pois Etelä-Suomesta. Tulisiko meidän jo huolestua siinä määrin, että käsityöläisyys katoaa Suomesta jos käsityön globalisoitumista ei voida pysäyttää tai vähentää? Mitä yhteiskunta voi tehdä käsityöläisten tukemiseksi ja töiden pysymiseksi Suomessa?

Käsityötaitojen ja -ammattien jatkuminen on merkittävää työllisyyden, palvelujen tarpeeseen vastaamisen ja suomalaisen kulttuuriperinnön jatkumisen kannalta. Mielenkiintoni monialaisen käsityöläisen taitoja kohtaan herätti pohtimaan käsityöläisten mahdollisuuksia kouluttautua useaan käsityöammattiin työllisyyden turvaamiseksi. Jos voidaan osoittaa, että käsityöläisen käsityötaitojen oppiminen ja yhdistäminen täydennyskoulutuksella mahdollistaa työskentelyn useassa ammatissa, eikö silloin tulisi miettiä, miten ammattikoulutusta voisi kehittää tähän suuntaan? Joustavalla koulutussuunnittelulla saataisiin järjestettyä yksilöllisiä opiskelukokonaisuuksia, joiden kautta pystyttäisiin hankkimaan ammatteja useammalta alalta. Jos vielä pystyttäisiin osoittamaan, että käsityöläisillä on paremmat edellytykset oppia uusia käsityötaitoja nopeasti ja tehokkaasti, olisi erityisten yksilöllisten koulutusten järjestäminen heille perusteltua.

Tästä tutkimuksesta saatua tietoa voitaisiin hyödyntää ammattikoulutuksen suunnittelussa. Kuten on ilmennyt, hyvinkin erilaisista käsityöammateista hankittua taitoa voidaan hyödyntää muissa ammateissa. Ammattikoulutuksessa tulisi huomioda aiemmat taidot ja suoda opiskelijoille mahdollisuus osoittaa ne esimerkiksi näyttötutkinnolla tai osittaisten taitojen näytöllä. Opiskelijat pystyisivät etenemään omien taitojensa edellyttämällä tavalla, ja moniosaajat voisivat käyttää osan säästyneestä opiskeluajasta esimerkiksi erikoistumiseen. Uskon, että näin monessa tilanteessa toimitaankin, mutta joustamattomuuttakin esiintyy myös korkeakouluissa. Toivon, että uusi peruskoulujen

opetussuunnitelma ohjaa uudenlaiseen oppimisen ajatukseen myös keskiaseen ammattioppilaitoksissa. Siinä ohjataan rakentamaan oppilaille yksilöllisiä oppimisen polkuja mahdollistaen yksilöllisen etenemisen ja antamaan vastuuta oppimisesta enemmän oppilaalle.

Olen useasti tutkimuksen edetessä pohtinut, onko aineistoni riittävä, jos se koostuu ainoastaan yhden henkilön taidon oppimisen kokemuksista. Tutkimuksen kannalta olisi voinut olla mielenkiintoista vertailla kahden monialaisen käsityöläisen taitoja ja niiden oppimista, mutta totesin, että minun olisi voinut olla mahdotonta löytää sellainen vertailukohde, jonka asettaminen tutkimushenkilöni rinnalle olisi ollut mielenkiintoista tai tarkoituksenmukaista. Tämä sen vuoksi, että uskon tutkimushenkilöni olevan ainutlaatuinen monen hyvin toisistaan erilaisen käsityötaidon taitajana. Uskon tutkimushenkilön ainutlaatuisuuteen myös hyvin erilaisten käsityömateriaalien käyttäjänä ja asiantuntijana. Haluan tutkimuksellani osoittaa lähemmin näitä kaikkia tarkastellen, ja vain yhteen tutkimushenkilöön tutkimukseni rajatessa, että näillä materiaaleilla ja taidolla on valtavasti yhtäläisyyksiä. Kyseessä on tapaustutkimus, jonka tarkoituksena ei ollut löytää yleistettävää tutkimushenkilön kokemuksista ammatinvalinnan suhteen. Taitojen yhteneväisyydestä voidaan kuitenkin yleistää esimerkiksi se, että raskasmetallien ja jalometallien kanssa työskennellessä kehittyy hiljaista tietoa, joka on hyödyksi molemmilla aloilla. Tai eri alan taitojen oppimista tukee se, että käytettävissä välineissä on samankaltaisuuksia. Koska tutkimushenkilöiden määrä rajoittuu tässä tapauksessa yhteen, on sattumanvaraisten, toistuvien virheiden minimointi mielestäni onnistunut. Tämän tutkimuksen olisi voinut toteuttaa myös useita tapauksia vertaillen, mutta itse olisin muotoillut tutkimusongelmat siinä tapauksessa erilaisiksi. Mikäli aineistona olisivat olleet esimerkiksi viiden monialaisen käsityöläisen taidot, olisin siinä tapauksessa tutkinut, mikä vaikutus useiden taitojen omaamisella on uusien ammattien valintaan, ts. ohjaavatko taidot ammatinvalintaan vain päinvastoin.

Aineiston hankinnan menetelmänä avoimet haastattelut olivat tämän tutkimuksen kannalta mielestäni oikea valinta, ja olen kiitollinen tutkimushenkilön suostumuksesta ja joustavuudesta haastattelujen toteuttamiseksi sekä kaikesta siitä lisäavusta, jota sain haastatteluiden puutteiden täydentämiseksi. Ryhmittely aineiston analysoinnissa eteni

mielestäni johdonmukaisesti ja aineistosta oli mahdollista löytää tutkimuksen kannalta oleelliset asiat haastattelurungon aikajärjestyksen mukaisesti. Uskon, että tutkimuksen ilmiöiden tarkasteluni on ollut objektiivista eivätkä tutkimustulokset täten ole riippuvaisia tutkijasta. Saimme tutkimushenkilön kanssa luotua hyvän ja luottamuksellisen suhteen, eikä tutkimuksen aineistossa esiintynyt mitään, mikä olisi asettanut tutkittavan epäsuotuisaan asemaan ja mitä olisi pitänyt salata tai kaunistella.

Jatkotutkimuksen aiheita tästä tutkimuksesta kumpusi runsaasti. Hiljaisen tiedon osuus taidon oppimisessa olisi kiinnostava tutkimuskohde, ja kirjallisuuden perusteella siitä onkin tehty jo runsaasti tutkimusta. Olisi kiinnostavaa tutkia esimerkiksi, miten monialaisen käsityöläisen hiljainen tieto on osallisena uusien taitojen oppimisessa, toisin sanoen kuinka paljon ja miten hän hyödyntää aiemmin oppimaansa hiljaista tietoa uuden taidon harjoittelussa. Tai varastoituuko hiljainen tieto monitaitajalla erilailla kuin noviisilla, suodattaako hän uuden taidon oppimisessa opettajan ohjeistuksen vai soveltaako tätä ja omaa hiljaista tietoaan?

Olen toiminut pääkaupunkiseudulla käsityöopettajana ja -opettajan sijaisena usealla eri alueella. Olen huomannut, että oppilaiden käsityötaidot eroavat valtavasti alueellisesti. Koulun käsityön opetuksella on varmasti suuri merkitys, mutta väitän, että vielä suurempi merkitys on kodilla ja alueen tarjoamilla harrastusmahdollisuuksilla. Perheissä, joissa lasten kanssa puuhasteltiin paljon yhdessä, liikuttiin, leivottiin ja askarreltiin, lapset oppivat käsityön perusvälineiden, kuten saksien käytön jo ennen kouluikää. Työskenneltyäni koulussa, jossa lähes puolet oppilaista oli maahanmuuttajataustaisia, ero oli varsin huomattava. Harvalla oli kotona ompelukonetta tai mummo opettamassa neulomisen alkeita, alueen harrastustarjonnassa ei ollut käsityökerhoja. Pohdin maahanmuuttajataustaisten oppilaiden taidon oppimista, ja sitä miten kahden koulukäsityötunnin aika riittää innostamaan ja kannustamaan heitä käsityöiden pariin, kuinka taitoja ehditään kartuttamaan siinä määrin, että oppilaat pystyisivät itsenäisesti jatkamaan vapaa-ajallaan. Kokemus kuitenkin osoitti, että oppilaat, jotka olivat kiinnostuneita ja innostuneita käsityötunneilla, olivat yritteliäitä ja käyttivät annetun ajan tekemiseen, oppivat taitoja nopeasti ja kehittivät niitä itsenäisesti, vaikka kotona tai harrastuksissa ei käsityötä tehtykään. Heikosti suomenkieltä osaaville, ja sen vuoksi akateemisissa aineissa

heikommin menestyville oppilaille, taito- ja taideaineet ovat tärkeitä onnistumisen, itseilmaisun ja itsensä kehittämisen välineitä.

Koulun vaikutus omaan osaamiseen uskomisessa ja sen vaikutus ammatinvalintaan olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe. Ainakin teknisen työn tutkimuksen alueelta löytyy pitkittäistutkimus (Autio, O. 1997), jossa on yhtenä osana tutkittu koulussa hyvin teknisessä työssä menestyneiden oppilaiden suuntautumista työelämässä, ts. valitsivatko koulukäsityössä hyvin menestyneet uransa käsitöiden alueelta. Omassa tutkimuksessani esiintynyt tutkimushenkilö ei saanut koulusta rohkaisua osaamiselleen, päinvastoin osaamisesta ja luovuudesta joskus jopa rankaistiin, mutta kodin merkitys oli suuri ja sieltä saatu usko omaan käsityölliseen osaamiseen. Tutkimuskohteena koulun vaikutus käsityöammatinvalintaan olisi kuitenkin mielenkiintoinen.

Taidon oppimisen näkökulmasta olisi vielä kiinnostavaa tutkia, onko useita taitoja hallitsevalla käsityöläisellä paljon paremmat edellytykset uuden taidon oppimiseen tai soveltamiseen kuin käsityön noviiseilla.

Tällä hetkellä Rokkasen yritys Kaunokukka on hiljaisessa myynnissä, ja sille ei aktiivisesti ole vielä yritetty löytää jatkajaa. Kun yritys joskus siirtyy uudelle omistajalle, on Rokkasella toive, että hän saa itse opettaa jatkajalleen kukkien tekemisen. Hänellä on myös suunnitelmissa tehdä käsityön harrastajille kirja kangaskukkien tekemisestä sekä kukantekokurssien ohjaaminen lähitulevaisuudessa. Käsien kuntoutuminen täysin on todella epätodennäköistä, eikä Rokkanen usko, että hän pystyy enää mitään käsityöammateistaan harjoittamaan kokoaikaisesti tai ammatinomaisesti. Hän toivoo, että voisi jossain vaiheessa jatkaa kukkien tekemistä osa-aikaisesti, fyysisten rajoitteiden sallimissa määrissä. Uuteen ammattiin hän ei usko enää kouluttautuvansa, mutta haluaisi kuitenkin harrastepohjalta oppia käsitöihin liittyviä taitoja. Ainakin kasvivärjäys ja betonityöt kiinnostavat.

Tutkimushenkilöä ohjasi käsityöammatteihin voimakkaasti kotoa saatu malli, ja hän sanoikin haastattelutilanteessa, ettei hän ollut koskaan tullut edes ajatelleeksi, että työ jota hän tekee, olisi jotakin muuta kuin käsityötä. Ensimmäisen kerran käsien ongelmat ja olkarikko tulivat esille puusepänammatissa, ja niitä seurasivat monet muut vammat ranteissa ja tyvinivelissä. Näin Maarit Rokkasessa ihmisen, joka oli käsityöläisyydessään, luovuudessaan ja monitaitoisuudessaan joka solullaan käsityöläinen. Tällaiselle henkilölle käsien vammautuminen on todella traagista ja on vaikea lähteä arvailemaan olisiko jonkun toisen alan työ tarjonnut elämään vastaavaa sisältöä jos se olisi silloin valittu. Toivon, että hän löytää vielä työn, jonka tekeminen on fyysisesti mahdollista ja joka antaa iloa ja onnistumisen kokemuksia. Jos tuleva työ ei ole käsityön alalta, voivat käsityöt harrastuksena kuitenkin antaa jatkossakin monia mahdollisuuksia taitojen kehittämiseksi ja uusien ideoiden tuottamiselle.

LÄHTEET

- Anderson, J. 2000. *Cognitive psychology and its implications*. New York: Worth Publishers cop.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, P. 1993. *Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet*. Porvoo: WSOY.
- Anttila, P. 2007. *Taidon taitaminen*. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, H. & Volanen, V. (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 77–96.
- Aulanko, M. 2008. *Case Study on the Influence of Repetition on Household Cleaning*. Teoksessa Tuomi-Gröhn, T. (toim.) *Reinventing Art of Everyday making*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 103-120.
- Autio, O. 1997. *The Development of Technological Competence from Adolescence to Adulthood*. Journal of Technology Education Vol. 22 No. 2, spring 2011. Viitattu 19.3.2015. <http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JTE/v22n2/pdf/autio.pdf>.
- Bereiter, C. & Scardamalia, M. 1993. *Surpassing ourselves: an inquiry into the nature and implications of expertise*. Chicago: Open Court.
- Chi, M. T. H., Glaser, R. & Farr, M. J. 1988. *The nature of expertise*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Collanus, M. 2008. *Hobby Crafting as Sensuous and Corporeal Performance*. Teoksessa Tuomi-Gröhn, T. (toim.) *Reinventing Art of Everyday making*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 71-82.
- Dormer, P. 1994. *The art of the maker*. London: Thames and Hudson.
- Enkenberg, J. 1994. *Situated cognition and cognitive apprenticeship, New Frameworks for Education of Professional Skills*. Teoksessa Heikkinen, A. (toim.) *Vocational education and culture – European prospects from history and life-history*. Hämeenlinna: Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos, 204–216.
- Eskola, J. 2003. *Tutkijan monet valinnat*. Teoksessa Eskola, J. & Pihlström, S. (toim.) *Ihmistä tutkimassa. Yhteiskuntatieteiden metodologian ajankohtaisia kysymyksiä*. Kuopio: Kuopio University Press, 137–160.
- Fitts, P.M. & Posner, M. I. 1969. *Human performance*, 3. ed. Belmont, California: Brooks/Cole.
- Gagné, R.M., Briggs, L.J. & Wager, W.W 1988. *Principles of instructional design*, 3. ed. , New York: Holt, Rinehart and Winston.

Glaser, R 1990. *Expertise*. Teoksessa Eysenck, M. W.E., Andrew W, Hunt E. B. & Johnson-Laird, P. N. (toim.): *The Blackwell dictionary of cognitive psychology*. United Kingdom: Butler & Tanner Ltd, 139–141.

Graae, M. 1993. *Käsityöläisyys ja taito*. Teoksessa Heikkinen, A. & Salmi, U. (toim.) *Puheenvuoroja käsityön ja ammattikasvatuksen filosofiasta*. Tampere: Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja 3/93, 1-8.

Haltia, P. & Kivinen, K. 1995. *Ammattien tutkiminen ja ammattitutkinnot*. Helsinki; Opetushallitus.

Heikkinen, A. 1993. *Käsityö – työtä ja tietoa?* Teoksessa Heikkinen, A. & Salmi, U. (toim.) *Puheenvuoroja käsityön ja ammattikasvatuksen filosofiasta*. Tampere: Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja 3/93, 63–72.

Heinilä, H. 2008. *The Art of Everyday Life within the Domestic Sphere Phenomenological Inquiry of Domestic Skills as a Way of Being-in-the-world*. Teoksessa Tuomi-Gröhn, T. (toim.) *Reinventing Art of Everyday making*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 53–70.

Heinänen, S. 2007. *Käsityö ja taide*. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, H. & Volanen, V. (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 97–112.

Helakorpi, S. 1992. *Ammattitaito ja sen analysoiminen*. Hämeenlinna: Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1980. *Teemahaastattelu*. Tampere: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 1994. *Tutkimustyön metodeista*. Tampere: Opinpaja.

Kakkuri-Knuuttila, M. 1992. *Argumentaatiotaito Aristoteleella*. Teoksessa Halonen, I., Airaksinen, T. & Niiniluoto, I. (toim.) *Taito*. Suomen Filosofinen Yhdistys. Helsinki: Yliopistopaino, 105–146.

Kaplinski, J. 1982. *Olemisen avara hiljaisuus; esseitä ihmisestä, luonnosta, runoudesta*. Helsinki: Otava.

Keller C. M. & Keller J. D. 1999. *Imaginary in Cultural Tradition and Innovation*. Mind, Culture and Activity, 6(1) 3-32. Regents of the University of California: Laboratory of Comparative Human Cognition.

Koivunen, H. 1997. *Hiljainen tieto*. Helsinki: Otava.

Kojonkoski-Rännäli, S. 1995. *Ajatus käsissämme: käsityön käsitteen merkityssisällön analyysi*. Turku: Turun yliopisto.

Kojonkoski-Rännäli, S. 2009. *Käsityötaidon oppimisesta*. Tulostettu 6.8.2014.
http://www.edu.fi/perusopetus/kasityo/pohdintoja_kasityo-oppiaineesta/kasityotaidon_oppimisesta.

Koskennurmi-Sivonen, R., Anttila, P. & Virtanen, H. 2008. *Knitting as a cultural and a Bodily Practice*. Teoksessa Tuomi-Gröhn, T. (toim.) *Reinventing Art of Everyday making*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 121–142.

Kurunmäki, K. 2007. *Vertailu*. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P.(toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 74–92.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. *Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria*. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P.(toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 9-40.

Malmsten, A. *Rajaaminen*. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P.(toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 57–73.

Niiniluoto, I. 1992. *Taitotieto*. Teoksessa Halonen, I., Airaksinen, T. & Niiniluoto, I. (toim.) *Taito*. Suomen Filosofinen Yhdistys. Helsinki: Yliopistopaino, 51–58.

Niiniluoto, I. 1996. *Informaatio, tieto ja yhteiskunta: filosofinen käsitteanalyysi*. Hallinnon kehittämiskeskus, Helsinki: Edita.

Ollila, M. 1992, *Hyvän elämän taito*. Teoksessa Halonen, I., Airaksinen, T. & Niiniluoto, I. (toim.) *Taito*. Suomen Filosofinen Yhdistys. Helsinki: Yliopistopaino, 269–278.

Peuhkuri, T. *Teoria ja yleistämisen kriteerit*. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P.(toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, 130–148.

Pohjola, P. 2007: *Taito, toiminta ja taustatieto*. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, H., & Volanen, V. (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 164–179.

Pyörälä, E. 1995. *Kvalitatiivisen tutkimuksen metodologiaa*. Teoksessa Leskinen, J.(toim.) *Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 11–26.

Rolf, B. 1995. *Profession, tradition och tyst kunskap: en studie i Michael Polanyis teori om den professionella kunskapens tysta dimension*. Övre Dalkarlskyttan: Nya Doxa.

Saariluoma, P. 1990. *Taitavan ajattelun psykologia*. Helsinki: Otava.

Salakari, H. 2007. *Taitojen opetus*. Ylinen: Eduskills consulting, cop.

Savolainen, J. & Airaksinen, T. 1992. *Keinotekoisien taito*. Teoksessa Halonen, I., Airaksinen, T. & Niiniluoto, I. (toim.) *Taito*. Suomen Filosofinen Yhdistys. Helsinki: Yliopistopaino, 203–218.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 1994. *Composition and construction in experts' and novices' weaving design*. Helsinki: University of Helsinki.

Seitamaa-Hakkarainen, P. 2000. *The weaving-design process as a dual-space search*. Helsinki: University of Helsinki.

Sihvola, J. 1992. *Kreikkalainen filosofia ja käytännön taidot*. Teoksessa Halonen, I., Airaksinen, T. & Niiniluoto, I. (toim.) *Taito*. Suomen Filosofinen Yhdistys. Helsinki: Yliopistopaino, 11–34.

Siitonen, A. 2007. *Taito ja tieto*. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, H. & Volanen, V. (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 216–226.

Suojanen, U 1993. *Käsityökasvatuksen perusteet*. Porvoo: WSOY.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. *Tapaustutkimus kasvatustieteessä*. Oulu: Oulun yliopisto.

Syrjäläinen, E. 2006. *Taidon opettamisen ihanuus ja kurjuus*. Teoksessa Kaukinen, L. & Collanus, M. (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta*. Tampere: Akatiimi, 108-118.

Syrjäläinen, E. & Haverinen, L. 2008. *Disclosing the Tacit: A Narrative Approach to the Nature of Teaching and Learning Skills*. Teoksessa Tuomi-Gröhn, T. (toim.) *Reinventing Art of Everyday making*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH, 143–164.

Tynjälä, P. 2007. *Intergratiivinen pedagogiikka osaamisen kehittämisessä*. Teoksessa Kotila, H., Mutanen, H. & Volanen, V. (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 11–36.

Vartiainen, M., Teikari, V. & Pulkkis, A. 1989 *Psykologinen työnopetus*. Espoo: Otakustantamo.

Varto, J. 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vilka, M. 1993. *Käsityö – kehon taito*. Teoksessa Heikkinen, A & Salmi, U. (toim.) *Puheenvuoroja käsityön ja ammattikasvatuksen filosofiasta*. Tampere: Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisusarja 3/93.

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Laitos – Institution – Department	
Faculty of Behavioral Sciences		Department of Teacher Training	
Tekijä – Författare – Author			
Saara Kaarina Sinivuori			
Työn nimi – Arbetets titel – Title			
Skills of a multi domain artisan and vocational selection			
Oppiaine – Läroämne – Subject			
Craft Science			
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor		Vuosi – År – Year	
Ritva Koskennurmi-Sivonen		2015	
Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract			
<p>The aim of this study was to increase understanding regarding the skills of a multi domain artisan, together with the similarity of the skills between the professions. I investigated the career of a person, who has had five very different craft professions. I examined the nature of the skills that are demanded in these professions and searched for similarities between the skills joined with another profession. In addition, this study focused on the occasions and reasons for searching new craft professions.</p> <p>The method of this study was qualitative with a case study approach. The theoretical view of this study can be seen as hermeneutical, based on the aim of interpretation of the study. The theoretical basis for this study is created from learning and teaching the skills and the role of tacit knowledge in learning a new skill. The open interviews were used to collect the data for this study and it was analyzed following the principles of content analysis.</p> <p>The results indicate that the skills of very different craft professions can be useful in several different professions. Mastering previous skills was not the reason for choosing and studying new craft professions. Based on this study, the reasons were due to the changes in production lines, physiological restrictions and incidents and unpredictable happenings. The role of a family and home was remarkable in the process of growing to be a crafts person.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
skills, handicraft, craft skills, artisans, tacit knowledge			
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited			
Library of University of Helsinki – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		ethesis.helsinki.fi	

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Käyttätymistieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Opettajankoulutuslaitos
Tekijä – Författare – Author Saara Kaarina Sinivuori	
Työn nimi – Arbetets titel – Title Monialaisen käsityöläisen taito ja ammatinvalinta	
Oppiaine – Läroämne – Subject Käsityötiede	
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Ritva Koskennurmi-Sivonen	Vuosi – År – Year 2015
Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract <p>Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida monialaisen käsityöläisen ammattitaitoja ja taitojen yhtäläisyyttä ammattien välillä. Valitsin tutkimuskohteeksi käsityöläisen, joka on toiminut viidessä hyvin erilaisessa käsityöammatissa. Tutkin näissä ammateissa vaadittuja taitoja ja sitä, millä taidoilla on yhteys toisen ammatin taitoihin. Lisäksi tutkin tapahtumia ja syitä useisiin käsityöammatteihin hakeutumiseen.</p> <p>Tutkimuksessa käytin kvalitatiivista tutkimusotetta tapaustutkimuksen keinoin. Tutkimuksen teoreettiseksi näkökulmaksi asetan hermeneutiikan tutkimuksen ymmärtämisen näkökulmasta. Tutkimuksen teoreettinen pohja muodostuu taidon oppimisesta ja opettamisesta sekä hiljaisen tiedon merkityksestä uuden taidon oppimisessa. Tutkimuksen aineiston keräsin avoimen haastattelun keinoin ja analysointimenetelmänä käytin sisällön analyysia.</p> <p>Tutkimustulokset osoittivat, että hyvin erilaisten käsityöammattien taidot olivat hyödynnettävissä useissa eri käsityöammateissa. Aiempi taitojen hallitseminen ei ollut syynä uusien käsityöammattien valinnassa ja niihin kouluttautumisessa, vaan tämän tutkimuksen pohjalta useaan käsityöammattiin kouluttautumisen syyt liittyivät tuotannollisiin vaihteluihin, fyysisiin rajoitteisiin ja ennalta arvaamattomiin sattumiin ja tapahtumiin. Kodin rooli käsityöläisyyteen kasvamisessa oli merkittävä.</p>	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Taidot, käsityö, kädentaidot, käsityöläiset, hiljainen tieto	
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)	
<i>ethesis.helsinki.fi</i>	

